

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YENİLEVENT/İSTANBUL

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA KAMU DİPLOMASİSİ:
İRAK ÖRNEĞİ

STRATEJİ VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Burcu YILMAZ

Tez Danıőmanı

Prof. Dr. Ziya ÖNİŞ

İSTANBUL-2012

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.)

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ: 04.01.2012

TEZİN TİPİ: Yüksek Lisans Tezi

TEZİN BAŞLIĞI: Türkiye'nin Güvenliği Bağlamında Kamu Diplomasisi: Irak Örneği

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü

DAĞITIM LİSTESİ: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü "Tez Hazırlama ve Değerlendirme Yönergesi"nde belirtilen yerlere.

TEZİN ÖZETİ: Bu çalışmada, bir yumuşak güç unsuru ve dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin, Türkiye'nin güvenliğini sağlama noktasında ve Türkiye'nin Irak'a yönelik politikalarında, ne derece etkin kullanıldığı, Türkiye'nin güvenliğine ne ölçüde etki ettiği ve daha aktif bir kamu diplomasisi yürütebilmenin mümkün olup olmadığını irdelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Kamu Diplomasisi, Güvenlik, Devlet Dışı Aktör, Yumuşak Güç, Karşılıklı Bağımlılık, Sivil Toplum Kuruluşları.

SAYFA SAYISI: 127

GİZLİLİK DERESESİ: Tasnif Dışı

Bu tezin ihtiva ettiği hususlar şahsî görüşlerim olup; Türk Silahlı Kuvvetlerinin resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

İmza

Burcu Yılmaz

2'nci Snf Öğc.

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YENİLEVENT/İSTANBUL

TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA KAMU DİPLOMASİSİ:
IRAK ÖRNEĞİ

STRATEJİ VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Burcu YILMAZ

Tez DanıŐmanı

Prof. Dr. Ziya ÖNİŞ

İSTANBUL-2011

HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Burcu Yılmaz'ın Türkiye'nin Güvenliği Bağlamında Kamu Diplomasisi: Irak Örneği konulu tez çalışması, jürimiz tarafından Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

(imza)

Başkan -----

Prof.Dr.

(imza)

Üye -----

Prof.Dr.....

(Danışman)

(imza)

Üye -----

Dr.....

(imza)

Üye -----

Dr.....

(imza)

Üye -----

Dr.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 2012

(İmza)

.....
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın hareket noktasını, Türkiye'nin Orta Doğu'daki aktifliğinin bölgede nasıl yankı bulunduğunu ve bu durumdan Türkiye'nin güvenliğinin sağlanması noktasında, nasıl ve hangi yollarla istifade edilebileceğini araştırma ihtiyacı oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, tezin amacı, bir yumuşak güç unsurunu ve dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin, Türkiye'nin güvenliğini sağlama noktasında ve Türkiye'nin Irak'a yönelik politikalarında, ne derece etkin kullanıldığı, Türkiye'nin güvenliğine ne lde etki ettiği ve daha aktif bir kamu diplomasisi yürütebilmenin mümkün olup olmadığını irdelemektir.

Kamu diplomasisi belirlenen hedef kitlenin/yabancı kamuoyunun etki altına alınması için gerçekleştirilen ve bu yolla dış ilişkilerde etkin olma amacını taşıyan tüm doğru bilgilendirme faaliyetleri Şeklinde tanımlanabilir. Çalışmada, Türkiye'nin Irak'a yönelik genel politikası içinde kamu diplomasi faaliyetlerinin yerinin incelenebilmesi için, Türkiye'nin Irak ile ilişkilerinin tarihsel süreçteki gelişimi, Türkiye'nin Irak'taki konumu ve algılanışı, bu algıyı Şekillendirmede devlet ve devlet dışı aktörlerin etkisi, Irak'ta yumuşak güç uygulama kanalları, kültürel ve ekonomik alandaki mevcut ortaklıkların, işbirliği kararlarının alınmasında ne derece etkili olduğu, devlet dışı aktörlerin devlet politikalarını yönlendirme gücü, özel sektörün devleti hangi kanallardan etkilediği, iş dünyasının politika yapımına ne oranda katılım sağladığını, Irak'ın kuzeyindeki işbirliklerinin Türkiye'nin güvenliğine yönelik getirilerinin neler olabileceği gibi konular ele alınmıştır.

SUMMARY

The starting point of this dissertation is the need for research on how Turkey's activities in the Middle East is reverberated on the region and how and with which ways can be taken advantage of this situation. In this context, the objective of this study is to examine the place and effectiveness of public diplomacy, as an instrument of foreign policy and a component of soft power, in Turkey's policies towards Iraq and to look into whether it is possible to implement more effective policies to provide security for Turkey.

Public diplomacy can be defined as activities for spreading accurate information to get under the influence audience/foreign public opinion and by this way to become active in foreign affairs. In this dissertation, to be able to examine the place of public diplomacy activities in Turkey's policies towards Iraq, some subjects are studied such as the historical process of Turkey-Iraq relations, the position and the perception of Turkey in Iraq, the effects of state and non-state actors in point of shaping this perception, soft power channels of Turkey in Iraq, the effect of existing economic and cultural relations in decision-making processes for new collaborations, leading power of non-state actors in policy-making, private sector channels directing the state and proceeds of the collaboration on the Iraq's northern side.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar.....	VI
KISALTMALAR	VII
ÖNSÖZ.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŐTIRMANIN DURUMU

1. PROBLEMİN DURUMU	1-1
2. ARAŐTIRMANIN AMACI	1-4
3. ARAŐTIRMANIN ÖNEMİ.....	1-5
4. ARAŐTIRMANIN VARSAYIMLARI	1-6
5. ARAŐTIRMANIN SINIRLILIKLARI	1-6

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŐTIRMANIN MODELİ	2-1
2. VERİLERİN TOPLANMASI	2-1
3. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	2-1

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAMU DIPLOMASISI KAVRAMI	3-1
a. Kamu Diplomasisinin Tanımlanması.....	3-1
b. Geleneksel Diplomasinin Dönüşümü ve Kamu Diplomasisinin Ortaya Çıkışı	3-5
c. Kamu Diplomasisinde Koordinasyonun Önemi.....	3-9
ç. Kamu Diplomasisinde Doğru Planlamanın Önemi	3-10
d. Yumuşak Gücün Bir Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi.....	3-13
e. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi.....	3-15
2. DEĞİŞEN ULUSLARARASI SİSTEM VE TÜRKİYE.....	3-18
a. Uluslararası Sistemde Yeni Yaklaşımlar	3-18
b. Uluslararası Sistemde Yeni Aktörler	3-21
c. Değışen Güvenlik Ortamında Türkiye.....	3-23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

1. TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ	4-1
a. Güvenlik Temelinde Türkiye-Irak İlişkileri	4-1
b. Batı Etkisinde Türkiye-Irak İlişkileri	4-6
c. Türkiye-Irak Ekonomik İlişkileri	4-8
ç. Türkiye'nin Irak'taki Yumuşak Güç Alanları	4-12
2. TÜRK DIŞ POLİTİKASININ VE TÜRKİYE'NİN ALGILANIŞINA YÖNELİK BULGULAR	4-15
a. Türk Dış Politikasında STK ve İş Dünyası Etkinliğinin Değlendirilmesi	4-15
(1) Türk Dış Politikasında STK Etkinliğinin Değlendirilmesi.....	4-15

TASNİF DIŞI

(2) Türk Dış Politikasında İŞ Dũnyasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi	4-17
b. Türk Dış Politikasının ve Tũrkiye'nin Algılanışına Yœnelik Bulgular	4-21
3. DEVLET VE DEVLET DIŞI KAMU DIPLOMASISI AKTœRLERİ	4-27
a. Kamu Diplomasisi Aktœrleri ile Yapılan Mũlakatların İœerikleri	4-29
(1) Kamu Diplomasi KoordinatœrlũĐũ (KDK)	4-29
(2) Tũrkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	4-33
(3) Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)	4-37
(a). DEİK İŞ Konseyleri	4-41
(4) Tũrkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)	4-46
(5) Tũrkiye İŞbirliği ve Kordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	4-49
(6) Yunus Emre Enstitũsũ	4-52
b. Kamu Diplomasisi Aktœrleri ile Yapılan Mũlakatlara Yœnelik Bulgu ve Yorumlar	4-54
SONUœ VE DEĞERLENDİRME	5-1
KAYNAKœA	6-1
EKLER	7-1
œZGEœMIŐ	8-1

TABLÖLAR

SAYFA

TABLO-1: Kamu Diplomasisi Diyagram.....	3-2
TABLO-2: Uluslararası Çatışmalarda Kamu Diplomasisine.....	3-13
“Sosyal Etki Analizi” Yaklaşımının Özellikleri	
TABLO-3: Bölge Ülkelerinin Birbirleri Hakkındaki Düşünceleri.....	3-23
TABLO-4: Türkiye'nin Orta Doğu'daki Rolü.....	3-24
TABLO-5: Türkiye'nin Arap Dünyası ile Ticaret Oranları.....	3-27

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DEİK	: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DTSO	: Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası
ICA	: International Communication Association
KDK	: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
PKK	: Partiya Karkerên Kurdistan
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlr Vakfı
TİKA	: Türkiye İŞbirliğı ve Kalkınma Ajansı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğı
USIA	: United States Information Agency
USIS	: United States Information Service

ÖN SÖZ

Yaklaşık bir senelik bir çabanın ürünü olan bu çalışmanın en büyük şansı hocam Prof. Dr. Ziya Öniş'in danışmanlığında yürütülmüş olmasıdır. Kendisine konu seçiminden, çalışmanın teslim edildiği tarihe kadar şahsıma göstermiş olduğu anlayış ve yardımlardan ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Tez danışmanım haricinde, çalışmanın çeşitli aşamalarında benden yardımlarını esirgemeyen askeri danışmanım Dz. Alb. Abdullah Köktürk'e,

Tavsiyeleri ile yol gösteren Topçu Alb. Atahan Birol Kartal ve Dr. Yr. Kutay Karaca'ya,

Değerli arkadaşlıkları ve tüm paylaşımları için sınıf arkadaşlarıma,

SAREN'in eğitim ve idari kadrosundaki tüm personeline,

Tez jürimde bulunarak değerli yorumlarını esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Şuhnaz Yılmaz, Doç. Dr. Esra Hatipoğlu, Yrd. Doç. Dr. Reşat Bayer'e,

Çalışmamda önemli katkısı bulunan, mülakat aşamasında ve sonrasında yardım ve desteklerini esirgemeyen Sn. Mustafa Oğuz'a,

Mülakatlarda tecrübe ve bilgilerini paylaşarak tez çalışmama çok önemli katkıları olan Sn. Aşkı Murat Fatsa, Sn. Cemaletin Haşimi, Sn. Güven Sak, Sn. Ercüment Aksoy, Sn. Mehmet Habbab, Sn. Mustafa Bayburtlu, Sn. Yaver Demir, Sn. Füsun Gür'e ve kendileriyle görüşmeme imkan sağlayan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı ve Yunus Emre Enstitüsü'ne,

Moral desteği için can dostum Nurcan Bakır'a,

Tüm eğitim hayatım boyunca bana göstermiş oldukları fedakarlıktan, duydukları sarsılmaz güvenden, inançtan ve desteklerinden dolayı annem Emine Yılmaz, babam Hüseyin Yılmaz ve yoluma ışık tutan ablam Ebru Yılmaz'a,

Birlikte geçireceğimiz zamanlardan feragat ederek sabırla bekleyen ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim ailemin tüm bireyelerine,

Tanıştığımız günden bu yana her konuda destekçim, enerji ve motivasyon kaynağım olan erkek arkadaşım Mehmet Çağrı Dedeoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŐTIRMANIN PROBLEMİ

1. PROBLEMİN DURUMU

Bilginin küresel dağılımının giderek arttığı ve karşılıklı etkileşimin siyasetleri belirlediği çağımızda, ulus-devletlerin sadece geleneksel dış politika araçları ile dış dünyada ulusal çıkarlarını kabul ettirmeleri ve bu çıkarları doğrultusunda etkinlik kazanmaları mümkün görünmemektedir. Devletin egemenlik gücü tartışılmasa da, sınır-aşırı ilişkilerde yeni aktörlerin ve onları etkin kılan süreçlerin ortaya çıktığı bir gerçektir. Sivil toplumun, yeni medya araçlarının ve kamuoyunun gücü, karar verme mekanizmalarını yönlendirmekte, bilginin ve imajların çarpıtılması halinde de yanıltıcı sonuçlarla karşılaşmaktadır.

Devletlerin, imaj algılamalarının bu denli önem kazandığı çağımızda, ulusal çıkarları ile yakın ilişki kurulan imajlarının iyileştirilmesi ve belli konularda yabancı ülke kamuoyları üzerinde etkinlik kazanmak amacıyla geleneksel dış politika araçlarının dışında bazı farklı yöntemlere başvurdukları görülmektedir. Sınır ötesi siyasal ilişkiler demokratik ülkelerin kamuoylarına mal olduğu ölçüde geleneksel diplomasi kendisini destekleyici yöntemlere başvurmak zorunda kalmaktadır. Ulusal çıkarlara hizmet etmek üzere ülke dışında hedef olarak belirlenen bir kitleye (kamuoyuna) yönelik ve genel olarak imaj ve etkinlik kazanma faaliyetleri günümüzde kamu diplomasisi kapsamında araştırılmaktadır.

Kamu diplomasisi oldukça yeni bir kavramdır ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir. Kamu diplomasisi, Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkilerde etkisi artan uluslararası/ulus-üstü resmi veya sivil örgütlerin ve devletin sistem içindeki rolünün sorgulanmaya başlamasıyla birlikte dönüşen geleneksel diplomasi anlayışının sonucu olarak, Soğuk Savaş döneminde, etkin bir dış politika aracı olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişiyle uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin sayısının ve bununla birlikte belirsizliğin artması sonucu, Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik anlayışı yerini iç ve dış politikanın kol kola yürümesi gerekliliğini ortaya çıkartan yeni bir güvenlik anlayışına bırakmıştır. Başka bir deyişle, sınırlar içerisinde sağlanan bir ulusal güvenlik anlayışının, Soğuk Savaş sonrasında itibaren, uzun ömürlü ve yarar getiren bir güvenlik anlayışı olmadığı görülmüştür. Artık, sınır-aşırı ve dış ve iç gelişmelerin karşılıklı olarak birbirini etkilediği bir dönemin içinde

TASNİF DIŞI

bulunurken, yalnızca ulusal güvenliği sağlama çabaları uluslararası sistemle bütünleşmede engelleyici bir durum teşkil etmektedir.

Devletler, terörün küreselleştiği bu süreçte, güvenlik konusunda yeni anlayışlar geliştirerek, dünyayı daha güvenli bir yer haline getirmek amacıyla sert gten yumuşak güce yönelmişler; bu yönelim de kamu diplomasisi kavramının bir dış politika aracı olarak sahip olduğu önemin vurgulanmasını sağlamıştır.

Kamu diplomasisi günümüzde genel kabul gören bir kavram olarak, belirlenen hedef kitlenin/yabancı kamuoyunun etki altına alınması için gerçekleştirilen tüm doğru bilgilendirme faaliyetlerini kapsar ve bu yolla dış ilişkilerde etkin olma amacını taşır. Nye (2005), kamu diplomasisini yumuşak gücün bir politikası olarak tanımlarken, bunun devlet politikaları için uygun bir ortam hazırlayan uzun vadeli ilişkiler kurmayı gerektiren bir süreç olduğunu ifade etmektedir (s. 107).

Devletler herhangi bir tehdit karşısında kendi başlarına bazı tedbirler almak zorundadırlar. Bu tedbirler: Bir ulusal güvenlik stratejisi izlemek ya da tehdidin gerçek kaynağına inerek tehlikeyi tamamen ortadan kaldırmak yani bir uluslararası güvenlik stratejisi yürütmek şeklinde gerçekleştirilmektedir (Buzan, 1991, s.112). Yrtlen bu uluslararası güvenlik stratejisinin temelinde, devletlerin bölgesel güvenlik koşullarını kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarına göre belirlemeleri sebebiyle, devletlerarası ilişkilerin dengede tutulması gerekliliği vardır. Bu noktada, bu stratejinin desteklenmesi için yardımcı ve tamamlayıcı başka araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araçların en başında, güvenlik stratejilerini tamamlayıcı bir unsur olarak kamu diplomasisi yer almaktadır. Etki altına alınmak istenen ve güvenliğin sağlanmasına engel teşkil eden bölgelerdeki tehlikelerin ortadan kaldırılması için kamu diplomasisi yoluyla, söz edilen bölgedeki halklar etkilenmeye çalışılmaktadır (Glassman, 2004).

Kamu diplomasisi, Türkiye açısından bakıldığında, Türkiye'nin kendisiyle ilgili yanlış imaj algılamalarını düzeltebileceği ve algıları yönetebileceği, çıkarlarını savunabileceği, dış kamuoyu oluşturabileceği, sempati kazanabileceği ve uluslararası toplumu etkileyebileceği en önemli dış politika silahlarından birisidir.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dönemde komünizmden kendisini korumak için Batı'ya yaklaşarak politikalarını bu yönde şekillendirmiştir. 1990'ların başında, küreselleşmeye uyum sağlama çabasıyla birlikte yrtlmeye başlanan çok boyutlu dış

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

politika ve buna uygun olarak geliştirilen çok boyutlu stratejilere son dönemde hız verilmiş ve bu durum Türkiye'yi dış politikada aktif hale getirmiştir.

Ancak, bu süreç içinde kamu diplomasisini ihmal eden Türkiye hükümeti, kamu diplomasisi alanındaki eksikliğini gidermek, yabancı kamuoyu tarafından yanlış algılanan imajını düzeltmek ve kendini dünyaya daha iyi ifade edebilmek için, geleneksel diplomasinin dışına çıkıp kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmak amacıyla, 10 Ocak 2010'da Resmi Gazete'de yayınlanan Başbakanlık genelgesiyle, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurulmuştur.

Fakat, kamu diplomasi çalışmaları ülkemizde çok yenidir. Bu alandaki yetersizlik ve Türkiye'nin kendisini dünya kamuoyuna yeterince ifade edememesi, Türkiye'nin önemli meşguliyet alanlarında olumsuz bir imaja ve algılanmaya yol açmaktadır.

Türkiye bölgesinde güçlü ve etkili bir aktör olarak ulusal güvenlik anlayışını bölgesel ve küresel tehditler çerçevesinde genişleterek, bu bölgesindeki etkili aktör rolünü etkileyecek risk ve tehditleri belirleyip uygun önlemleri alabilmelidir. Bu anlamda, Türkiye güvenlik kavramını değerlendirmede uluslararası boyutu merkeze koyan bir yeni algılayış oluşturmalıdır. Kamu diplomasisi bu anlamda yeni güvenlik anlayışının oluşumunda tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir.

Günümüz dünyasında, Türkiye'nin ülkelerin kamuoyunda saygıdeğer bir konum elde etmesi kamu diplomasisinin etkin kullanımı ile mümkün olacaktır. Bu bakımdan, Türkiye'nin de, küreselleşen dünyada, değişen güvenlik ve tehdit anlayışları içerisinde, bu gücü ihmal etmesi mümkün değildir. Türkiye'nin var olan potansiyelini aktif bir şekilde kullanması ve bu potansiyelini doğru hedeflere odaklaması uluslararası stratejiler açısından büyük önem taşımaktadır.

İçerdiği karmaşa, çatışma ve tehdit faktörleri sebebiyle Türkiye'nin güvenliği açısından "bir numaralı sorun" olarak tanımlanan ve bölgedeki gelişmelerden etkilenmekte olan Türkiye için, hem dış hem de iç politika meselesi haline gelen Irak, aynı zamanda terör örgütü PKK'nın da yıllardır pratik ve teorik tüm planlamalarını gerçekleştirdiği bölge olması sebebiyle, Türkiye'nin güvenliğine direk olarak etki etmektedir. Bu bakımdan, bölgede güvenliğin sağlanması ve kamu diplomasisinin kullanımı ile bölgedeki etki alanının genişletilmesi Türkiye'nin varlığına yönelik

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

karşılaşabileceği tehditleri büyük oranda azaltılmasını sağlayacağı öngöröldüğünden ortaya konulan çalışmanın önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

Türkiye’de kamu diplomasi çalışmalarının çok yeni ve gelişme aşamasında olması sebebiyle yerli literatürde bu alandaki çalışmaların sınırlı olduğu görölmektedir. Yabancı literatürde ise kamu diplomasi alanındaki çalışmalara çokça rastlanmakla birlikte, Türkiye ve Türkiye’nin güvenliği temelinde Irak odaklı bir çalışma bulunmamaktadır. Ortaya konulan çalışma, güvenlik ve kamu diplomasisi ilişkisi zemininde Irak örneğini ele aldığından yenilikçi bir özellik taşımaktadır.

Çalışmada, halihazırdaki Irak sorununun, Türkiye’nin güvenliğine olan olumsuzluk etkilerini bertaraf etmede bir dış politika aracı olarak kamu diplomasisinin etkisini ölçerek alternatif yollar üretilmeye çalışılmış ve böylelikle, karar alıcıların ve konuya ilgi duyanların Türkiye için olası politika alternatifleri geliştirmelerine bir katkı ortaya koymak hedeflendiğinden, çalışmanın problem tespiti ve çözüm önerileri bağlamında literatüre katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

2. ARAŐTIRMANIN AMACI

Orta Doğu’da, Türkiye’nin gittikçe daha da hissedilen varlığının bölgede, hükümetler ve kamuoyu bazında algılanışının irdelenmesinin, yürütölen politikaları değerlendirmek açısından elzem olduğu düşünölmektedir. Bu sebeple, Türkiye’nin güvenliği bakımından özel önem arz eden Irak’ın kuzey bölgesinde, Türkiye’nin Orta Doğu’daki aktifliğinin nasıl yankı bulduğunu ve bu durumdan Türkiye’nin güvenliğinin sağlanması noktasında, nasıl ve hangi yollarla istifade edilebileceğini araştırma gereği, bu çalışmanın hareket noktasını oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı, bir yumuşak güç unsuru olarak kamu diplomasisinin, Türkiye’nin güvenliğini sağlama noktasında ve bir dış politika aracı olarak Türkiye’nin Irak’a yönelik güvenlik politikalarında, nasıl ve ne derece etkin kullanıldığı, Türkiye’nin güvenliğine ne ölçüde etki ettiği ve daha aktif bir kamu diplomasisi yürütebilmenin mümkün olup olmadığını irdelemektir.

Bu bağlamda, Irak’ın kuzeyine yönelik uygulanan güvenlik politikalarında bir dış politika aracı olarak kamu diplomasi kullanımının Türkiye ve Türkiye’nin güvenliğini sağlamadaki etkilerinin incelenmesi ihtiyacına cevap vermek üzere ortaya konulan bu çalışmada, Türkiye’nin Irak’a yönelik genel politikası içinde kamu diplomasi faaliyetlerinin yeri incelenmiştir. Aynı zamanda, çalışmada, Türkiye’nin Irak ile

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

ilişkilerinin tarihsel süreçteki gelişimi, Türkiye'nin Irak'taki konumu ve algılanışı, bu algıyı Şekillendirmede devlet ve devlet dışı aktörlerin etkisi, Irak'ta yumuşak güç uygulama kanalları, kültürel ve ekonomik alandaki mevcut ortaklıkların, işbirliği kararlarının alınmasında ne derece etkili olduğu, devlet dışı aktörlerin devlet politikalarını yönlendirme gücü, özel sektörün devleti hangi kanallardan etkilediği, iş dünyasının politika yapımına ne oranda katılım sağladığını, Irak'ın kuzeyindeki işbirliklerinin Türkiye'nin güvenliğine yönelik getirilerinin neler olabileceği gibi konular ele alınmıştır.

3. ARAŐTIRMANIN ÖNEMİ

Irak, iŐerdiĐi karmaşa, çatışma ve tehdit faktörleri sebebiyle Türkiye'nin güvenliği aÇısından "bir numaralı sorun" olarak tanımlanmakta ve bölgedeki gelişmelerden etkilenmekte olan Türkiye iÇin hem dış hem de iş politika meselesi haline gelmiş bulunmaktadır. Irak aynı zamanda terör rgt PKK'nın da yıllardır pratik ve teorik tüm planlamalarını gerŐekleŐtirdiĐi bölge olması sebebiyle, Türkiye'nin güvenliğine direk olarak etki etmektedir. Bu bakımdan, bölgede güvenliğin sağlanması ve kamu diplomasisinin kullanımı ile bölgedeki etki alanının geniŐletilmesinin, Türkiye'nin varlığına yönelik karŐılaŐabileceĐi tehditleri büyük oranda azaltılmasını sağlayacağı ngrldĞnden ortaya konulan çalışmanın önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

Türkiye'de kamu diplomasi çalışmalarının çok yeni ve gelişme aşamasında olması sebebiyle yerli literatürde bu alandaki çalışmaların sınırlı olduğu grlmektedir. Yabancı literatürde ise kamu diplomasi alanındaki çalışmalara çokça rastlanmakla birlikte, Türkiye ve Türkiye'nin güvenliği temelinde Irak odaklı bir çalışma bulunmamaktadır. Ortaya konulan çalışma, güvenlik ve kamu diplomasisi ilişkisi zemininde Irak örneğini ele aldığından yenilikçi olma özelliği ile literature katkı sağlayacağı dŐnlmektedir.

Ayrıca, çalışmada, devlet ve devlet dışı kamu diplomasisi aktörleri ile birebir mülakatlar yapılmıŐ, araŐtırmaya konu olan bölgede aktif olarak bulunan isimlerden, bölgeye yönelik tespitleri alınarak, somut bulgular edinilmiŐ ve bu doğrultuda değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın, bu yönüyle, bölgeye yönelik gerŐeki yorumları yansıtığı söylenebilir.

TASNİF DIŞI

4. ARAŐTIRMANIN VARSAYIMLARI

- a. Türkiye sosyal, ekonomik, kültürel alanlarda, bulunduğu bölgeyi etkileme gücüne sahip bir bölgesel güçtür.
- b. Irak'taki gelişmeler Türkiye'nin güvenliğini etkilemektedir.
- c. Türkiye kamu diplomasisi faaliyetleri konusunda, bölgesel gücüyle orantılı bir aktifliğe sahip değildir.
- d. Irak'ın yeniden yapılanma sürecinde Türkiye'nin kritik bir rolü vardır.

5. ARAŐTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- a. Türk Dış Politikasına yönelik değerlendirme, Soğuk Savaş sonrası dönemi ele almaktadır.
- b. Türkiye-Irak ilişkileri Türkiye'nin güvenliği bağlamında incelenmiştir.
- c. Güvenlik bağlamında, Türkiye'yi etkileyen esas bölge olması bakımından Irak'ın kuzeyi ağırlıklı bir inceleme yapılmıştır.
- d. Devlet ve devlet dış aktörlerin, bölgeye yönelik tüm faaliyetleri yerine, kamu diplomasisi ve yumuşak güç odaklı, Türkiye algısına olumlu etki edebilecek çalışmalar değerlendirmeye alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŐTIRMANIN YÖNTEMİ

1. ARAŐTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada, araştırma amacına uygun olarak verilerin toplanması ve özömlenebilmesi için iliőkisel araştırma modeli kullanılmıőtır.

Araştırma yaklaőtımı olarak ele alındığında, kamu diplomasisi kavramının kullanıldığı, etkileyen ve etkilenen öznelerin bulunduğu çevreyi dikkate alması bakımından yorumlayıcı, amaçları bakımından ise halihazırda var olan bir kavram olan kamu diplomasisini ele alıp onu tanımlaması sebebiyle tanımlayıcı, Türkiye'nin güvenliği ile kamu diplomasisi iliőkisini Irak örneği üzerinden açıklaması bakımından açıklayıcı ve keŐfedici niteliğe sahiptir.

2. VERİLERİN TOPLANMASI

Araőtırmayla ilgili verilerin toplanması aşamasında olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyaller; kitaplar, dergiler, internet ve akademik web siteleri, akademik veritabanları, kataloglar, makaleler, gazeteler, arŐivler, resmi yayınlar, istatistikler, uluslararası saygın düşünce kuruluşlarının yayınları, raporlar kullanılmıőtır.

Çalışmada, aynı zamanda, Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Dışişleri Bakanlığı Irak Masası, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, Türk İŞbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı ve Yunus Emre Enstitüsü ile yarı-biçimsel mülakat türü kullanılarak veri toplanmıőtır.

3. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Bu kalitatif çalışmada, veri toplama aŐaması sonucu elde edilen ham verileri değerlendirebilmek ve yorumlayabilmek için nitel araştırma yöntemleri kullanılmıőtır. Medyada yer alan kamu diplomasisine yönelik ifadeleri içeren materyallere ve birebir görüŐmelerden edinilen görüşlere yer verildiğinden nitel özömlenme yapılmıŐ ve bu amaç doğrultusunda, yöntem olarak da söylem analizi kullanılmıőtır.

TASNİF DIŞI

Ayrıca kamu diplomasisinin Türkiye'nin güvenliğine etkisi konusuna cevap aranırken kavramların/araştırma ünitelerinin tanımlama ve veri indirgeme yoluyla sınıflandırma suretiyle, varılan noktada bu ilişkiyi analiz etmek ve değişkenlerin etkisini incelemek için içerik analizi yöntemine başvurulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1. KAMU DIPLOMASISI KAVRAMI

a. Kamu Diplomasinin Tanımlanması

Bilginin küresel dağılımının giderek arttığı ve karşılıklı etkileşimin siyasetleri belirlediği çağımızda, ulus-devletlerin sadece geleneksel dış politika araçları ile dış dünyada ulusal çıkarlarını kabul ettirmeleri ve bu çıkarları doğrultusunda etkinlik kazanmaları mümkün görünmemektedir. Devletin egemenlik gücü tartışılmasa da, sınır-aşırı ilişkilerde yeni aktörlerin ve onları etkin kılan süreçlerin ortaya çıktığı bir gerçektir. Sivil toplumun, yeni medya araçlarının ve kamuoyunun gücü, karar verme mekanizmalarını yönlendirmekte, bilginin ve imajların çarpıtılması halinde de yanıltıcı sonuçlarla karşılaşılmaktadır.

Devletlerin, imaj algılamalarının bu denli önem kazandığı çağımızda, ulusal çıkarları ile yakın ilişki kurulan imajlarının iyileştirilmesi ve belli konularda yabancı ülke kamuoyları üzerinde etkinlik kazanmak maksadıyla geleneksel dış politika araçlarının dışında bazı farklı yöntemlere başvurdukları görülmektedir. Sınır ötesi siyasal ilişkiler demokratik ülkelerin kamuoylarına mal olduğu ölçüde geleneksel diplomasi kendisini destekleyici yöntemlere başvurmak zorunda kalmaktadır. Ulusal çıkarlara hizmet etmek üzere ülke dışında hedef olarak belirlenen bir kitleye (kamuoyuna) yönelik ve genel olarak imaj ve etkinlik kazanma faaliyetleri günümüzde kamu diplomasisi kapsamında araştırılmaktadır.

Bugün, içinde yaşadığımız uluslararası sistemde aktörleri ve kurallarıyla eskiye göre çok farklı bir düzen inşa edilmektedir. Bu düzen içerisinde, Soğuk Savaş dönemi ve öncesine dair teknik ve stratejiler etki gösteremediğinden, ülkeler daha etkin dış politika yöntemleri geliştirip uygulamakta; bu yöntemler arasında da kamu diplomasisi önemli bir yer kaplamaktadır. Yumuşak güç ile uygulanan kamu diplomasi faaliyetleri ülkelerin kendileriyle ilgili doğru bilgilendirmeleri yapabilme, algı yönetebilme ve kamuoylarını etkileme gibi imkanlar tanıdığından, ülkeler ulusal çıkarlarını elde etmede, yeni işbirlikleri gerçekleştirme, uzun vadeli işbirliklerinin devamlılığını sağlama gibi konularda, sert güçle elde edebileceklerinden çok daha fazlasını kazanabilmektedirler.

Kamu diplomasisi bugün en çok kullanılan ve önem atfedilen yumuşak güç konseptidir. Güvenlik algısının değişikliğe uğradığı günümüzde, terörle ülkelerin tek

TASNİF DIŞI

başına ve sert güç kullanarak mücadele etmeleri mümkün görünmemektedir. Yabancı ülkelerin kamuoylarını da bu mücadeleye ikna etmek ve yumuşak güç unsurlarına odaklanarak karşılıklı etkileşim kanallarını geliştirmek gerekliliği, günümüz güvenlik anlayışına en uygun yöntemdir. Bu çerçevede de kamu diplomasi faaliyetleri önem arz etmektedir.

Kamu diplomasisi günümüzde genel kabul gören bir kavram olarak, belirlenen hedef kitlenin/yabancı kamuoyunun etki altına alınması için gerçekleştirilen tüm doğru bilgilendirme faaliyetlerini kapsamakta ve bu yolla dış ilişkilerde etkin olma amacını taşımaktadır. Nye, kamu diplomasisini yumuşak gücün bir politikası olarak tanımlarken, bunun devlet politikaları için uygun bir ortam hazırlayan uzun vadeli ilişkiler kurmayı gerektiren bir süreç olduğunu ifade etmektedir (2005, s. 107).

Kamu diplomasisini, “algılamaları yönetebilme ve yabancı kamu sektörlerini hedefleriniz doğrultusunda yönlendirebilme sanatı” olarak tanımlayan Manheim (2001, s.75)’in, kamu diplomasisinin algı yönetme gücüne vurgu yaparken, Cull (2009), kamu diplomasisinin uluslararası ortamı etkileme potansiyelini ön plana çıkartarak, kavramı, “uluslararası bir aktörün, yabancı bir halk ile yakaladığı bağlantı yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimi” olarak tanımlamaktadır (s.12). T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ise, kamu diplomasisi kavramını, “hedeflenen kamuoyunun anlaşılması, bilgilendirilmesi ve etkilenmesi faaliyetlerinin toplamı olarak tanımlamaktadır (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2010). Kamu diplomasisinin kapsamını ve amacını ise, kavramın ilk ele alındığı kurum olan Tufts Üniversitesi’nde, Fletcher Diplomasi Okulu Dekanı, Emekli Bir Büyükelçi olan Gullion (1965):

“Kamu Diplomasisi; halkların tutumunun, dış politikanın oluşumu ve yürütülmesine yaptığı etki ile ilişkilidir. Kamu diplomasisi, uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasi dışındaki alanlarını kapsamaktadır; hükümetler tarafından yabancı ülkelerde kamuoyu oluşturulması, özel kuruluşlarının diğer ülkelerin kuruluşlarıyla etkileşimde bulunması, diplomatlar arasında iletişim sağlanması ve kültürler arası iletişim sürecinin geliştirilmesi...”

şeklinde ifade etmiştir.

Bu bilgiler ışığında, kamu diplomasisinin tanımında yer alması gereken ana etmenin, ulusal çıkarların yabancı kamuoylarını bilgilendirme ve etkileme olduğu değerlendirilmesi yapılabilir. Kamu diplomasisi, devletin çıkarları doğrultusunda ülke dışındaki iletişim ortamının dış politika hedeflerine uygun biçimde resmi devlet faaliyetleriyle biçimlendirilmesi anlamına gelmekte, özellikle hedef olarak kabul edilen

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

toplumun faaliyeti icra eden ülke hakkındaki yanlış veya olumsuz algılamalarını azaltarak siyasi bir kazanım elde edilmesine destek verme işlevini üstlenmektedir.

Yumuşak güç unsurları arasında kültürel, ideolojik, manevi değerler önemli yer kaplamaktadır. Kamu diplomasisinde, dünya kamuoyunu yakından takip etme, yabancı lkelerin stratejilerini hakkında bilgi edinme, kendini tanıtmaya ve dış politikada doğru kararlar alabilmek açısından önem arz etmektedir. Günümüzde değişen uluslararası sistemin bir gereği olarak artan kültürlerarası iletişim, halkların birbirlerine yönelik sahip oldukları bilgileri arttırma imkanı sunmakta ve dış politika geliştirme sürecine katkı sağlamaktadır. Malone (1988), kamu diplomasisi sürecinin karşılıklı yapılandırılmasının önemini, “Eğer kendi toplumumuzu ve politikalarımızı anlatmak istiyorsak öncelikle iletişime geçmek istediğimiz halkın kültürünü, tarihini, psikolojisini ve özellikle de dilini öğrenmeliyiz” ifadesiyle vurgulamaktadır. Etki altına almak istediğimiz kitle üzerinde başarılı bir strateji geliştirebilme konusunda, karşı tarafla ilgili doğru istihbarata sahip olmanın önemini, Sun Tzu da M.Ö. yıllarda Savaş Sanatı isimli eserinde vurgulamıştır:

“Eğer düşmanını ve kendini iyi tanıyorsan, yapacağın yüzlerce muharebenin sonucundan korkmana neden yoktur. Eğer kendini tanıyor fakat düşman hakkında gerekli bilgilerden noksan isen, sonuçta galip gelsen de birçok defa mağlubiyeti tadacaksın. Ama ne kendini ne de düşmanı iyi tanımiyorsan her muharebede bozgun akıbetin olacaktır” (s.34).

Yumuşak ve sert güç odaklı, bu farklı iki ifadeden de anlaşılacağı gibi, devlet veya devlet dışı her ilişki seviyesinde, sert ya da yumuşak her türlü güç kullanımında ve bugün ya da binlerce yıl öncesindeki ilişkilerde her zaman, hedeflediğimiz sonuca ulaşmak karşı tarafı iyi tanımaktan geçmektedir. Karşı tarafı iyi tanıyabilmek ise, doğru bilgiye sahip olmakla mümkün olacak ve böylelikle algıyı yönetebilmemizi sağlayacaktır. Bir dış politika aracı olarak, kamu diplomasisinde başarı sağlamak da yine karşı tarafı iyi tanımaktan, güçlü ve zayıf yönlerini iyi tayin edebilmekten geçmektedir.

Kamu diplomasisi, bilgi kaynağının kesin ve doğru olması özelliğiyle propagandadan ayrılmaktadır. Propaganda, psikolojik savaş uygulamalarını kapsayan, bilginin kaynağının her zaman belli olmadığı ve doğruluğu kanıtlanmayan rivayetler de üretebilir. Bu bakımdan kamu diplomasisi ülkelere dair doğru, net ve kanıtlanabilir bilgileri içeren tanıtım ve bilgi yaymaya yönelik faaliyetlerdir (Akçadağ, 2010). Kamu diplomasisinin aracının doğru bilgi olduğunu vurgulayan bir tanım olarak, Riggins (1998) tarafından “lkelerin uluslararası kamuoyu oluşturma yoluyla ulusal hedeflerine, çıkarlarına ve amaçlarına ulaşmak için yapılandırılmış doğru bilgiyi yayma girişimi”

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

olarak ifade edilen kamu diplomasisi, bu yönüyle propagandadan net bir şekilde ayrılmaktadır (s. 4).

Türk dış politikasının desteklenmesinde, kamu diplomasisi faaliyetleri, diğer ülke vatandaşlarına yönelik kültür, eğitim, bilgilendirmeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilerek ,hedef kitle üzerinde etkide bulunmak amacıyla yürütülmektedir. Kamu diplomasi faaliyetlerinin yürütülmesinde esas nokta Türkiye'nin uluslararası çıkarlarına hizmet etmesidir. Bu bakımdan halkla ilişkiler ile kamu diplomasisini ayrılması gereken nokta, halka ilişkilerde hükümet ile kendi kamuoyu arasındaki ilişki temel alınırken, kamu diplomasisinin hedef kitlesinin uluslararası kamuoyu olmasıdır. Tuch(1990)'ın "kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim politikası ve süreci" olarak tanımladığı kamu diplomasisi, bu bakımdan, uluslararası çapta bir halkla ilişkiler faaliyeti olarak değerlendirilebilir (s.3).

Kamu diplomasisi kültür, ekonomi, medya, tanıma-tanıtma, eğitim gibi alanlardan beslenmektedir. Ulusun kültürel imajını yansıttığından kültürel öğeler kamu diplomasisinde çok değerli kaynaklardır. Yabancı düşmanlığının ya da önyargıların aşılmasında bir devletin sahip olduğu kültürel değerlerle kendisini anlatabilmesi önemli bir rol oynamaktadır. Bir ülkenin dünya çapında tanınan markalara ve yabancı ülkelerde istihdam olanağı sağlayan çokuluslu şirketlere sahip olması, etkin bir kamu diplomasisi yürütmesini de kolaylaştırmakta ve ülkeyi cazibe merkezi haline getirmektedir. Medyanın da kamu diplomasisindeki etkisi yadsınamaz. İletişim araçları kamu diplomasisi açısından çok stratejik bir işleve sahiptir. Uluslararası alanda yayın yapan televizyon, radyo, gazete ve dergiler ülkelerin kültürel ve sosyal değerlerinin tanıtımında büyük rol oynamaktadır. Aynı zamanda, tanıma/tanıtma kapsamında sayılabilecek olan öğrenci değişim programları da kültürel alışveriş ortamı sağlamaları sebebiyle kamu diplomasisinin önemli kaynaklarından biridir (Kamu Diplomasisi Enstitüsü, 2010).

Kamu diplomasisinin beslendiği bu alanlar ve kaynaklar devletlerin büyüklüklerine ve etki alanlarına göre değişim göstermektedir. Bu bakımdan, ülkenin tanınmışlığı, küresel gücü, ulusal çıkarları, politikaları ve ulaşmak istediği hedefleri doğrultusunda, kullanacağı kamu diplomasisi araç ve yöntemleri ve kullanma amaçları değişiklik gösterecektir.

TASNİF DIŞI

b. Geleneksel Diplomasinin Dönüşümü ve Kamu Diplomasinin Ortaya Çıkışı

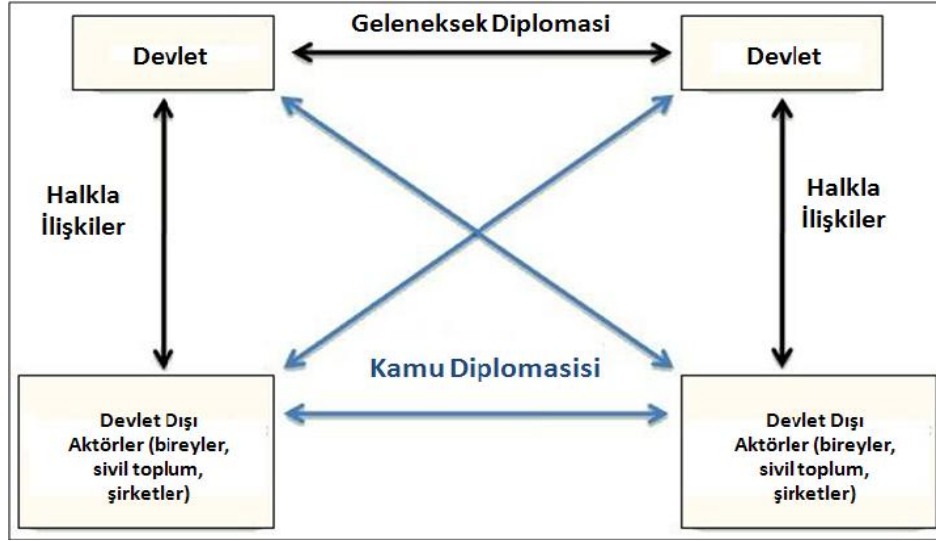
Kamu diplomasisi, Soğuk Savaş döneminde uluslararası ilişkilerde etkisi artan uluslararası/ulus-üstü resmi veya sivil örgütlerin ve devletin sistem içindeki rolünün sorgulanmaya başlamasıyla birlikte dönüşen geleneksel diplomasi anlayışının sonucu olarak, Soğuk Savaş döneminde, etkin bir dış politika aracı olarak ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişiyile uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin sayısının ve bununla birlikte belirsizliğin artması sonucu, Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik anlayışı yerini iç ve dış politikanın kol kola yürümesi gerekliliğini ortaya çıkartan yeni bir güvenlik anlayışına bırakmıştır. Başka bir deyişle, sınırlar içerisinde sağlanan bir ulusal güvenlik anlayışının, Soğuk Savaş sonrasında itibaren, uzun ömürlü ve yarar getiren bir güvenlik anlayışı olmadığı görülmüştür. Artık, sınır-aşırı ve dış ve iç gelişmelerin karşılıklı olarak birbirini etkilediği bir dönemin içinde bulunurken, yalnızca ulusal güvenliği sağlama çabaları uluslararası sisteme entegrasyonda engelleyici bir durum teşkil etmektedir.

Tiedeman (2004)'in "farklı ulusların hükümetleri arasında siyasi ilişki kurmak suretiyle dış siyasetin hayata geçirilmesi" olarak tanımladığı geleneksel diplomasi Soğuk Savaş döneminde de temel enstrüman olarak kullanılmakla birlikte, uluslararası ortamdaki aktör çeşitliliğinin artması sonucu devletin başat aktör olma durumu sorgulanmaya başlamıştır. Geleneksel diplomasi resmi ve sivil aktörlerin çeşitlendiği bu süreçte yetersiz kalmaya başlamış, karşılıklı bağımlılık teorisinin (Nye ve Keohane, 1984) uluslararası ilişkilerde hakim konuma gelmesiyle birlikte, devletler uluslararası çıkarlarını arttırarak etki ettikleri alanları genişletmeye yönelik yeni uygulamalar ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

Bugün resmi ilişkilerin devletlerden ziyade aktörler temelinde yürütüldüğü ele alındığında, devlet seviyesindeki diplomasinin halk düzeyindeki diplomasiye doğru evrimleştiği gözlenmektedir. Diğer bir deyişle, devlet-devlet seviyesindeki görüşmeler günümüzde devlet-yabancı devlet halkları seviyesine dönüşmüştür. Devlet-devlet şeklinde tabir ettiğimiz, geleneksel diplomasi ile devlet ve yabancı devlet halkları seviyesinde yürütülen kamu diplomasisi arasındaki temel fark, kamu diplomasisinin

TASNİF DIŞI

geleneksel diplomasiye nazaran çok daha fazla grubu ve daha çeşitli çıkarları kapsıyor olmasıdır (Leonard ve Small, 2003).

Tablo-1: Kamu Diplomasi Diyagram

Realizmin uluslararası ortamdaki gelişmeleri analiz etme konusunda yetersiz kalması neorealizmin de dışında yeni alternatif bakış açılarına olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Sistemdeki tek aktörün devlet olmadığının fark edilmesi ve uluslararası örgütler, şirketler, bireyler gibi farklı analiz gruplarının da sisteme katılmasıyla birlikte realist paradigmanın gözden kaçırdığı bu yeni aktörlerin/birimlerin, yeni bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerektiği iddiasında bulunan plüralistler, uluslararası ilişkilerde yeni bir açılım olarak ortaya çıkmışlardır (Arıboğan, 2007, s.249).

Realistlerin, günümüz uluslararası sistem dinamiklerini kavrayabilmeleri, sisteme dahil olan ve sistemi etkilemede ciddi potansiyele sahip olan bu devlet dışı aktörleri tanımaları ve etkilerini kabul etmeleri ile mümkündür. Zira bugün uluslararası sistemde, politika yapmada ve politikaları etkilemede söz ve etki sahibi olan yalnızca devletler olmayıp bu fonksiyonlarını küresel sistemdeki yeni aktörler ve etkileşim süreçlerinin kontrolüne bırakmaktadırlar (Arıboğan, 2007, s. 250). Dolayısıyla, uluslararası sistemdeki bu değişime ayak uydurmak ve sistemin değişkenlerini anlayarak bunlara uygun yaklaşımlar geliştirebilmek için yeni bakış açıları geliştirmek gerekmektedir. Plüralizm bu ihtiyaca cevap olarak ortaya çıkmış bir yaklaşımdır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Dış politikla planlamasında önemli rol oynayan kamu diplomasisi karşılıklı ilişkilerin yönetilmesinde, çatışma çözümlünde ve tek taraflı bağımlılık oluŐurmada devletin etkinliğini arttıran bir modeldir. Aynı zamanda, uluslararası ilişkilerde en önemli teori ve pratik alanı olan kamu diplomasisi, küreselleşme, teknolojik ve sosyal gelişmelerin etkisi ve devlet-devlet, devlet-sivil toplum ve devlet- birey gibi farklı ilişki seviyelerine yeni bir boyut kazandırması yönüyle de uluslararası sistemde varlığı zorunlu bir kavram olagelmıŐtir.

Tarihsel süreçte, geleneksel diplomasinin meseleye bakıŐındaki değişim Őöyle açıklanmaktadır:

“ (...) çağdaş diplomatlar, siyaset yapıcılar ve uluslararası iliŐkilerle meŐgul olan akademisyenler giderek bir politika inisiyatifinin veya ülke aşırı bir programın güncel sonuçlarının, sözü edilen politikanın devletten devlete ilişkilerde oluşan kendi mantığı veya bunun sunulması ve icrasında geleneksel diplomatik yöntemlerde görölen beceriden ziyade yerli ve yabancı kamuoyunun meseleleri ve takdim edilen politikaları algılamalarına bağlı olduğunu anlamaya baŐlamaktadırlar.” (Fisher, 1988, s.8).

Toplumların gönlünü kazanma ve onayını alma, farklı alanlarda hayata geçirecek işbirliklerinin çok kritik bir noktasını oluŐurmaktadır. Yalnızca hükümetler düzeyinde ilişki yürütme yaklaşımı, toplumlara kazanma ve kamuoyunu yönlendirme konusunda fayda getiren bir yaklaşım değildir. Zira kamuoyunun onaylamadığı ve desteklemediği işbirlikleri ve ilişkiler, kısa ömürlü olmaya mahkumdur. Bu açıdan bakıldığında, iyi yönetilen bir kamu diplomasisi, dış politika açılımlarını ve ekonomik iŐbirliklerini destekleyen grupların güçlendirilerek, ekonomik ve toplumsal grupları hareketlendirerek kamuoyunu etkileme ve işbirliğine yönelik algıları Şekillendirme gibi önemli bir gücü elinde bulunduran bir stratejidir.

Bu görüşler ışığında, özellikle Soğuk Savaş döneminde akademik araŐtırmaların ilgi alanına giren kamu diplomasisinin, uluslararası ilişkilerdeki yerinin irdelenmesinin salt dış politika ve uluslararası ilişkilere ilişkin teorik altyapı ile mümkün olmadığı görölmektedir. Kamu diplomasisi araŐtırmalarında, örneğin, siyaset bilimi ve sosyoloji disiplinlerinde ele alınan örgütlenme teorileri veya sadece dış politika analizi ile sınırlandırılmayacak olan karar verme teorilerinden yararlanılması gerekmektedir. Sonuç olarak, yabancı kamuoylarını etkileme amaçlı ve hükümetlerin denetlediği kamu diplomasisi süreçlerinin analizi ancak disiplinler arası bir anlayıŐla gerçekleştirilebilir niteliktedir. Esas itibariyle iletişim ve siyasi amaçlı etkilemeye ilişkin teorik altyapı geçen yüzyılın başında hazırlanmış ve Soğuk Savaş döneminde devletin kamu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

diplomasisi icraatlarına akademik destek giderek artmıştır. Fisher (1972), kamu diplomasisinin uluslararası ilişkilerin analizindeki yerini Şu Şekilde tanımlamaktadır:

“Kamu diplomasisi, (...),psikolojik ve felsefi etkenlerin, milletlerin uluslararası ilişkilerdeki tutumlarına ilişkin herhangi bir analizine özel olarak dâhil edilmesindeki ısrarı ile geleneksel uluslararası ilişkiler teorisi ve pratiği üzerindeki otoritesini hayata geçirmektedir.” (s.137)

Kamu diplomasisi modern bir konsept olarak ilk kez Soğuk Savaş döneminde Tufts Üniversitesi'nde Fletcher School of Law and Diplomacy'de geliŐtirilmiŐ; Dekan Edmund A. Gullion tarafından, 1965 yılında Edward R. Murrow Center of Public Diplomacy kurulmasıyla terim literatüre kazandırılmıştır. Kavram ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde geliŐtirilmiŐ ve uygulanmaya başlanmıştır. ABD'nin, kendi ulusal çıkarlarını arttırmak ve etki alanını genişletmek amacıyla diğer bir devletin yurttaŐları ile ilişki kurabilmesi için, kamu diplomasisi uygulamalarından sorumlu kurum olarak 1953 yılında Birleşik Devletler Enformasyon Ajansı (USIA) kurulmuş, 1978'de adı Uluslararası İletişim Ajansı (ICA) olarak deđiŐtirilmiŐ, 1982'de ABD devlet başkanı Ronald Reagan tarafından yeniden USIA ismi verilmiş; 1997 yılı sonunda, USIA 141 ülkede Birleşik Devletler Enformasyon Servisi (USIS) olarak bilinen 190 birime ulaŐmıŐtır (Public Diplomacy Alumni Association, 2011) . Reagan, kamu diplomasisine verdikleri önemi Şu Şekilde ifade etmiştir:

“Bu bilgi çağında, kitle iletişimi ve mikroçip çağında, telekomünikasyon uyduları ve yeraltındaki fiber optik kablolar ile bu yeniçağ da tek başına geleneksel diplomasi yeterli değildir. Birleşik Devletler, toplayabildiğimiz tüm beceri ve kaynaklar ile kamu diplomasisine eğilerek, sadece yabancı hükümetlere değil, onların halklarına da hitap edebilmelidir. İnanıyorum ki ülkemizin kamu diplomasi'si büyük bir güç, Dünya tarihine Şekil verebilecek olan, elimizdeki en büyük bir güçtür...”

Günümüzde güvenlik ortamı daha işbirlikçi bir diŐ politika yaklaşımını gerektirmektedir. Kamu diplomasisi, bu yaklaşımın kapsadığı temel stratejilerden biridir. Yaşanan terör olaylarını ortadan kaldırmak için yürütölen politikalarda, uluslararası ortamdaki tüm aktörlerin geniş katılımı ve özel olarak da sorunun kaynağı olarak görölen ölkelerin hükümetlerinin yardımıyla oluşturulacak işbirliklerinin büyük rolü vardır. Ancak bu işbirliklerinin oluşturulması sürecinde, devlet ve devlet diŐi aktörlerin desteğinin alınması aşamasında, hem ikna eden hem de ikna edilen aktörler çok çeŐitlidir. Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen devletten bireye doğru geniş bir aralıkta seyreden aktör mevcudiyeti, işbirliğinin sağlanabilmesi ve bu işbirliğinin etkili, uzun

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

sürelili ve dengeli olması noktasında ciddi çaba isteyen bir koordinasyon gerektirmektedir.

c. Kamu Diplomasisinde Koordinasyonun Önemi

Kamu diplomasisi, yabancı kamuoyları üzerindeki etki alanını genişleterek, algılarını yönetmek ve yönlendirmek üzere geliştirilen bir dış politika aracı olarak, faaliyetleri devlet ve devlet dışı aktörler vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Geleneksel diplomasi aktörleri olarak devlet kurumlarını ele alacak olursak, Dışişleri Bakanlığı, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Kültür Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, yarı resmi bir örgütlenme olarak Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) gibi farklı birimler bu alanda politikalar üretmekte ve çalışmalar gerçekleştirmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerini yürüten devlet dışı aktörler ise çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları (STK), özel sektör, medya sektörü, akademisyenler, üniversiteler, okullar, siyasi partiler, lobiler, iş örgütleri, şirketler, gençlik hareketleri, spor kulüpleri, televizyon-sinema gibi sektörlerdir.

Uluslararası sistemde aktörlerin çeşitlenmesi ile birlikte, devlet veya devlet dışı yürütülen politikalarda da koordinasyonun önemi artmıştır. Türkiye Cumhuriyeti de, kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile sivil örgütlenmeler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla bir çatı kuruluş olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK)'nü kurmuştur. Kamu diplomasisi alanında ortak çalışmalar yürüterek Türkiye'nin çok taraflı dış politikasına uygun ve doğru bir siyasal tanıtım yapma amacını taşıyan KDK'nın, hem kamu kuruluşlarının hem de sivil örgütlenmelerin Türkiye'nin tanıtımında yaptıkları taktik hatalar, koordinasyon eksikliği sebebiyle aynı bölgelerde farklı kuruluşlar tarafından yapılan aynı özellikteki kamu diplomasisi faaliyetlerinin çakışması, farklı kitlelere aynı tanıtım modellerinin uygulanması gibi ciddi hataları, koordinasyon ve yetki kapasitesi ile icracı olma özelliği sayesinde düzelterek daha sistematik ve planlı işleyen bir yapı oturtacağı öngörülmektedir.

Yumuşak güç kaynaklarını etkin bir şekilde kullanma potansiyeline sahip olan tüm devlet ve devlet dışı aktörler, kamu diplomasisi uygulayıcıları olarak, gerçekleştirdikleri faaliyetleri başarıya ulaştırabilmeleri ve olumlu sonuçlar alabilmeleri için faaliyetlerinin birbirini tamamlayacak şekilde ve planlı olarak yürütmeleri gerekmektedir. Bu sebeple devletin tüm birimleri ve yumuşak güç kapsamında faaliyet yürüten tüm devlet dışı aktörlerin birbiriyle uyum içerisinde çalışması önem arz etmektedir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Birçok kuruluş, kamu diplomasisine hizmet edecek alanlarda, hükümete bağlı çalışmak istemekle birlikte, bu kuruluşların hükümetin direktiflerine göre ya da hükümetin sağladığı finansmanla çalışması bu kuruluşların güvenilirliğine ve etkinliğine zarar verebilecektir (Riordan, 2004, s.4). Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü de yaptıkları ve uygulamaya koymayı düşündükleri projeleri STK'larla paylaşmayı ve bu projeleri sivil toplum eliyle uygulamayı daha uygun bulduklarını dile getirmektedir (KDK ile görüşme, Kasım 2011). Zira devletin projesi olarak lanse edilen ve başka bir devlette uygulanmak istenen bir sosyal sorumluluk projesi, devletin devlete müdahalesi olarak görülebilmekte ve bu da istenmeyen durumlarla karşılaşma riskini içinde barındırmaktadır. Ancak sivil toplum kuruluşları, devlete bağlı kurumlardan daha geniş ve özgür bir hareket alanına sahip olduğundan, söz geçen projelerde daha rahat kararlar alabilmekte ve projenin tüm süreçlerinde muhatabın sivil toplum kuruluşları olması projelerin hayata geçirilmesi ve amacına ulaşması açısından daha az risk içermektedir.

Üzerinde etki kurulmak istenen ülkelerle diyalogda, güvenilirlik ve etki alanı, diyalogu başlatma aşamasında önem arz etmektedir (Riordan, 2004, s.4). Aynı şekilde, kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesinde, mevcut ilişkilerin üzerine kurulanlar ve paylaşılan çıkarlar ya da problemler bu paylaşımın kapsamının ne olacağı konusunda belirleyici olacaktır. Bu sebeple, devletin geleneksel diplomasi çerçevesinde yürütmüş olduğu ilişkiler, hükümet dışı örgütlerin kamu diplomasisi çerçevesindeki girişimlerine ışık tutacağı gibi, hükümetin hükümet dışı örgütlerle koordineli çalışması da yeni diyalog kanalları açma ve daha rahat bir hareket alanında devlet çıkarlarını empoze etme anlamında yarar sağlayan bir stratejik yaklaşım olacaktır.

ç. Kamu Diplomasisinde Doğru Planlamanın Önemi

Günümüz teknolojisi, sunduğu imkanlarla, zaman ve mekan mevhumlarının getirdiği sınırlamaları ortadan kaldırarak sınır ötesindeki algıları yönlendirme, dostluk, saygınlık ve anlayış kazanabilme şansı tanımaktadır (Kruckeberg ve Vujnovic, 2005, s. 297). Ancak, bu süreç, inandırıcı olarak ve güven kazanarak, kalıcı kılınabileceği gibi samimiyetten uzak bir tablo çizdiği takdirde daha büyük algılama problemlerine yol açabilmektedir. Örneğin ABD, Orta Doğu'ya yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde, amacını "ABD ve Orta Doğu arasındaki bilgi eksikliği kaynaklı boşlukların kapatılarak köprü kurmak" şeklinde ifade ederken, Lübnanlı The Daily Star gazetesi editörü Rami G. Khouri, ABD'nin Orta Doğu'daki Al Hurra, Radio Sawa, Hi Magazine gibi medya

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

kanallarının, bölge insanlarına kendilerini aŐađılanmıŐ hissi verdiği için bu boşluğu kapatmak yerine daha da açtığının ve olumsuz algıya sebebiyet verdiğin ifade etmiştir. Khouri'nin bu tepkisini, Kruckberg ve Vujnovic (2005), ABD'nin Soğuk Savaş dönemi propaganda yöntemlerinin kullandığına dair bir algı yaratmasına ve piyasa hakimiyeti olan bir ülke olarak demokrasi yayma isteğinin bölge ülkelerde yarattığı algıya bağlarken, günümüz kamu diplomasisi uygulamalarının Soğuk Savaş döneminden çok farklı ve günümüz koşullarına uygun planlanması gerektiğini vurgulamaktadır (ss. 299-301). Doğru algıların yaratılması ve hedefe ulaşmada doğru yol ve yöntemlerin izlenebilmesi için bu süreci iyi yapılandırmak, doğru stratejiler geliştirmek gerekmektedir.

Kamu diplomasisi uygulamalarında hedefe ulaşmak için dört temel noktaya dikkat etmek gerekmektedir: Stratejik plan, odaklanma, kaynak ve koordinasyon (Peterson, 2002, s.75). Sonuçlarını uzun vadede görebileceğimiz bir dış politika stratejisi olarak kamu diplomasisinin planlı bir Şekilde yürütülebilmesi için Fulton (2004), yedi basamaktan oluşan bir plan önerisi sunmaktadır (ss. 6-10). Bunlardan ilki, kamu diplomasisi uygulamalarında milli çıkarlara uygun strateji geliştirme gerekliliğidir. Planların ve kaynakların uyumluluğunu sağlamak, ancak planlı bir strateji yürütmekle mümkündür. Bu planı oluŐturabilmek için de hedef kitlenin iyi tanınması, hedef kitleye ulaşmak için gerekli kanalların iyi tayin edilebilmesi ve milli çıkarlar çerçevesinde, etki sağlamak istenen bölgeye ya da ülkeye uygun strateji belirlemek gerekmektedir.

İkinci aŐama olarak, uluslararası ortam, kamu diplomasisi uygulanacak olan çevrenin ihtiyaçları ve sahip olduğu devlet ya da devlet dışı aktörlerin etkisine göre bir yol haritası çizmek gerekmektedir. Küreselleşmenin etkileri, söz konusu ülkenin sahip olduğu teknolojiler, sivil toplumunun geliŐmiŐliđi, medyanın etkisi gibi faktörler kamu diplomasisi stratejilerini yönlendirici etkilere sahip olmaktadır. Örneğin, Arap Baharı süresince, özellikle Mısır'da, etki derecesi tartıŐmalı olmakla birlikte, sosyal medyanın insanların haberleŐmesini kolaylaŐtırarak iç ve dış politikayı dolaylı yoldan etkilemiŐ olduğuna dair yorumlar, medya ve iletişim alanlarının, gelişen teknolojinin etkisiyle, dış etkiye açık hale geldiği ve kamu diplomasisi stratejilerinde kullanılabilecek iletişim kanallarına sahip oldukları Şeklinde yorumlanabilmektedir.

Kamu diplomasisi stratejisi oluŐurmada üçüncü basamağını, karşılıklı fikir diyaloguunu sağlamak ve canlı tutmak oluŐurmaktadır. Sanatçılar, entelektüeller, oyuncular, editörler, aktivistler, din adamları, politikacılar vb. fikir üreten ve fikir akıŐını

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

sağlayacak olan insanların karşılıklı fikir paylaşımı, kamu diplomasisi sũrecinin karşılıklı yapılandırılmasını sağlayacak bir aŐamadır.

Diğer kũltũrler anlamak, onlar tarafından nasıl algılandığımızı anlamaya çalışmak doğru stratejiler üretmede en önemli noktalardan biridir. Kamu diplomasisini geliştirmeye ve doğru stratejiler üretmeye yönelik diğer noktalar ise, akademik toplumu dikkate almak, bu alandaki çalışmaların arttırılmasını sağlamak, özel sektörün diyalog ve işbirliğini arttırıcı özelliklerinden yararlanmak ve aktif olarak kullanmaktır.

Güvenilir ve doğru bilgileri yayarak, Türkiye hakkında, hem Irak özelinde hem de uluslararası düzeyde sahip olunan negatif ve yanlış bilgiler düzeltilebilmekte ve hedefler daha net ortaya konulabilmektedir. Kamu diplomasisi, bilgilendirme ve diyalog arttırma yöntemlerini kullanarak yabancı kamuoyunu etki altına almakta ve bu yönũyle de dış politikayı desteklemektedir (Smith, 2007, s.3).

Aynı zamanda, karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesinde ve çatışma çözümlerinde gerekli olan empati eksikliğini de diyalog ve karşılıklı anlayıŐla gidermek mümkündür. Gregory (2008), bu konuda, çıkar ve değerlerin geliştirilebilmek, ilişkileri yürütebilmek ve hedef kitleyi etki altına alabilmek için devletlerin, devlet kurumlarının ve devlet dış aktörlerin gerekli iletişim kanallarını devreye sokabilmelerinde, karşılıklı olarak düşünce ve hareketleri anlamamanın önemine vurgu yapmaktadır.

Uluslararası Çatışmalarda Kamu Diplomasisine “Sosyal Etki Analizi” Yaklaşımının Özellikleri

- 1- Yumuşak güç çok etkilidir.
- 2- Etki taktiksel değil stratejik olmalıdır.
- 3-Kamu diplomasisi, diğer milli güç unsurları olan diplomasi, askeri güç, ekonomik güç ile aynı seviye olmalıdır.
- 4- Küresel düşünülüp yerel hareket edilmelidir. Geliştirilen stratejiler, milli stratejiler çerçevesinde organize edilmeli; yerel geri dönüşlere izin veren hızlı ve etkili uygulamalar gerçekleştirilmelidir.
- 5-Milli güvenliği geliştirilmesine yönelik bazı spesifik iletişim hedefleri önemlidir.
- 6- Güvenilirlik, iletişim kurmada; meşruluk da kamu diplomasisi uygulamalarında elzemdir.
- 7- Hedef kitleye dinlendiğini, bakış açılarının anlaşılmaya çalışıldığını hissettirmek için konuşmadan önce dinlemek önemlidir.
- 8- Çatışma sonrası dönem için planlanan kamu diplomasisi barışa; muhtemel çatışmalar öncesi planlanan kamu diplomasisi ise çatışmaya hazırlamaya, önlemeye ya da azaltmaya yönelik olmalıdır.
- 9- Kamu diplomasisi enstrümanları olarak kurum ve organizasyonlar demokratiklik ve şeffaflık prensipleri üzerine kurulmalıdır.

Tablo-2: Uluslararası Çatışmalarda Kamu Diplomasisine “Sosyal Etki Analizi” Yaklaşımının Özellikleri (Pratkanis, 2009, s. 120)

Pratkanis (2009), uluslararası çatışmalarda etki türlerini anlamak ve ele alınan durumlara nasıl müdahil olduğunu tespit etmek amacıyla kamu diplomasisine yönelik sosyal etki analizi¹ çalışmaları gerçekleştirmiştir. Yaptığı çalışmalardan çıkan genel özellikler yukarıdaki tabloda verilmekle birlikte, Pratkanis (2009), sosyal etkinin çatışmaların çözümünde bombalardan daha etkili olabileceği çıkarımında bulunmuştur (s. 120).

d. Yumuşak Gücün Bir Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi

Realist teorinin temel kavramları, biri olmadan diğerinin operasyon el anlamını oluşturamayacağı, *güç* ve *çıkara* kavramları ikilisinden biri olan güç olgusu uluslararası ilişkiler biliminde merkezi bir kavramdır. Morgenthau'ya göre güç; politikada temel

¹ Sosyal etki analizi, planlanmış bir programın-reformun ya da projenin sosyal sonuçlarının analiz edilmesini, izlenmesini ve yönetilmesini kapsayan bir süreçtir (Vanclay F., 2003).

TASNİF DIŞI

motiftir ve ekonomideki kazanca yönelik davranıő gibi, politikada da güç, temel oluşturmaktadır. Güçlü olan üstün duruma geçip sözünü geçirdiğinden uluslararası arenada sürekli olarak bir güç mücadelesi hüküm sürmektedir. Devletlerin sürekli güç kazanma ve karşısındakinden daha güçlü olma çabaları "güç dengesi" kavramını ortaya çıkartmıştır. Uluslar ise bu güç dengesi içerisinde, kendi politikalarını status quo'yu korumak, devletin gelişmesini sağlamak ve itibar elde etmek için geliştirirler. Güç bağlamında devletlerin iç ve dış politika oluşturma amaçları gücünü korumak, arttırmak ve sergilemek olarak sıralanabilir.

Güç denildiğinde akla ilk gelen kavram sert gücün bir ifadesi olan askeri güçtür. Yeni yüzyılla birlikte devletlerin uzun yıllar birbirine üzerinde kullandıkları bu sert güç anlamını yitirmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası askeri güce ek olarak sert gücün bir başka unsuru olarak ekonomik güç kavramı ortaya çıkmıştır. Ekonomik güç, ilk etapta sert güç gibi görünmese de ekonomik güçte de "sopa" vardır; tek farkı sopanın ucunda "havuç" olmasıdır (Yılmaz, 2007).

Yumuşak güç; en basit şekliyle, üzerinde etki kurma yöntemiyle bir kişi ya da topluluk üzerinde söz sahibi olma, dediğini yaptırma yeteneği olarak tanımlanabilir. Sert güçten ayrılan tarafı, ekonomik, siyasi ya da fiili müdahale içermiyor oluşudur. Sert gücün tam tersine, yumuşak güçte karşı tarafın kendi rızası vardır. Bu bağlamda, yumuşak gücün, bir ülkenin askeri ve ekonomik gücünün dışında ürettiği bütün değer unsurlarını ihtiva ettiği söylenebilmektedir. Sert güç, ince gücün garantisi olmadığı gibi, sert güç ile yumuşak güç arasında zorunlu bir oran ilişkisi olduğu da söylenemez (Kalın, 2011). İlk kez, 1990 yılında, ABD'li Prof. Dr. Joseph S. Nye'in, "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" adlı kitabında yer verdiği yumuşak güç kavramı Şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Askeri güç ile ekonomik güç, başkalarının fikirlerini deęiőtirmek için kullanılan sert komuta gücüne birer örnektir. Sert güç ikna (havuç) şeklinde olabileceği gibi tehdit (sopa) şeklinde de olabilir. Ama gücü kullanmanın dolaylı yolları da vardır. Bir ülke dünya politikasından istediği sonuçları başka ülkeler onun peşinden gitmek istediği, onun değerlerine hayran olduğu, teşkil ettiği örneğe gıpta ettiği, onun refah ve açıklık düzeyine erişmeyi arzuladığı için de alabilir. Böyle bir durumda, dünya politikasının gündemini belirlemek ve diğer ülkeleri cezbetmek, onları askeri veya ekonomik silahlarla tehdit ederek veya bunları kullanarak değişmeye zorlamak kadar önemli bir etkiye sahiptir. Bu güç veçhesine, yani istediğin şeyi başkalarının da istemesini sağlamaya, yumuşak güç adını veriyorum..."

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Günümüzde askeri gücün maliyeti giderek artmakta, ekonomik güç uygulaması ise her zaman beklenen sonucu vermemektedir. Ayrıca, askeri ve ekonomik güç uygulamalarının maliyetinin yüksek oluşu milletlerin refahını da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, uluslararası sistemdeki askeri ve ekonomik güce dayalı güç kullanma stratejisi 21. yüzyılın başlarında değişikliğe uğramaya başlamıştır. Bu değişimde, özellikle 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör olayı etkili olmuş; askeri ve ekonomik gücün bir devletin milli menfaatleri ve hedeflerinin gerçekleştirilmesinde yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda, insanların hayallerini ele geçirme ve takdirlerini toplama, ayrı bir güç türü olarak düşünülmektedir.

e. Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Kamu diplomasisi, Türkiye açısından bakıldığında, Türkiye'nin kendisiyle ilgili yanlış imaj algılamalarını düzeltebileceği ve algıları yönetebileceği, çıkarlarını savunabileceği, dış kamuoyu oluşturabileceği, sempati kazanabileceği ve uluslararası toplumu etkileyebileceği en önemli dış politika silahlarından birisidir.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dönemde komünizmden kendisini korumak için Batı'ya yaklaşarak politikalarını bu yönde şekillendirmiştir. 1990'ların başında, küreselmeye uyum sağlama çabasıyla birlikte yürütölmeye başlanan çok boyutlu dış politika ve buna uygun olarak geliştirilen çok boyutlu stratejilere son dönemde hız verilmiş ve bu durum Türkiye'yi dış politikada aktif hale getirmiştir.

Ancak, bu süreç içinde kamu diplomasisini ihmal eden Türkiye hükümeti kamu diplomasisi alanındaki eksikliğini gidermek, yabancı kamuoyu tarafından yanlış algılanan imajını düzeltmek ve kendini dünyaya daha iyi ifade edebilmek için, geleneksel diplomasinin dışına çıkıp kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmak amacıyla Başbakanlık genelgesiyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü kurmuştur. Fakat kamu diplomasi çalışmaları ölkemizde çok yenidir. Bu alandaki yetersizlik ve Türkiye'nin kendisini dünya kamuoyuna yeterince ifade edememesi, Türkiye'nin önemli meşguliyet alanlarında olumsuz bir imaja ve algılanmaya yol açmaktadır.

Türkiye bölgesinde güçlü ve etkili bir aktör olarak ulusal güvenlik anlayışını bölgesel ve küresel tehditler çerçevesinde genişleterek, bu bölgesindeki etkili aktör rolünü etkileyecek risk ve tehditleri belirleyip uygun önlemleri alabilmelidir. Bu anlamda, Türkiye güvenlik kavramını değerlendirmede uluslararası boyutu merkeze koyan bir

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yeni algılayış oluőturması gerekmektedir. Kamu diplomasisi bu anlamda yeni güvenlik anlayışının oluşumunda tamamlayıcı bir görev üstlenmektedir.

Günümüz dünyasında, Türkiye'nin lkelerin kamuoyunda saygıdeğer bir konum elde edilmesi kamu diplomasisinin etkin kullanımı ile mümkün olacaktır. Bu bakımdan, Türkiye'nin de, küreselleşen dünyada, değişen güvenlik ve tehdit anlayışları içerisinde, bu gücü ihmal etmesi mümkün değildir. Türkiye'nin dış politikada yerini belirleyen temel faktörler, yuumuőak gücü kapasitesi, coğrafyası, kültürel derinliği, ekonomik gücü ve demokrasisinin sağladığı imkanlardır. Bu bakımdan, bir siyasal iletişim dili olarak kamu diplomasisi, Türkiye'nin dünya kamuoyuna kendisiyle ilgili ifade etmek istediği bir ikna ve algı yönetme çabasıdır (Kalın, 2011).

Türkiye'nin var olan potansiyelini aktif bir Şekilde kullanması ve bu potansiyelini doğru hedeflere odaklaması uluslararası stratejiler açısından büyük önem taşımaktadır. Doğan (2010), Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerini gerçekleŐtirmeden önce bölgesinde neyi temsil ettiğine ve nasıl bir devlet olmak istediğine karar vermesi gerektiğini belirtirken, en alt seviyede askeri güce ihtiyaç duyan bir bölgesel sempatik gücü olmasının daha az maliyetli ve Türkiye açısından daha verimli sonuçların alınabileceği bir model olduğunu öne sürmektedir.

Kamu diplomasisinin devletten-halka ve halktan halka Şeklinde gerçekleştirilen iki temel ilişki kurma biçiminde, STK'lar, araştırma merkezleri, medya, niversiteler, dernek ve vakıflar gibi devlet dışı sivil araçlar, halktan halka ilişki biçiminde doğrudan faaliyetler gerçekleŐtirmektedirler. Bu bakımdan, geleneksel diplomasi yoluyla aynı görevi icra eden diplomatların yabancı kamuoyları ile kurduğu iletişim yollarının çeşitlendiği ve farklı aktörler tarafından sivil olarak icra edilmeye baŐlandığı grlmekte; bu yönüyle de kamu diplomasisi diplomatik iletiőimden ayrılarak daha geniş bir iletişim alanını temsil etmektedir (Kalın, 2011).

Türkiye'nin yurtdışındaki medya organları, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, ekonomik gücü, enerji nakil hatlarında kilit ülke pozisyonu, komşuları arasındaki diyaloglardaki arabulucu rolü, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin çeşitli ülkelerde bulundurduğu barış gücü ve askeri eğitim desteği ve Türkiye İŞbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA)'nen geliŐmekte olan ülkelerle her alanda yaptığı işbirlikleri, Türkiye'de eğitimi teşvik etmek adına yabancı öğrencilere verilen hükümet bursları, belirli ülkelerde kurulan Türk Kültür

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Merkezleri ile Türkçe Eğitim Merkezleri, Türkiye'nin bölgesel gücünü pekiŐtirecek olan, önemli kamu diplomasisi faaliyetleri arasında sayılabilir.

Bu kaynaklar dışında, doğrudan kamu diplomasisi kapsamında yürütülmeyen fakat son yıllarda Orta Doğu lkelerinde büyük izleyici kitleleri tarafından beğeni ile izlenen Türk dizileri de bu amaca hizmet etmektedir. Bölge insanının nezdinde bu diziler Türkiye hakkında olumlu bir imajın oluŐmasına katkıda bulunmuŐ, bölgeden Türkiye'ye gelen turistin artmasına yardımcı olduğu gibi, netice olarak hükümet bazında ilişkilerin geliştirilmesinde de rol oynayan dolaylı etkenlerden biri olmuştur.

Yeni uluslararası düzen ile birlikte ortaya çıkan yeni risk ve tehditler doğal olarak yeni güvenlik stratejilerine ve bu yönde yeni kurumsallaŐmalara ihtiyaç duyar. Kamu diplomasisi bu anlamda kurumsallaŐtırılması gereken ilk alanlardan biridir. Diğer yandan, güvenlik politikalarının temel olarak üzerine kurulduğu stratejilerin; küresel istikrarı korumak, caydırıcılığı arttırmak ve demokratik değerleri koruyup yaygınlaŐtırmak olduğu kabul edilirse, bunların ortak güvenliği sağlamak için ülkeler arasındaki ilişkilerin temel dayanak noktası olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Türkiye, ülkenin ulusal güvenlik politikasında bu üç temel konuya öncelik verilmelidir.

Türkiye'nin, Irak'a yönelik güvenlik odaklı dış politikasında, Irak'ı kendisi için sürekli bir tehdit unsuru olarak gören ve dış politikasını da bu tehdit algılamaları üzerine inşa eden bir komşu ülke profilinden uzaklaŐması gerekmektedir. Zira bu yöndeki bir dış politika, iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık, işbirliği, demokratik barış gibi çoğulcu bir anlayışın olumlu sonuçlarından faydalanmanın çok ötesindedir (Efegil, 2010). Bu tehdit algılamalarının dönüŐmesini sağlayacak, karşılıklı bağımlılık ve işbirliği fırsatları yaratarak barış ortamının tesis edilmesini sağlamada önemli etkileri olacak olan en önemli yumuşak güç unsurlarından ve kamu diplomasisi araçlarından biri ekonomidir. Bir lke, etki altına almak istediği diğer ülkeler üzerinde, refah seviyesi ve sahip olduğu imkanlarla ülkesine yönelik bir ilgi uyandırarak kendisini cazibe merkezi haline getirebilmektedir. Akçadağ (2010), bu konuda ulusal sınırları aşan tktim malları ve servislerin kamu diplomasisine katkısını "Dünyaca nl büyük markalar, doğdukları ülkelerle iliŐkilendirilmekte ve lkelerin yurtdışındaki imajına katkıda bulunmaktadır." Şeklinde ifade etmektedir.

Kamu diplomasisi açısından en kritik noktalardan biri, hedeflenen kamuoyu üzerinde etki yaratmak isteyen ülkenin imajına yönelik, devlet aktörlerinin temelsiz ve

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

güven problemlerine yol açacak söylemlerde ve politika uygulamalarında bulunmamasına özen gösterilmesidir. Bu anlamda güç sahibi ve güven veren bir hükümet profili çizilmesi önemlidir (Doğan, 2010). 90'lı yıllarda Türk karar vericileri tarafından, "Türk dünyasının lideri", "Avrasya jeopolitiğinin merkezinde bölge lideri", "küresel gündemi belirleyen ülke", "bölgesel cazibe merkezi" gibi tanımlamalar, dış politika hedeflerinin bir yansıması olarak kullanılmış fakat pratikte bu sıfatların altı doldurulamadan kalmıştır (Efegil, 2010). Altı doldurulamayan bu tanımlar, tarihsel süreçte hem politik hedefler açısından hayal kırıklıklarına hem de uluslararası ortamda, söz konusu ülke ile ilgili güvensizlik ve inandırıcılık problemlerine yol açabilmektedir. Bu bakımdan Türkiye'ye yönelik algıyı yönlendirme potansiyeline sahip söylemlerin temelli, gerçekçi, güven verici ve inandırıcı olmasına özen gösterilmelidir.

Bir diğer kamu diplomasisi aracı olarak, güvenilirliği ve inandırıcılığı olan insanlar kamu diplomasisi süreçlerinde kullanılabilirler (Peterson, 2002, s. 86). Irak özelindeki Türkiye algısı ve bölgede Türkiye'nin güvenliğini etkileyen unsurlar göz önüne alındığında, terör sorunu, Irak'taki farklı gruplar arasındaki çatışmalar gibi mevcut problemlerin etkilediği insanlar olarak, özellikle güvenliğin zayıf olduğu bölgelerde durumdan negatif etkilenen Irak ve Türkiye halkı, teröre şehit veren Kürt ve Türk aileler, köy korucuları, kolluk kuvvetleri, terör örgütünün ikna ya da zor kullanma yöntemleriyle örgüt üyesi yaptığı kişilerin aileleri, pişmanlık ifadelerinde bulunan terör örgütü eski üyeleri, Irak'ta yaşayan Türkmenler, Türkiye'de yaşayan Kürtler, Araplar ve Irak ile Türkiye arasında köprü oluşturabilecek diğer tüm gruplar, Irak ve Türkiye'deki öğrencileri, iki ülkenin sporcuları, iş adamları, sanatçıları, dizi ve film oyuncularını gibi etki sahibi aktörlerin içinde yer alacağı; iki ülkenin ortak geçmişine ve ortak değerlerine vurgu yapan, iki ülkedeki tüm medya mecralarında sık sık yer verilecek, reklam filmi, belgesel vb. içeriklerin oluşturularak güvenlik problemlerinin birlikte aşılmasına yönelik çabaların önemini vurgulanması; barışa ve güvenliğe olan ihtiyaç algısını kuvvetlendirilmesi ve bu şekilde bir zihinsel altyapının yerleştirilmesi sağlanmalıdır.

Yumuşak güç kaynaklarını, etkili bir şekilde kullanabilmek ve olumlu sonuçlarını görebilmek için tüm imkanların seferber edilmesi ve faaliyetlerin birbiriyle koordineli ve planlı bir şekilde planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir. Devletin girişimlerinin sivil toplum örgütlerinin faaliyetleriyle işbirliği içerisinde icra edilmesi, faaliyetlerin uygulanma sürecini hızlandırmak ve daha güçlü girişimlerde bulunmak bakımından önem arz etmektedir.

TASNİF DIŞI

2. DEĞİŞEN ULUSLARARASI SİSTEM VE TÜRKiYE

a. Uluslararası Sistemde Yeni Yaklaşımlar

Devletler arasında özellikle ekonomik alanda artan bağımlılıkla birlikte, sistemdeki temel aktör olmaktan çıkmıŐı olan devletin, bu alandaki karar verme mekanizmalarında, sistemdeki yeni devlet dıŐı aktörler de etkili olmaya baŐlamıŐı; bu durum da devlet ve devlet dıŐı tüm aktörlerin potansiyel bir iŐbirliĐi zemininde buluŐmalarına yol ačmıŐtır. Keohane ve Nye'in ortaya ağıardığı "karmaŐık karŐılıklı bağımlılık" ile devletlerarası ađatıŐma yerine iŐbirliĐini vurgulamakta ve ađeŐitli iletiŐim kanalları sayesinde artan uluslararası iliŐkilere dikkat ağekerek, ađakıŐan ekonomik bağların devletleri ve devlet dıŐı aktörleri, güvenlik dıŐındaki konuların ağözümünde birbirleriyle iŐbirliĐi kurma yolunu seağmeye zorlayacağını ileri sürmektedirler. Bu anlamda, karmaŐık karŐılıklı bağımlılık, devletlerin devlet dıŐı aktörler vasıtasıyla oluŐturduĐu iŐbirliĐini kurallaŐtırmak için bir zemin oluŐturmuŐtur (Kutlay, 2009, s. 95).

Bugün ulus devletler dışında, uluslararası örgütler, ulus üstü gruplar, ağok uluslu Şirketler, bireyler, toplumlar ve sistemdeki diğer tüm aktörleri arasındaki ilişkiler, karşılıklı bağımlılık kuramı sayesinde, ağok taraflı ilişkiler ve etkileŐimler bağlamında analiz edilmektedir (Arı, 2002, s.422). Özetle, iağ ve dış politikaların kol kola yürüdüğü bu yeni dönemde devlet ve devlet dışı aktörler de sistemin iağ iağe geađmiŐ oyuncularına haline gelmiştir.

Bu bağlamda, karşılıklı bağımlılık kuramının kaynağının, bugün ađeŐitlenen ve sayısı artan aktörlerin ortaya ağıkmasıyla geliştirilen ağok taraflı ilişkiler ve etkileşim süreçleri olduğu söylenebilmektedir. Geliştirilen bu yeni ilişkilerin oluşturduğu ortak maddi ve manevi değerlerin yayılmasıyla sistemin küresel bir topluma doğru evrimleştiği; devletin ağok sesleneŐtiĐi; bugün devlet dışı aktörlerle, devletin merkezi konumunun dışına taŐmanın mümkün olduğu ve sistemin öncelikli araştırma konusunun askeri dengelerden ziyade global problemlere yoğunlaşması gerektiği plüralistlerin temel argümanlarını oluşturmaktadır (Arıboğan, 2007, ss. 255-258). Plüralizmin, bu yönüyle sert güağten ağok yumuşak güce yakın bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Plüralistler, devlet dışı aktörlerin sistemdeki varlığına ve etkisine dikkat ağekerken, devletin sahip olduğu yönetimsel fonksiyonların sistemdeki diğer aktörler arasında paylaŐıldığını ve böylelikle sistemde tek aktör kabul edilen devletin yeni

TASNİF DIŞI

aktörlerin etkisiyle otoritesini kaybettiğini vurgulamaktadırlar. İçinde bulunduğumuz teknoloji ve enformasyon çağı da, sistemdeki çeşitlenen ve sayısı artan aktörler arasındaki iletişimi arttırmaktadır. Bu da hem aktörlerin etki gücünü arttırmakta hem de ortak değerlerin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu yaklaşımın sistemde kendine yer edinebilmesi ise ekonomik faaliyetlerdeki büyümeler, şirketlerin sistemdeki rollerinin ve etkilerinin artması, iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bilgiye ulaşımın kolaylaşması ve uluslararası örgütlerin ön plana çıkmasıyla mümkün olmuştur (Arıboğau, 2007, ss. 258-259). Bu bakımdan, küreselleşme, sistemdeki bu çoğulcu anlayışı destekleyici bir süreç olma özelliğini taşımaktadır.

Öte yandan, plüralist akım, teknolojiadaki gelişmelere ve buna bağılı olarak ortaya çıkan değıişimlere, iletişim sistemlerindeki yaygınlaşmaya önem vermekte; bu gelişmelerin, ulusal ve uluslararası toplumlar arasında büyük bir karşılıklı bağımlılık yaratmakta olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu gelişmelerin, bireysel, devlet ve devlet dışı aktörler olarak, tüm analiz seviyelerinde, yeni dünyanın kurallarını belirlenmede önemi bir role sahip olduğunu ileri sürmektedir. Böylelikle, artan karşılıklı bağımlılık, ilişkileri sürdürmek, uzlaşmazlıklardan ve çatışmalardan kaçınmak için bir itici güç haline gelmiştir. Zira bağımlılığın arttığı yerde ilişkilerin bozulması bağımlı olan taraflar için maliyetli ve sonuçları bakımından da ağır olacaktır (Arıboğau, 2007, ss. 259-260). Bu durum, tarafları, uzlaşmazlıkları daha yumuşak yollarla, yumuşak güç unsurlarına başvurarak ve daha ağır bedel ödemekten kaçınarak çözmeye sevk edecek olması sebebiyle, plüralist akımın bu yönüyle neoliberalizme yakın bir duruş sergilediğı söylenebilir.²

İçinde bulunduğumuz sistemi açıklamaya yönelik bu teorik yaklaşımları güvenlik temelinde değıerlendirdiğimizde, karşılıklı bağımlılık konusunda, Türkiye'nin bölgesindeki temel güvenlik sorunu olarak öncelikli gördüğü PKK sorunu ve buna

² Neoliberalizmde, devletlerin dışında uluslararası organizasyonlar, sivil toplum örgütleri, büyük firmalar ve kamu vicdanı gibi önemli unsurlar devreye girmektedir. Neoliberalizmde, anarşik uluslararası sistemde bile, normlar, rejimler ve kurumlar sayesinde uluslararası işbirliğı olduğu önermesinden hareketle, bugün güvenlik sağlayan devlet dışı aktörlerin sağladığı uluslararası işbirlikleri, ortak barış ve güvenlik için girişilen teşebbüsler arasında kamu diplomasisi de tamamlayıcı bir faktör olarak sayılabilir. Neoliberalizm, uluslararası sistemde temel aktörlerin devletler olduğunu kabul ederek liberalizmi güncelleştirmeyi amaçlarken aynı zamanda uluslararası örgütlerin ve devlet dışı aktörlerin önemine de dikkat çeker. Neoliberal ekonomik teoriden etkilenen teori, Soğuk Savaş süresince artan devletlerarası bağımlılık teorisinin şekillenmesinde etkili olmuş ve bu yüzden liberal kurumsalcılık olarak da adlandırılmıştır. Uluslararası ilişkilerdeki artan resmi kurumsallaşmaya ve bu kuruluşlar aracılığıyla artan devletlerarası bağımlılığa vurgu yapmaktadır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yönelik, bölge ülkeleri ve Irak'ın kuzeyindeki yerel yönetimle işbirliğine yönelik kurduğu ilişkiler ve bölgesel yatırım konusundaki teşvik çalışmaları örnek gösterilebilir. Ticaretin hacmi hem tarafların birbirine siyasi olarak yaklaşmasının göstergesi ve var olan politik sorunların üstesinden gelinmesini kolaylaştırıcı bir araçtır. Bu yönleriyle, artan ticari ilişkilerin karşılıklı politik anlayışı da teşvik edici bir yönü olduğu söylenebilir (Kutlay, 2009, s. 97). Bu bakımdan, ticari ilişkilerin uzlaşmazlıkların çözümünde fayda getirme ve karşılıklı çıkarları arttırarak devletlerarası ihtilafları azaltma nitelikleri üzerinde durulması ve buna göre strateji geliştirilmesi gerekmektedir.

Uluslararası güvenlik stratejilerinin uygulanışına baktığımızda karşımıza iki tarz strateji çıkmaktadır: İşbirlikçi ve zorlayıcı. Bu güvenlik stratejilerinin uygulanmasından önce, sistemdeki aktörler tehditleri belirlemede, bu tehditlerin etkilerini, tehditleri yaratan ve tehditlenenden etkilenen muhatapları tespit ettikten sonra nasıl bir yaklaşım sergileyeceklerini ve hangi stratejileri uygulayacaklarını belirlemektedirler (İşyar, 2008). Türkiye ve Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim arasındaki güvenlik stratejisi, silahlı PKK gruplarına karşı işbirlikçi bir strateji örneğidir. Bu bakımdan, bölgede sıkça görülen gerilimlerin, güvenlik alanında işbirliği modellerinin ortaya çıkmasını sağladığı söylenebilmektedir. Türkiye'nin İran, Irak ve Suriye ile sınır güvenliği, terörle mücadele ve istihbarat işbirliği alanlarında imzaladığı çeşitli güvenlik anlaşmaları bulunmaktadır. Her ne kadar güvenlik odaklı gerilimler çoğu zaman işbirliği için engel teşkil etmekteyse de aslında uzun vadede bu alanda işbirliği yapmak için temel neden olarak algılanmalıdır (Salem, 2010, s. 19). Bu anlamda da, aynı güvenlik tehdidi altında olan devletler arasında işbirlikçi güvenlik stratejileri birleştirici özellik gösterebilmektedir.

Müslüman dünyada demokratik rejimleri güçlendirmek yoluyla daha güvenli bir dünya oluşturmak olarak ele alabileceğimiz, bugün geniş anlamda izlenen uluslararası güvenlik stratejilerini desteklemek için bazı ek ihtiyaçlar söz konusu olabilmektedir. Kamu diplomasisi de uluslararası güvenlik stratejilerini tamamlayıcı bir araç olarak görülmektedir (İşyar, 2008). Yumuşak gücün bir unsuru olarak kamu diplomasisi, devletlerin kendileriyle ilgili doğru bilgileri yayma ve doğru algıyı yaratma, bilinmeyene olan düşmanlığı ortadan kaldırma ve uluslararası kamuoyuna kendini anlatma imkanlarını sunduğundan, güvenlik stratejilerinin desteklenmesinde önemli bir faktördür.

Bugün, Irak'taki merkezi otorite boşluğunun ülkenin kuzeyini PKK açısından bir sığınak haline getirdiği söylenebilmektedir. Buzan (1990)'ın, bölgesel güvenlik

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

kompleksleri olarak isimlendirdiği ve süper güçler dışındaki devletlere yönelik tehditlerin çoğunluğunun komşulardan veya komşular üzerinden geliyor olmasına dayanan bu yaklaşım, tehditlerin ortadan kaldırılmasında ve problemlerin çözümünde coğrafi yakınlık, politik yapı, ekonomi, kültürel ve tarihsel faktörleri kullanarak bölgesel güvenlik stratejileri geliştirmeyi ve böylelikle, istikrarsızlığın giremeyeceği bölgeler oluşturmaya esas almaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin de bu işbirlikçi güvenlik stratejisini tamamlayıcı bir araç olarak kullanılması önem arz etmektedir.

b. Uluslararası Sistemde Yeni Aktörler

Sistemdeki önemlerini koruyan devletlerin, yeni aktörlerin ortaya çıkması ve dünya politikasının 1970'lerde küresel bağımlılık ve karşılıklı bağımlılık kavramlarının etkisine girmesiyle birlikte, egemenlikleri kırılmış, uluslararası politikalar da, bu doğrultuda, askeri çerçevenin dışına çıkıp bilginin, iletişimin, sosyal, ekonomik meselelerin aynı oranda etkili olduğu bir boyuta geçmiştir. Çift kutuplu sistemin sona ermesiyle artan aktör türü ve sayısı yeni ilişki biçimlerini de beraberinde getirmiş ve sınır ötesi faaliyetlerin gelişmesiyle birlikte karşılıklı bağımlılık oluşmuştur. Karşılıklı bağımlılık devletlerin tek tek sahip olduğu güvenlik anlayışını, küresel güvenlik anlayışıyla değiştirmiş ve böylelikle tehditler de küreselleşmiştir. Fakat bu değişim döngüsünde değişmeyen tek şey, önlem almada başrolde halen devletler olmasıdır (Dedeoğlu, 2003).

Risk ve tehdit kavramları, içinde bulunduğumuz küreselleşme sürecinin doğal sonuçları ve aynı zamanda güvenlik kavramının ortaya çıkış sebepleridir. Tehdit kavram Küçükşahin tarafından, " Gerek kısa gerekse uzun vadeli hedeflerin gerçekleşmesini güçleştiren, yeri ve zamanı gelince ortadan kaldırılmasında milli güç unsurlarının kullanılmasını gerektiren her çeşit faaliyet" olarak tanımlanmaktadır (2007, s.45). Kişilerin, kurumların, sistemlerin ve devletlerin varoluş nedenlerini ve stratejilerini başarıyla yönetmelerini etkileyecek herhangi bir olay ise risk olarak ifade edilir (Küçükşahin, 2006, s. 12). Riskin ne kadar iyi yönetildiğine bağlı olarak, mevcut durum sonrası süreçte risk ya tehlide ya da fırsata dönüşecektir (Küçükşahin, 2006, s.13).

Tehdit algılaması, Soğuk Savaş öncesi ve Soğuk Savaş sonrası olmak üzere değişiklik göstermiştir. Soğuk Savaş döneminde tehdit belirli ve nereden geleceği bilinirken, Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdit algılamalarının tamamıyla değiştirdiğini görmekteyiz. Sovyetlerin dağılmasıyla değişen güç dengesi bozulmuş, asimetric risk ve

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

tehditler ortaya çıkmıştır. Devletler herhangi bir tehdit karşısında kendi baŐlarına bazı tedbirler almak zorundadırlar. Bu tedbirler: Bir ulusal güvenlik stratejisi izlemek ya da tehdidin gerçek kaynağına inerek tehlikeyi tamamen ortadan kaldırmak yani bir uluslararası güvenlik stratejisi yürütmek Şeklinde olur (Buzan, 1991, s.112). Yrtlen bu uluslararası güvenlik stratejisinin temelinde, devletlerin bölgesel güvenlik koŐullarını kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarına göre belirlemeleri sebebiyle, devletlerarası ilişkilerin dengede tutulması gerekliliği vardır. Bu noktada, bu stratejinin desteklenmesi için yardımcı ve tamamlayıcı başka araçlara ihtiyaç duyulur. Bu araçların en başında, güvenlik stratejilerini tamamlayıcı bir unsur olarak kamu diplomasisi yer alır. Etki altına alınmak istenen ve güvenliğin sağlanmasına engel teşkil eden bölgelerdeki tehlikelerin ortadan kaldırılması için kamu diplomasisi yoluyla, söz edilen bölgedeki halklar etkilenmeye çalıŐılmaktadır (Glassman, 2004).

Günümüzde, küreselleşen güvenlik yönetilmesi gereken bir olgu olma özelliği taŐımaya başlamıştır. Güvenlik anlayışının küreselleŐmesi, kamuoyunun uluslararası arenada öneminin artması ve siyasi ilişkilerin geçirdiği bu değişim ile birlikte kamu diplomasisi kavramı önem kazanmıştır. Devletler, terörün küreselleŐtiđi bu süreçte, güvenlik konusunda yeni anlayışlar geliştirerek, dünyayı daha güvenlikli bir yer haline getirmek amacıyla sert gten yumuşak güce yönelmişler; bu yönelim de kamu diplomasisi kavramının bir dış politika aracı olarak sahip olduğu önemin vurgulanmasını sağlamıştır. Yabancı lkelerin kamuoylarına yönelik yapılan bu çalışmaların temel hedefi ulusal çıkarları gerçekleŐtirmeye yönelik çalışmalar yapmak olduğu kadar güvenliğe yönelik alt stratejiler olarak da muhataplarının elit ve bürokrat kesimini kapsamları altında tutarak, bu çıkarları gerçekleŐtirecek siyasi elitin yetiŐtirilmesini sağlamaktır.

c. Değişen Güvenlik Ortamında Türkiye

Güvenlik kavramı kiŐinin ya da toplumun kendisini güvende hissetmesi Şeklinde tanımlanacak olursa, kişilerin oluşturduğu toplumlar ve de toplumlardan oluşan devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve varlıklarına yönelik tehditleri bertaraf edebilmeleri için bireyden devlete her seviyede bir güvenlik arayıŐından bahsetmek mümkündür. Ancak bir devletin varlığına ve bütünlüğüne karşı tehdit oluşturan unsurlar üzerindeki fikir ayrılıkları güvenliğin sağlanmasında gerekli olan ortak anlayışın sağlanması karşısında engel teşkil etmektedir. Bu noktada, devletler, değişen uluslararası ortamın getirdiği belirsizlikler karşısında varlıklarını sürdürebilmek ve

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

kendilerini koruyabilmek için değişim süreçlerini iyi analiz etmek ve gerekli yenilikleri, zamanında gerçekleştirerek değişim süreçlerine adapte olmak zorundadırlar. Bu durum devletlerin hem değişimin olumsuz sonuçlarına karşı kendilerini korumalarını hem de değişimle gelen yeniliklere ayak uydurmalarını sağlamaktadır. Bu değişim süreçlerinde, devletlerin güvenlik politikaları da yeni koşullara uygun olarak değişime uğrayacağından, temel prensipler tabanında oluşturulan politikaların sürekli bir devinim içerisinde olduğu söylenebilir.

Devletler, güvenliğin de küreselleştiği ve ulusal boyuttan bölgesel ve uluslararası boyuta geçtiği bu süreçte, güvenlik konusunda yeni anlayışlar geliştirme gereği duymaktadırlar. Zira değişimle birlikte oluşan yeni düzen ve yeni koşullar yeni güvenlik sorunlarını da beraberinde getirebilmektedir. Aynı zamanda, dönemden döneme değişen güç dengeleri sebebiyle geçmişte ortaya çıkan bir tehdit ve bu tehdide karşı alınan önlemler zamanla geçerliliğini ve önemini yitirebilmektedir. Dolayısıyla güvenlik politikaları koşullara bağlı ve değişkendir. Türkiye de bu doğrultuda, izlediği politikaları değişen güç dengelerine ve ilişki düzenlerine uydurmak üzere birtakım değişim süreçlerinden geçmiştir.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası batıya yaklaşmış ve 90'lı yıllarda başlayan küreselleşme dalgasıyla da dış politikasında çok boyutlu stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Turgut Özal döneminde dış politika daha açık hale gelirken, son dönemde de bu sürecin hızlandığı gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik politikalarının temelinde batıya yönelme ve doğu ile ilişkilerini de batı ilişkileri çerçevesinde şekillendirme şeklinde oluşturulmuşken, Soğuk Savaş sonrası küresel koşulların değişmesiyle birlikte güvenlik politikalarında da konjonktüre bağlı değişikliklere gidilmiştir. Soğuk Savaş sonrası küresel koşulların değişmesi, aktörlerin çeşitlenmesi ve ilişkilerin karmaşıklaşması sonucu geleneksel politikaların terk edilmesini ve devletlerin ile tüm uluslararası aktörlerin politikalarında değişikliğe gitmesini zorunlu kılmıştır (Dedeoğlu, 2010). Türkiye de Soğuk Savaş sonrasında değişen uluslararası ortam ve yeniden oluşan dengeler sebebiyle dış politikasında bir değişim sürecine girmek ve bölgesel sorunlarla daha fazla ilgilenmek zorunda kalmıştır. Bu değişim süreci ise, yeni oluşan düzeni sebebiyle bölgesel ve küresel bazda stratejiler geliştirmeyi gerekli kılmıştır. Türk dış politikasındaki asıl kırılmanın bu süreçle birlikte gerçekleştiği söylenebilir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Soğuk Savaş döneminin konjonktürüne bağlı olarak Türkiye, dış politikasında her ne kadar çok yönlü politikalar yürütmeye çalışmış olsa da, Batı'nın etkisiyle Orta Doğu ve Orta Asya ile ilişkileri zayıfladığı görülmektedir. Bu dönemde, bu bölgelere sırtını tamamen dönmemişse de bölgedeki çıkarlarını arka plana attığı söylenebilir. Ancak, son dönemde, konjonktürün gereği olarak Türk dış politika vizyonu değişmiş, bölgeyle ilişkiler farklı bir şekil almıştır. Türkiye bulunduğu konumda çıkar bölgeleri üzerindeki hedeflerini netleştirerek bu hedefleri ön planda tutmaya başlamıştır. Türkiye'nin Batı odaklı politikalarının çok yönlü politikalar haline dönüşmesi, Türkiye'nin etrafındaki bölgelerdeki çıkarlarını tekrar gözden geçirerek çoklu ve dengeli politikalar yürütme sürecine girmiş olması Türkiye'nin Batı'ya sırtını dönerek, doğuya yöneldiğine ve ekseninin kaydığına dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Türk dış politikasının son dönemini değerlendirdiğimizde ciddi bir dönüşüm geçirdiğini ve geçirdiği bu değişim sürecinin sonunda, bugün, uluslararası çapta dikkatleri üzerine çeken ve bölgesinde etkin güce sahip bir ülke haline geldiğini söylemek mümkündür. Türkiye, güvenlik politikalarını ve dış politikasını, öncelikle, devlet olmanın bir gereği olarak, varlığını sürdürme ve bütünlüğünü koruma temeline oturtmuş ve içinde bulunulan dönemlerin koşullarına ve gerektirdiklerine bağlı olarak da bu politikaları şekillendirmiştir.

Soğuk Savaş sonrası dönemin bir ürünü olarak değerlendirebileceğimiz 11 Eylül ile dünyada yaşanan küresel gelişmeler sonucunda ve sahip olduğu jeostratejik önemi sebebiyle Türkiye dünya siyasetinde önemli bir aktör haline gelmiştir. Son yıllarda yürütülen çok taraflı ilişkiler Türkiye'nin bölgesel ve küresel anlamda merkezi konumunu güçlendirdiği ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında izlenen tarafsızlık politikasından daha aktif bir dış politikaya yöneldiği görülmektedir. Geçirdiği değişim süreci sonucunda, oluşan yeni düzene adapte edilen Türk dış politikası son gelişmelerin odak noktasındaki Orta Doğu üzerindeki tarafsız konumunu terk ederek bölgede daha aktif politikalar benimsemektedir.

Son dönem Türk dış politikası denildiğinde ilk akla gelen "komşularla sıfır sorun" politikası olmaktadır. İşbirliğini öngören bu politikanın çıkış noktası ise, konumu itibarıyla sıcak noktaların ortasında bulunan Türkiye'nin bölgesel politikalar yürüterek çevresindeki sorunlara eğilme zorunluluğudur. Türkiye'nin son dönemdeki dış politikasının çok boyutlu bir hal aldığı değerlendirildiğinde, "Komşularla sıfır sorun

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

politikası” çerçevesinde şekillenen dış politikaya tarihi, kültürel, ekonomik, askeri ve sanatsal boyutların da eklendiği; önceki hükümetlerden farklı olarak, küreselleşen, aktörleri artan uluslararası sistemin de etkisiyle, ilişkilerin zenginleştiği ve bürokrasinin dışına çıktığı görülmektedir (Doğan, 2010). Aynı zamanda, son dönemde sahip olunan bu dış politika anlayışı, Türkiye’yi bölgesindeki sorunlara duyarlı ve etkin rolünün bilincinde olan, kendisini bölgesinden ayrı tutmayan bir ülke olarak değerlendirilmesine de olanak sağlamıştır. Bu bakımdan, son dönem dış politikayı şekillendiren koşulların bölgesel dinamikler, küresel güçlerle ilişkiler, ülkenin ekonomik-siyasi potansiyeli, fiili güç projeksiyonu yaptığı alanlar ve hükümetin küresel ölçekteki siyasi, ekonomik ve kültürel güç arayışları gibi çeşitli faktörlerden oluştuğu söylenebilmektedir (Doğan, 2010). Bu politikanın yürütülmesinde Türkiye’nin yeniden uyguladığı denge stratejisinin de etkisi görülmektedir. Türkiye’nin yürüttüğu denge politikasının Soğuk Savaş’ın bitimiyle sekteye uğraması ve Batı odaklı politikaların dış politikada ağırlıklı olarak yer almış olması, bugün yeniden denge politikasını devreye sokmaya çalışan Türkiye’nin karşısına eksen kayması tartışmalarını getirmektedir.

Türkiye, 1990’lı yıllardan itibaren ivme kazanan değişim ve oluşan yeni koşullarla birlikte ortaya çıkan yeni ve farklı boyutlardaki tehdit unsurlarına karşı güvenlik politikalarını güncelleme ve değişen güç dengelerine uygun hale getirmeye ve bu amaç doğrultusunda, değişen güç dengelerine ve yeni ilişki düzenlerine adaptasyon sağlamaya çalışmaktadır.

Soğuk Savaş sona erdikten sonra Doğu ile Batı arasındaki dengenin bozulmasıyla ABD; tek, en etkili ve orantısız güç olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu yeni güç kavramı “küresel güç” olarak tanımlanmaktadır. Dünya üzerindeki güç merkezleri bu tanımla beraber küresel güç merkezleri, kıtasal güç merkezleri, bölgesel güç merkezleri ve sınırlı güç merkezleri olarak belirtilebilir. Türkiye ise bu sınıflandırmada bulunduğu coğrafya ve çevresindeki etkili çekim alanları sebebiyle bölgesel bir güç merkezi olarak kabul edilmektedir (Yavuz, 2009). Bu bağlamda gerek küresel gerekse bölgesel olsun, devletlerin güçlerini ne şekilde kullandıkları izledikleri dış politikaları ile yakından ilgilidir.

Bugün Türkiye’deki hükümetin, göreve ilk geldiği yıllardaki Batı ile ilişkileri ön planda tutma politikası yıllar içerisinde özellikle Orta Doğu’daki gelişmelerin etkisiyle değişmiş ve “komşularla sıfır sorun” politikası etrafında şekillenmiştir. Türkiye’nin, Doğusuyla arasındaki ekonomik ve ticari alanlardaki işbirliği çabalarının da etkisiyle

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

bugün gelinen nokta her ne kadar eksen kayması olarak değerlendiriliyor olsa da bunlar sürecin getirdiği anlaşılabilir ve olması gereken gelişmelerdir. Bu gelişmeleri eksen kayması olarak nitelendirmek yerine, Türkiye'nin konumu gereği yürütmesi gereken çok boyutlu dış politika anlayışının bir gereği olarak değerlendirilmesi daha yerinde olacaktır.

Son dönem Türk dış politikasını genel olarak değerlendirdiğimizde, Türkiye'de, son üç dönemdir iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP), Öniş'in (2009) tanımladığı şekliyle, muhafazakar küreselci (conservative globalist) bir çizgide durduğu, liberal ve muhafazakar unsurların birleşimi noktasında küresel pazar, demokratikleşme reformları, Avrupa Birliği üyeliği gibi konularda meşguliyet gösterirken geleneksel değerleri de savunduğu söylenebilir (s. 22).

Son dönemde Türk dış politikasının hedeflerine baktığımızda ise ekonominin ve bölgesel liderliğin ağır bastığını görmekteyiz. Özellikle, Türkiye'nin küresel rolü AKP hükümeti ile birlikte çok daha fazla telaffuz edilmeye başlanmıştır (Yılmaz ve Öniş, 2009, s. 11). Orta Doğu ile ilişkileri incelediğimizde; İran nükleer krizinde Brezilya ile üstlenilen arabuluculuk rolü, Irak'tan ABD'nin çekilmesiyle ülkede oluşabilecek ve Türkiye'yi de etkileyebilecek ortam için önlem almak üzere ABD ve Irak ile görüşmelerde bulunmak, bazı bölge ülkeleriyle vize uygulamalarını kaldırmak, Gazze konusunda tepki göstermek, laiklik ve demokrasi gibi kavramlarla Orta Doğu ülkelerine model olmak gibi aktif politikaları sebebiyle temel iki hedefini bölgede uygulamakta olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda, bölgede son dönemde yaşanan Arap Baharı'nın da etkisiyle dinamiklerin büyük ölçüde değiştii ve Türkiye'nin de yeniden şekillenen bu bölgede komşularla sıfır sorun politikasından ziyade bölgesel lider olma rolüne yoğunlaşarak dış politikada ağırlık noktasını Orta Doğu olarak belirlediği görülmektedir.

Türkiye'nin tarihsel olarak izlediği politikaları, küresel ve bölgesel stratejiler içinde güvenliği, bölgesel yaklaşımdaki değişimi, bugün izlenen politikalarda dış-iç aktörlerin ve dış-iç sorunsalların etkilerini ve bu doğrultuda Türkiye güvenlik politikalarının tarihsel süreçteki değişimin incelediğimizde, Türkiye'nin birtakım öncelikleri ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin öncelikli güvenlik tedbiri, ulus-devlet yapısını, ülke bütünlüğünü ve laikliği korumaya yönelik olmalıdır. Dış kaynaklara bağımlılıktan uzaklaşp, güçlü bir ekonomi ile ulusal güce dayanan bir güvenlik anlayışı oluşturulmalıdır. Etki ve çıkar alanımızdaki güvenlik ortamını şekillendirmede ulusal çıkarlarımız ön planda tutarak tehdit unsurlarına karşı mücadele edilmelidir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Bu doğrultuda, Türkiye, öncelikle, milli çıkarlarını küresel ve bölgesel boyutta, ön planda tutarak, son dönemde söz konusu olan ve bölgesinde gerçekleŐtirmesi olası, lider güç olma hedefi doğrultusunda, kendine yeten bir dış politika tavrıyla, sert ve yumuşak gücünü doğru yerlerde ve akıllıca kullanarak, güvenlik ortamını Őekillendirmeye muktedir bir g olarak, dış politikada çeŐitliliđini ve ittifaklarını arttırarak yeni bir dış politika yürütmelidir.

Türk dış politikasının Cumhuriyet'in kuruluşundan beri temel aldığı Batıcılık ve Statkoculuk unsurları, Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen koşullar sonucunda değişikliğe uđramıŐ fakat yine de her zaman Türk dış politikasının dayandığı temel iki nokta olmaya devam etmiştir.

Soğuk Savaş dönemindeki sabit dengelerin sağladığı istikrar Soğuk Savaş'ın bitmesiyle uluslararası ortamda bir istikrarsızlığa ve belirsizliğe dönüşmüştür. Türkiye de, bu süreçte, istikrar sağladığı fakat manevra alanının dar ve yeni fırsatlar yaratma Őansının sınırlı olduğu bir dönemden yeni statükonun oluşumu aşamasında, karmaşık, istikrarsız fakat manevra alanı genişlemiş, yeni fırsatları içinde barındıran yeni bir döneme geçiş yapmıştır (Oran, 1996, s.16). Ancak Türkiye bu geçiş sürecinde temel ilkeleri olan Batıcılık ve Statkoculuktan vazgeçmeden, yeni düzende yerini almıştır.

Küresel güvenlikte Türkiye'nin konumuna baktığımızda enerji kaynaklarını barındıran, istikrarsızlıkların ve çatışmaların odağı haline gelen Orta Doğu bölgesi küresel güvenlik için tehdit oluştururken, Türkiye'nin bölgesel anlamda da tedirgin olmasına sebebiyet vermektedir. Öte yandan uluslararası terörizm de bir asimetrik tehdit olarak küresel güvenlik ortamının en kritik tehdit unsurlarından biridir.

Soğuk Savaş ncesi ve Soğuk Savaş sonrası olmak üzere değişiklik gösteren tehdit algısı Türkiye'yi de etkilemiştir. Soğuk Savaş döneminde tehdit belirli ve nereden geleceği bilinirken, Soğuk Savaş sonrası dönemde tehdit algılamalarının tamamıyla deđiŐtiđini görmekteyiz. Sovyetlerin dağılmasıyla değişen g dengesi bozulmuş, asimetrik risk ve tehditler ortaya çıkmıştır. Genelkurmay Eski Başkanı İlker BaŐbuđ, Küresel Terörizm ve Uluslararası işbirliği Sempozyumu'nda yaptığı konuŐmada, büyük gler arasındaki savaş olasılığının önemli ölçüde kaybolduğunu, küreselleşen güvenlikle birlikte sorgulanmaya başlanan mevcut güvenlik anlayıŐlarının sorgulanmasıyla yeni bir güvenlik anlayışının oluŐtuđunun, bunun da daha geniş bir tehdit yelpazesi anlamına geldiğini ifade ederken küreselleşen terörizmin sınır aşan niteliğinin lkelerin işbirliğini zorunlu kılmakta olduğunu dile getirmiştir (BaŐbuđ, 2010).

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Bugün her ne kadar Türkiye'nin topraklarına yönelik fiili bir işgal tehdidi söz konusu olmasa da küreselleşen dünya ile birlikte ortaya çıkan asimetrik tehdit kavramı sebebiyle Türkiye'nin güvenlik algılamaları çevre ülkelerdeki istikrarsızlıklar, bölücü faaliyetler, yasa dışı göç gibi risk ve tehditlerden etkilenir hale gelmiştir. Bugün Türkiye için en büyük tehdit terör örgütü PKK'nın yürüttüğü faaliyetlerdir.

Soğuk Savaş dönemi sonrasında önem kazanan PKK sorunu, Türkiye açısından ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturmakta; Türkiye'nin çevre ülkelerle ilişkilerinde de zaman zaman dış politikada kullanılan bir unsur olarak görülmektedir. Türkiye için sürekli bir tehdit halini alan PKK sorunu, bölgedeki komşularıyla karşılıklı güven ve anlayışı zedeleyici olması sebebiyle, hem bir iç hem de dış sorun özelliği göstermektedir.

1991 yılında, Irak'ın kuzeyindeki Kürt isyancıların, Irak askeri makamlarınca başlatılan askeri operasyon sonucu, İran ve Türkiye'ye kaçan mülteciler sebebiyle, dünya kamuoyunun dikkati bölgedeki ve Türkiye sınırları içerisindeki Kürt sorununa çekilmiştir. 1980'lerde Türkiye'de yoğunluğu artan Kürt sorununda önemli olan nokta, sorunun ulus aşırı bir problem olduğunun kabul edilmesi ve çözümünde, devlet ve devlet dışı örgütler eliyle geliştirilecek toplumsal ve hükümetler arası işbirliklerinin kritik öneme sahip olduğunun kabul edilmesi ve bu yönde stratejiler geliştirilmesidir (Çarkoğlu, Eder, Kirişçi, 1998, s.186).

Orta Doğu'daki gelişmeler her geçen gün Türkiye'nin güvenliğini daha yakından etkilemektedir. Güneydoğu'daki Kürt sorunu, sınır ülkeleriyle ticaret potansiyeli, Türkiye'nin bölgedeki çıkarları sebebiyle Orta Doğu Türkiye için fırsatlar kadar ekonomik ve siyasal riskleri de barındıran bir bölgedir. Türkiye maddi manevi bütün güç unsurlarını, bölgedeki yeniden yapılanmanın da sonuçlarını lehine çevirerek, kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirebilmelidir. Orta Doğu'da barış ve ekonomik işbirliği ayrılmaz bir bütün olarak görülmelidir. Ekonomik işbirliği ve barış, bölgede, döngüsel bir ilişki içerisinde söylenebilir. Zira bölgede barış tesis edilmeden ekonomik işbirliğinden söz etmek mümkün olmadığı gibi, ekonomik işbirliğinin de gerçekleştirilmesi için gerekli önlem ve yapılanmalar hayata geçirilmeden barışın tesis edilmesi de mümkün görünmemektedir. Orta Doğu'da kalıcı barış ve ekonomik ilişkilerde istikrarın sağlanması için, yalnızca devletin ve devlet kurumlarının sağladığı ilişkiler çerçevesindeki girişimler yeterli olmayacaktır. Kalıcı işbirliği ve barış ortamı için, ekonomik, sosyal, kültürel gruplar ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının hem kendi

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

hükümetleri hem de uluslararası düzeyde ilişki ve işbirliği içerisinde olmaları gerekmektedir.

Alternatif bir kamu diplomasisi yaklaşımı olarak, istikrarlı bir orta sınıfın oluşturulması, insanlara ekonomi ve siyasetle ilgili kurumlara karşı bir aidiyet duygusu geliştirilmesi ve bu kurumların doğduğu yerlere özgü şartların yerine getirilmesi ile mümkün görünmektedir (Riordan, 2004, s.6). Bu konuyla ilgili olarak, Mustafa Bayburtlu, Orta Doğu'daki toplumların temel sorunun orta sınıfın eksikliği olduğunu öne sürmektedir (Kişisel Görüşme, 21 Kasım 2011). Orta Doğu'da insanlardan ziyade devletlerin zengin olması, doğal kaynakların devletin elinde olması sebebiyle insanların bunlardan istifade edememesi ve bölgede bir orta sınıfın olmayışı, toplum içindeki çalkantılara açık hale getirdiğinden, orta sınıfın eksikliğinin güvenlik konusuyla dolaylı bir ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Zira muhatabınız olan ülkeyle iş yapabilmek için gerekli barış ortamının tesis edilmesiyle, ticari ilişkilerin gelişmesini sağlayacaktır. Gelişen ticaret, ülke insanının zenginleştireceğinden, üreten ve zenginleşen insanlar uzun vadede orta sınıfı oluşturacaktır. Bu süreçte oluşan aidiyet duygusu ve edinilen zenginliği kaybetme korkusu, kendini ait hissettiği yapının bir parçası olmaya devam etme ve elde ettiklerini koruyup sürdürme duygusunu da beraberinde getirecektir. Böylelikle, barış ortamı ticareti ve zenginleşmeyi, zenginleşme de istikrarı getireceğinden, ticaretin güvenlikle döngüsel bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.

Orta Doğu özelinde, yukarıda bahsedilen istikrarlı ve devlet kurumlarına karşı bir aidiyet ve sahiplenme duygusu içerisinde olan bir orta sınıftan bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. TOBB'un, Orta Doğu'da orta sınıfı oluşturmaya yönelik, özel sektörü geliştirmeye ve kurumsallaştırma çalışmaları, özel sektörü geliştirmek için özel sektöre destek veren Ticaret ve Sanayi Odaları sistemini geliştirme çabaları, iş adamlarının desteklenmesi için gerekli kurumsal yapıların kurulması, girişimciliğin teşvik edilmesi için gerekli eğitimler ve Türkiye'deki iş adamlarıyla partner ilişkisi içerisinde çalışacak karşı muhataplar bulmak gibi bölgeye yönelik ciddi çabalardan bahsedilebilmektedir.

TASNİF DIŞI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

1. TÜRKİYE-IRAK İLİŞKİLERİ

a. Güvenlik Temelinde Türkiye-Irak İlişkileri

Türkiye-Irak ilişkilerine bakıldığında, öncelikle, iki komşu ülkenin, başta coğrafi konumları olmak üzere, sosyal, kültürel özellikleri ve tarihsel bağları itibarıyla birbirini etkileyecek ve birbirinden etkilenecek konumda olduğu söylenebilir. Türkiye ve Irak, siyasi ve ekonomik iliŐkilerinden önce, tarihi ve kültürel bağları sebebiyle geçmişten bu yana önemli birer sınır komşusu olmuştur. Sınır komşusu olmalarının ötesinde, Türkiye, Irak için dünyaya açılan bir kapı olma özelliğini, Irak da Türkiye için, sahip olduğu güvenlik problemlerinin hem kaynağını hem de çözümünü içinde barındıran bir coğrafya olma niteliğini taşımaktadır. Bu anlamda, Irak'ın kuzeyinde yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeleri yakından izlemek, bölgede uygulanan stratejileri takip etmek, mevcut durum analizini yapmak, bölgeye yönelik geliştirilmesi gereken stratejileri ve alınması gereken önlemleri tespit etmek Türkiye'nin hem güvenliği hem de sosyal, ekonomik, kültürel bağlarını kuvvetlendirmek adına önem arz etmektedir.

Osmanlı döneminden bu iki ülkeye miras kalan birtakım tarihi ve coğrafi bağlar söz konusudur. Türkiye'nin sınır komşusu olan Irak, Türkiye'nin güvenliği açısından bakıldığında, jeopolitiği ile önem arz eden bir ülkedir. Aynı zamanda, eski bir Osmanlı bölgesi olarak Irak'ın, Türkiye ile akrabalık ilişkileri devam etmektedir ve barındırdığı Türk kökenli vatandaşlar sebebiyle de iki ülke de toplumsal olarak yakınlaŐmayı sağlayacak etkilere sahiptir. Dolayısıyla, ülkenin istikrarı ve toprak bütünlüğü ile iki ülke arasındaki ilişkiler, Türkiye için daima önemini koruyacaktır.

Diğer yandan, Irak etnisite temelinde değerlendirildiğinde, Türkiye açısından önemli iki grup olan Kürtler ve Türkmenler, Türkiye'nin Irak politikasında etkili olmaktadırlar. Kuzey Irak'taki etnik mozaik durumu ile Türkiye'nin güneydoğusundaki farklılığı öne süren bir etnik yapılanmanın bulunması, iki ülkenin birbirlerine karşı daha iyi bir tutum içerisinde olmasını ve zamanla aralarındaki işbirliğini daha da geliştirip sırt sırta vererek önce kendi iç sorunlarını çözüme bağlamalarını zorunlu kılmaktadır (Picard, 1993).

TASNİF DIŞI

İçerdiği karmaşa, çatışma ve tehdit faktörleri sebebiyle Türkiye'nin güvenliği açısından "bir numaralı sorun" olarak tanımlanan Irak, Türkiye'nin bir dış politika meselesi olmaktan ziyade, Türkiye'nin Kürt meselesi sebebiyle yaşadığı sorunların bir uzantısı ve Türkiye'nin iç politikasını etkileyen bir faktör haline gelmiştir. Ülkenin kuzeyinin, terör örgütü PKK'nın yıllardır pratik ve teorik tüm planlamalarını gerçekleştirdiği bölge olması sebebiyle, Türkiye'nin güvenliğine direk olarak etki etmektedir. Irak'ın kuzeyi ile ilgili yaşanacak herhangi bir siyasi, ekonomik ya da sosyal sorun, yoğun Kürt nüfusu barındıran İran ve Suriye ile ilişkilerini de etkilemektedir. Dolayısıyla, ülkenin siyasi ve coğrafi bütünlüğü, Türkiye açısından önemlidir. Bu bağlamda, Türkiye, Irak'a Komşu Ülkeler GiriŐimini başlatmış ve bölgedeki ülkelerin Irak'ta istikrar oluŐturmalarına yönelik katkı sağlamıştır. Ancak Türkiye, Irak Merkezi Yönetimi ile sürdürdüğü bu ilişkilerdeki başarısını, Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim ile ilişkilerinde, bölgedeki PKK varlığı ve Türkmen meselesi gibi sorunlara yaklaşımı sebebiyle tam olarak gerçekleŐtirememiŐtir.

Irak'ta özellikle son 30 senedir yaşanan gelişmeler, Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. 1980-88 İran-İrak Savaşı, daha sonra Kuveyt'in işgali, Birinci Körfez Savaşı, on iki yıl süren Birleşmiş Milletler ambargosu ve 2003 yılındaki İkinci Körfez Savaşı, son yıllarda bölgeye damgasını vuran, Irak'ın yapısını etkileyen ve bugün karşılaştığı sorunların altyapısını oluşturan olaylardır. Irak'ta, Birinci Körfez Savaşı Şiiiler'in ve Kürtler'in ayaklanmaları, Kuveyt'in işgali, Irak'ın kuzeyinin Saddam yönetiminden kopartılarak Birleşmiş Milletler'in bölgeyi "güvenli bölge" ilan etmesi, Irak'a ambargo uygulanması gibi faktörler sebebiyle ülkede dengeler değişmiştir. Bu süreçte Irak'ta değişen dengelerin bölge ülkeleri ve Irak halkı üzerindeki etkisi düşünülerek, psikolojik savaş kapsamında çeşitli bölünme senaryoları üretilmiş ve Türkiye de bu gelişmelerden etkilenmiştir (Semin, 2011, s. 170).

Bütün bu dönemler Türkiye-İrak ilişkilerini, Türkiye'yi, Irak'ın bölgede oynadığı rolü önemli şekilde etkilemiştir. Irak bu yapı altında, yeni bir devlet, yeni bir toplum, yeni bir ülke kurmak göreviyle karşı karşıya kalmıştır. Örneğin Körfez Savaşı'nda konulan ambargoyla, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı durdurulmuş, böylelikle Irak ve Türkiye arasındaki ticari düzen bozulmuŐtur. Dolayısıyla, her iki ülkede de ticaretten yararlanan bölgeler olan, Irak'ın kuzeyi ile Türkiye'nin güneydoğusu işsizliğe mahkum edilmiş; karışıklıkların ve terörün artmasına sebebiyet verilmiştir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Körfez Savaşı'ndan sonra, 90'lı yıllarda, Irak Merkezi Yönetimi'nin ülkenin kuzeyinde kontrolü kaybetmesi ve bağımsız bir Kürt Devleti'nin kurulması Türkiye için milli çıkarlarına karşı bir tehdit olarak belirmiştir. Türkiye bölgede istikrardan ve toprak bütünlüğünden yana bir tutum sergilerken, bölgeden Türkiye'ye karşı savaş açan PKK terör örgütü ile mücadeleye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. PKK terör örgütüyle mücadele ve Irak'ın parçalanması neticesinde kurulması muhtemel bir Kürt devletinin Türkiye'nin parçalanmasına neden olma olasılığı sebebiyle, Türkiye'nin Irak politikasında her zaman güvenlik endişesi var olmuş ve ilişkiler bu zeminde yürütülmüŐtür. Bu bağlamda, iki ülke arasında yıllardır güvenlik perspektifiyle yürütölen ilişkiler temel olarak üç ana başlıkta incelenebilir: PKK terör örgütü sorunu, bölgedeki Türkmenlerin durumu ve Kerkük'ün statüsü.

Türkiye-Irak ilişkilerinde 90'lı yılların fazla problemlı olmadığı söylenebilmekle birlikte, ABD'nin 20 Mart 2003 tarihindeki Irak işgaliyle birlikte artan terör olayları, Irak'ın bölünme senaryoları, Türkiye ile Irak'taki Kürtlerin arasında artan anlaşmazlıkların bölge ile ilişkilerdeki dinamikleri değıŐtirdiğı görölmektedir. ABD'nin Türkiye topraklarını ve üslerini kullanarak Irak'ı işgaline yönelik hazırlanmış olan "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması için hükümete yetki verilmesine ilişkin Başbakanlık Tezkeresi"nin Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ye sunulması ve reddedilmesi sonucunda, ABD bölgedeki etkisini ve yönlendirme gücünü kullanarak, PKK'nın Türkiye'ye yönelik gerçekleŐtirdiğı operasyonlar karşısında tepkisiz kalmaya ve Türkiye'ye karşı bu kozunu oynamaya başlamıştır. Bunun neticesinde, bölge Türkiye için bir tehdit merkezi haline gelmiş, karşılıklı ilişkiler bir gerilim sürecine girmiştir.

Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi ve bunu takiben devlet gücünün çökmesi Orta Doğı'nun doğusundaki jeostratejik yapıyı değıŐtirmiŐtir. Yirminci yüzyılın büyük bölümü boyunca Irak, Arap dünyasının kuzeydoğı sınırını oluşturmuş, İran ve Türkiye'ye karşı bir tampon görevi yapmıştır. Irak devleti çöktüğünde ülke sahip olduğı "tampon devlet" işlevini kaybetmiş, mezhebi ve etnik bölünmeler ve zengin petrol kaynakları nedeniyle bölgesel ve uluslararası bir çatışma alanı haline gelmiştir. Ticaret, siyasi bağlantılar ve güvenlik işbirliğı gibi karşılıklı pozitif bağımlılık unsurları artmış; ancak aynı zamanda risk algısı ve dolaylı çatışma gibi karşılıklı negatif bağımlılık öğelerinde de bir artış meydana gelmiştir. Artan karşılıklı bağımlılığa, yüksek enerji ve güvenlik çıkarlarına rağmen bu alt bölge, düzen ve istikrardan yoksundur. Rekabet ve

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

gerilimler yaşanmasına rağmen b3lge devletler 3st3 bir ekonomik, siyasi ve g3venlik çerçevesine sahip olmaktan uzaktır. B3lgedeki devletler ve ABD başta olmak 3zere dış akt3rler bu alt b3lgede istikrarın artmasında çıkar sahibidirler (Salem, 2010, s. 4).

Saddam H3seyin rejimi sonrası Bağdat'ta iktidara gelen h3k3metler, alt-b3lgede daha fazla işbirliğinin gerekliliği konusunda uyarılarda bulunmuşlardır. Bu h3k3metler, Irak'ın içine b3lgesel ve b3lge dışı g3lerin n3fuz ettiğinin ve yakın gelecekte Irak'ta istikrarın sağlanmasının yakın komşularla daha çok işbirliği, daha az çatışma yolu ile m3mk3n olduğunun farkındadırlar. Irak'taki liderler şii, S3nni, K3rt ve hatta T3rkmenlerden oluşmaktadır ve her birinin İran, Suudi Arabistan ve T3rkiye'deki b3lgesel merkezler ile bağları bulunmaktadır (Salem, 2010, s. 13).

3te yandan, b3lgedeki T3rkmenler T3rkiye'nin b3lgedeki en 3nemli meşguliyet meselelerinden biridir. T3rkmenler, b3lgedeki en 3nemli etnik unsurlardan biri olarak, hem Irak'ın sosyal yapısında hem de T3rkiye ile olan ilişkilerinde 3nemli bir yer tutmaktadır. Zira Irak'ta T3rkmenlere y3nelik politikaların genel çerçevesini, T3rkiye ile ilişkilerin oluşturduğu g3r3lmektedir.

T3rkmen ağırlıklı ve petrol zengini bir şehir olan Kerk3k, T3rkmenler'in b3lgedeki varlığı açısından da 3nem arz etmektedir. Farklı etnik kimliklerin bir arada bulunduğu ve bu anlamda zengin bir yapıya sahip olan Kerk3k'3n, tarihi boyunca politik sebeplerle, bu etnik kimliklerden bazılarının ağırlığını arttırma yoluyla, tek bir kimliğe indirgenme stratejisinin uygulandığı g3r3lm3řt3r. Saddam d3neminde Araplaştırılmaya alışılan Kerk3k, ABD'nin işgali sonrasında da K3rtleştirme politikasına maruz kalmıştır. G3n3m3zde de devam eden bu politika, T3rkmenlerin Kerk3k'teki ağırlığını azaltma ve b3ylelikle ABD'nin K3rtler yoluyla b3lgedeki hedeflerine ulaşma amacını taşıdığı şeklinde yorumlanmaktadır. Kerk3k'3n Irak'ın kuzeyindeki yerel y3netime bağlanması amacıyla gerçekleştirilen bu politikaların sonuç vermesi durumunda, Irak'ın b3l3nme ihtimalinin kuvvetlenmesi muhtemeldir. Irak'ın b3t3nl3đ3n3n bozulması, T3rkiye'deki K3rtlerin de, T3rkiye'nin b3t3nl3đ3n3 bozacak istek ve emellerini tetikleme potansiyeline sahip olması sebebiyle, Kerk3k'3n Irak'ın kuzeyindeki y3netime bağlanması durumu T3rkiye açısından bir tehdit teşkil etmektedir.

T3rkiye-Irak ilişkilerinde, T3rkiye'nin 2009 yılında uygulamaya koyduğu "K3rt Açılımı", Irak tarafında olumlu yankı bulmuş ve bu durum da ilişkilerin d3zelmesinde 3nemli bir etkiye sahip olmuştur. İki tarafın da bug3ne kadarki s3rete, birbirine karşı

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

tutumları incelendiğinde, son dönemde artan ziyaret trafiğiyle birlikte ilişkilerin iyileŐme sũrecine girdiği sũylenbilir. 2004-2008 yılları arasında gerginliğin en ũst seviyede seyrettiği Irak-Tũrkiye ilişkilerinde, Tũrkiye'nin 2008'in başında, PKK'ya yœnelik gerœekleŐtirdiđi sınır œtesi operasyonun sonrasında, Tũrkiye'yi ziyaret eden Celal Talabani ile bu gerginliğin tonu dũŐmeye başlamıştır. Bu ziyaret, Tũrkiye-Irak ilişkilerinde yeniden diyalogların arttırıldığı ve ortak yaklaŐımların geliŐtirildiđi yeni bir dœnemin baŐlangıcı olarak kabul edilebilir.

İlişkilerin iyileŐtirilmesinde bir diğer œnemli faktœr, Tũrkiye'nin "Demokratik Aœılım" projesidir. Tũrkiye'nin, bœlgedeki algısını yœnlendirme ve deđiŐtirme bakımından, Mayıs 2009'da hayata geœirdiđi "Demokratik Aœılım" ya da diğer adıyla "Kũrt Aœılımı" projesi œerœevesindeki devlet girişimlerinin, bugũn gelinen noktada œnem arz etmektedir. PKK'nın Irak'ın kuzeyindeki varlığının ortadan kaldırılması ve bœlgenin terœr ve tehdit unsurlarından arındırılması maksadıyla, Tũrkiye, devlet dũzeyinde birœok girişimlerde bulunmuştur. Dışişleri ve İœiŐleri dũzeyindeki Erbil ziyaretleri, Irak'ın kuzeyindeki yerel yœnetim ile gœrœmeler, 30 Ekim 2009 tarihinde, ilk kez bakanlar dũzeyinde, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Zafer œađlayan tarafından Irak'ın kuzeyine yapılan ziyaret, bœlgesel yœnetim tarafından œnemli bulunmuŐ ve ciddi yankıları olmuştur. Tũrkiye tarafından başlatılan bu ũst dũzey ziyaretlerin, "aœılım" kapsamında, bœlgede hayata geœirilecek projeler ve girişimlerde, bœlgesel yœnetimin de dikkate alındığı algısını oluŐurmada œnemli bir katkısı olmuştur.

ũst dũzey ziyaretler œncesinde, 2008 yılında bœlgeye Irak œzel temsilcisi gœnderilmesi, Bağdat Bũyœkelœisi Murat Őzœelik'in Mesut Barzani ile ilk gœrœmeyi gerœekleŐtirmesi, Erbil'de BaŐkonsolosluk aœılması gibi birtakım œn aŐamalar bugũn gelinen noktanın temellerini atmıŐtır. Talabani'nin 2008 yılında yaptđı ziyaretten sonra, 2010 yılında Barzani'nin yaptđı Tũrkiye ziyareti de, sonraki ziyaretlerin œnũnũ aœan, gerginlikleri yumuŐatıcı etkiye sahip bir ziyaret olmuştur. Tũrkiye'nin ũst dũzey ziyaretleri ile ilgili gœrœlerini, Barzani, 4 Haziran 2010 tarihinde, ORSAM'a yaptđı konuŐmada, Şu Şekilde ifade etmiştir:

"Tũrkiye ziyaretimiz, Tũrk İœiŐleri ve Dışişleri Bakanlarının Irak'ın Kũrdistan bœlgesine yaptıkları ziyaretlerin bir devamı olarak gerœekleŐmiŐtir. İlişkilerimizde yeni bir dœnemin başladığını sœylemek mœmkündür. Erbil'de Tũrkiye Konsololuğu resmi olarak aœılmıŐtır. Kũrdistan bœlgesinde aktif olan en fazla sayıdaki Şirket Tũrk Őirketleridir. Tũm alanlarda gœœlũ ilişkiler kurabileceğimiz parlak bir gelecek œnũmũdedir."

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye ile Irak'ın kuzeyindeki yönetim arasındaki ilişkilerin olumlu seyreden bir süreçte olmasından duydukları memnuniyeti dile getiren Barzani, karşılıklı ziyaretlerin de mevcut işbirliklerinin farklı alanlarda daha verimli ve etkili işlemesi bakımından geliştirici ve derinleştirici bir itici güç sağlayacağını belirterek, sürece destek verdiklerini ifade etmiştir. Türkiye'nin bölgedeki PKK varlığından duyduğu rahatsızlık ve terör sorunuyla ilgili ise, edinilen tecrübelerin bu tip sorunlarda şiddet ve askeri yöntemlerin kullanılmasının çözüm getirmediğini gösterdiğini ve açılım politikası devam ettikçe mantıklı ve verimli bir çözüme daha da yaklaşılabileceğine inandıklarını belirtmiştir (Barzani, 4 Haziran 2010).

Karşılıklı ziyaretlerin artmasını sağlayan bu ilk girişimler sonrasında, en çok önem atfedilen şüphesiz Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 28-29 Mart 2011'de Irak'ın kuzeyine yaptığı ziyarettir. Bu ziyaret, Irak'ın kuzeyine ilk kez bir Türk Başbakan tarafından gerçekleştirilmiş olma özelliğini taşımaktadır.

Yeniden yapılandırma sürecinde olan Irak, Türkiye'nin iç ve dış politikalarını etkilemeye devam edecektir. Özellikle Irak'ın kuzeyindeki Kürt oluşumu, bölgedeki Türkmenlerin konumu, Irak'ın toprak bütünlüğünün geleceği gibi konular Türkiye'yi yakından ilgilendiren konulardır. Sınır ötesinde barındırılan terör örgütlerine verilecek herhangi bir destek veya Irak'ın kuzeyindeki herhangi bir gelişme Türkiye'ye etnik, ideolojik, dinsel olarak yansiyabilir ve bu durum ciddi bir tehdit unsuru haline dönüşebilir.

Bu bakımdan, bölgede güvenliğin sağlanması ve kamu diplomasisinin kullanımı ile bölgedeki etki alanının genişletilmesi Türkiye'nin varlığına yönelik karşılaşılabileceği tehditleri büyük oranda azaltılmasını sağlayacağı öngörülmektedir.

b. Batı Etkisinde Türkiye-Irak İlişkileri

Irak, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonrası Osmanlı Devleti'nin Musul, Bağdat ve Basra eyaletlerinin bir araya getirilmesiyle, İngiltere'nin oluşturduğu yeni politik sınırlar sonucu yaratılmış bir ülkedir. Osmanlı döneminde, devletin merkezine uzak olması sebebiyle Irak adı verilen bölgede, sözü geçen emperyalist güçler tarafından, aynı isimde yeni bir devlet kurularak İngiliz himayesine alınmıştır. Bölgedeki ekonomik çıkarları doğrultusunda, bölgeyi uzaktan yönetmek adına Irak devletini yaratan İngiltere, manda döneminde, Irak'ın Türkiye ve Arap dünyası ile yakın ilişkiler içerisinde olmasını desteklemiştir (Çeçen, 2000).

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye, kurulduğu ilk yıllarda, güney komşuları ile ilişkilerini geliştirip Orta Doğu'daki prestijini arttırmak ve bölgedeki emperyalist güçlere karşı kendini güvenceye almak niyetiyle, Orta Doğu'daki devletler ile saldırmazlık, iç işlerine karışmama, sınırların dokunulmazlığını kabul etme ve dışa karşı dayanışma gibi önemli maddeler içeren Sadabad Paktı'nı imzalamasıyla, Irak ve Türkiye ilişkisi özelinde, sorunların geride bırakıldığı daha yakın bir komşuluk dönemine girilmiştir. Orta Doğu'da ilk bölgesel güvenlik örgütlenmesi olan Pakt, bölge ülkelerinin emperyalist saldırılara karşı kendi kendilerini koruyabileceklerine dair bir direnç göstergesi olarak kabul edilebilir (Çeçen, 2000).

Sadabad Paktı'nın günümüz Irak Türkiye ilişkilerine temas eden noktası, kurulduğu dönemde Türkiye, Irak ve İran tarafından bir tehdit olarak algılanan Kürt meselesidir. Aslında bu mesele hem devletlerin içinde iç isyan veya huzursuzluklar olarak tezahür ettiğinden bir iç tehdittir; hem de zaman zaman devletlerin birinden kaçan Kürt isyancıların diğer komşu devletlere sığınması nedeniyle bir dış tehdit haline dönüşmektedir. Kürt nüfusun özellikle üç ülkenin sınırları çevresinde yoğunlaşması, bu sorunun ortak bir çözüme kavuşturulmasının gerekliliğini arttırmıştır (Palabıyık, s. 159).

Türkiye'nin bu paktın kurulmasına ön ayak olması, güçlü rejiminin bir sonucu olarak algılandığından bir özgüven doğurmuş ve bu özgüven Türkiye'nin bölgesel bir lider olarak algılanmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'nin ulusal bir mücadele neticesinde kurulmuş olması, hemen ardından Müslüman bir nüfusa sahip olmakla beraber yüzünü Batı'ya dönerek Batı'nın gelişme modelini benimsemesi ve bunu diğer Orta Doğu devletleri ile karşılaştırıldığında göreceli olarak çok daha başarılı uygulaması Türkiye'nin uluslararası tanınırlığını ve prestijini arttırmıştır. 1930'larda Türkiye bir inşaat sahasını andırmaktadır; demiryolları, fabrikalar, yeni ve modern bir mimari tasarıma sahip binalar ve sanat eserleri ülkenin her yerinde göze çarpmaktadır. Bu durum Orta Doğu devletlerinin Türkiye'yi bir model olarak algılamalarının önünü açmıştır (Palabıyık, 2010, s. 169).

İkinci Dünya Savaşı'yla geçerliliğini yitiren Sadabad Paktı sonrası, iki ülke bölgedeki diğer güçlerin baskılarından fırsat buldukları her fırsatta iyi ilişkiler kurmak için çaba sarf etmişlerdir. Türkiye ile Irak arasında, 1946 yılında, dostluk ve işbirliği antlaşması ve sonraki dönemlerde de Bağdat Paktı imzalanmıştır. Sadabad Paktı kurucu devletler tarafından temelde hem iç güvenlik (rejim güvenliği) hem de dış güvenlik (bölgesel güvenlik) açısından önemli bir araç olarak algılanmıştır.(Palabıyık, 2010, s. 158).

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye, Irak'taki ABD işgaline karşı durmuş ve Bağdat'taki otorite eksikliğinin Kuzey Irak'ta Kürt bağımsızlığına ve Türkiye'nin güneydoğusunda bölücü Kürt hareketinin canlanmasına sebep olacağından endişe etmiştir (Salem, 2010, s. 5).

İkinci Dünya Savaşı döneminde, Türkiye'nin tarafsızlık politikasını yakından takip eden Irak, savaşa girmese de iç karışıklıkların etkisinde kalmış ve ülkede yine, İngiltere'ye yakın bir hükümet kurulmuştur. Ancak, savaş sonrasında Arap ülkelerinin bir araya gelip Arap Birliği örgütünü kurmasıyla, yönünü Arap dünyasına çeviren Irak'ta etkinliği zayıflayan İngiltere'nin yerini Amerika Birleşik Devletleri doldurmaya başlamıştır. Türkiye'nin savaş sonrasında Batı etkisinde bir dış politikaya yönelmesi ve Atatürk dönemindeki Orta Doğu politikasını terk etmesi sonucu Türkiye'nin hem Arap ülkeleri hem de Irak ile ilişkileri gerilemeye evresine girmiştir.

Ancak Türkiye Irak ilişkilerinin bu gelgitli yapısına sebep olan Batılı güçler ve Türkiye ve Irak üzerindeki etkileridir. Öyle ki, Türkiye, Filistin sorununda Arap ülkeleriyle birlikte hareket ederken, ABD baskısıyla İsrail'i tanımak zorunda kalmış ve bu durum Arap dünyasıyla ilişkilerini derinden sarsmıştır. Öte yandan, İngiltere'ye yakın bir ülke olarak varlığını sürdüren Irak, 1958 yılında Sovyetler Birliği'nin desteklediği darbeyle Batı'dan uzaklaşmış ve bu da NATO ülkesi Türkiye ile aralarının açılmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla, Türkiye ve Irak ilişkileri hiçbir zaman kendi seyrinde ve devletlerin kendi iradelerine bağlı olarak ilerleyememiş ve gelişememiştir.

c. Türkiye-Irak Ekonomik İlişkileri

Komşusu olarak Irak'ta yaşanacak herhangi bir gelişmenin, Türkiye'yi olumlu ya da olumsuz etkileyeceği yadsınamaz bir gerçektir. Bugün, komşularıyla barışık, demokratik ve çoğulcu bir Irak, Türkiye'nin komşu profil olarak görmek istediği Irak'tır. Irak'taki güvenlik ortamı ve siyasi istikrar, Türkiye ve Irak arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişimi bakımından belirleyici olmakta ve iş yapma ortamını doğrudan etkilemektedir. Irak'taki güvenlik ortamı, etnik ve inanç kaynaklı gerginlikler, Irak Merkezi Hükümeti ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi arasındaki anlaşmazlıklar gibi konular Irak'taki siyasi istikrarın temel belirleyicileridir. Bununla birlikte, ülkenin kuzeyindeki vilayetlerin Irak'ın en istikrarlı bölgeleri olduğundan öncelikli dış ticaret pazarı da yine ülkenin kuzey vilayetleridir.

Irak, 2003 yılındaki Amerika müdahalesinin ardından yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Saddam diktatörlüğüne Amerikan işgaliyle son verilmiş, bölgesel aktörler ve devletler bu işgalle birlikte ülkedeki siyasi güçlerini arttırmışlardır. Bu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

sebeple ÷lkede ekonomik faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan g÷venlik ortamının tam olarak oluŐtuĐu s÷ylenememekle birlikte, ÷lke, g÷venlik ve buna bağlı olarak ticari faaliyetlerin gerçekleştirilmesi bakımından b÷lgesel farklılıklar sergilemektedir. ÷lkenin kuzeyi, b÷lgesel y÷netimin oluşturduğu g÷venlik ortamı sebebiyle ticari faaliyetlerde artış g÷stermiŐtir. Irak'ın kuzeyindeki bu ekonomik geliŐmelerde, T÷rk Şirketleri, mal ve hizmet kaliteleri ile nitelikli insan kaynakları sayesinde b÷lgede tercih edilmiş ve b÷ylelikle ÷lkenin kuzeyindeki yeniden yapılanma s÷recinde önemli roller ÷stlenmiŐtir.

Birinci K÷rfez Savaşı'nda Birleşmiş Milletlerin 13 yıl s÷ren ambargosuna katılan T÷rkiye, Irak'la sınır ticaretini durdurmuŐ; bu durum hem T÷rkiye için b÷y÷k bir ekonomik zarara sebep olmuş hem de Irak'ın alt yapısını ve ekonomisini çok b÷y÷k l÷ler içerisinde etkilemiştir. K÷rfez Savaşı öncesinde ekonomik iliŐkilerimizin en yoğun olduğu ÷lkeler arasında yer alan Irak ile ilişkiler BM ambargosuyla durmuş; ABD'nin Irak'a m÷dahalesi sonrasında, 2003 yılında ambargonun kaldırılmasıyla ÷lke ile olan ticari iliŐkilerimiz önemli oranda artış kaydetmiŐtir. Bu çerçevede, 2003 yılında 941 milyon dolar olan ticaret hacmimiz, 2009 yılında 6 milyar doları aŐmıŐtır. 2008 yılına oranla, Irak'a y÷nelik ihracatımız 2009 yılında %30 oranında artarak 5,1 milyar dolara y÷kselmiŐtir.

2003 yılından bu yana, önemli l÷de artış g÷steren T÷rkiye-Irak ikili ekonomik ilişkilerinin bir sonucu olarak iş gruplarına verilen önemin son yıllarda artmasıyla birlikte, devlet dışı akt÷rlerin karar verme s÷relerine etkisini vurgulayan bağımlılık teorisi tartıŐılmaya ve T÷rkiye-Irak ilişkileri kapsamında da değerlendirilmeye başlanmıştır. Bağımlılık teorisi kapsamındaki ilişkilerin yeni döneminde devlet dışı akt÷rler daha da belirgin hale gelmiştir.

Öte yandan, "açılım" kapsamında yapılan çalışmalar istenilen sonuçlara ulaŐamamıŐ olsa da, ekonomik alanda olumlu sonuçlar verdiği s÷ylenebilir. T÷rkiye'nin Irak'taki kritik öneme sahip iki konusu olarak karşılıklı ekonomik ilişkiler ve dış ticaret, iki ÷lke açısından da ağırlık verilmesi gereken bir konudur. Dış ticaret açısından değerlendirildiğinde, T÷rkiye ile Irak arasındaki ticaret hacmi 2010 yılı verilerine g÷re 7,4 milyar doları aŐmıŐtır. Bunun 6 milyar doları T÷rkiye'nin ihracatı, 1,4 milyar dolara yakını ise ithalatıdır. Bu ticaret kapasitesinin b÷y÷k bir kısmının Kuzey Irak'ta gerçekleştiği bilinmektedir. T÷rkiye, özellikle Irak'ın kuzeyi için b÷y÷k önem arz etmektedir. Zira b÷lgede son yıllarda inşa edilen konutların, restoranların, alışveriş

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

merkezlerinin, otellerin büyük bir bölümü Türk Şirketler tarafından gerçekteŐtirilmiŐtir. 2003-2010 yılları arasında Irak'ın kuzeyinde faaliyet gösteren yaklaşık 450 Türk Őirketi ve çalışan 15 bin Türk vatandaŐı bulunmaktadır (Dış Ticaret Müsteşarlığı, 2011). Bu bağlamda, Türkiye ile gerçekteŐtirilen ticari ilişkilerin bölge ekonomisinde canlılık yarattığı söylenebilir.

Türkiye'nin güneydoğu illerindeki iş adamlarının Irak'taki ekonomik faaliyetleri de Türkiye-Irak ekonomik ilişkilerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Zira Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası (DTSO)'nın bölgedeki faaliyetleri neticesinde, Diyarbakır'da Irak İŞadamları Derneği, Erbil'de de Türkiye İŞadamları Derneği kurulmuştur. DTSO Başkanı Galip Ensarioğlu Erbil'de gerçekteŐtirilen Ticaret Fuarı'nda stant açaŐanların %95'inin Türk firması olduğunu ve bunun da Türkiye'de yapılan bir fuar görüntüsü verdiğini belirtmiştir (Newsweek Türkiye, 2 AĞustos 2009, s.59). Erbil Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı Dara Celil Al Hayat ise, Türkiye'nin her yerinden yatırımcıları Irak'a davet ederek, ticari ilişkilerin politik problemlerin çözümünü de beraberinde getireceğini ifade etmiştir.

Neredeyse tamamen karayla çvrili bir ülke olan Irak'ın da çıkarları açaŐısından enerji kaynaklarının ihracatında birden çk nakil hattına sahip olabilmesi ve Arap, Türk ve İnanlı komŐularından gelecek yatırımlardan faydalanabilmesi iãin daha istikrarlı bir alt bölge ortamı yaratılması gerekmektedir. Türkiye, Kuzey Irak'ta önemli yatırımlar yapmıştır. Irak'ın merkezi ve güneyinde yatırım yapmak iãin ise bu bölgedeki durumun istikrar kazanmasını beklemektedir (Salem, 2010, s. 17)

Türkiye, Irak'ın ithalatında üst sıralarda yer aldığından, yeniden yapılanma sürecinden geãen Irak'ın arz aãıĐını ve yaratacağı fırsatları stratejik olarak değerlendirebilmelidir. lke oturtmaya çalıŐtıĐı güvenlik ortamı sayesinde sağlayacağı büyümeye yönelik tüketimi arttırmakta, üretemediği malların da ithalatını yapmak üzere düzenlemeler yapmaktadır. Irak'ın yeniden yapılanma sürecinde, bölgedeki inşaat ve altyapı sektörlerindeki ihtiyaãı karŐılayacak kapasitenin olmayışı, güvenlik ortamının normalleşmesi ve bununla birlikte ekonominin de düzelmesinin ülkeyi yatırımcılara cazip hale getirdiği söylenebilir. Dolayısıyla Türkiye yumuşak gücünü kullanarak, Türk Şirketlerinin bu yapılanma sürecini en etkin ve verimli Şekilde değerlendirmelerini sağlamalarıdır. Zira önümüzdeki yıllarda Kuzey Irak bölgesel yönetimi ve Türkiye'nin karşılıklı bağımlılık iãerisinde yürüyen bir ilişki iãerisinde olması muhtemel gözükmektedir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Irak'ın ciddi ekonomik gereksinimleri olmakla birlikte, Türkiye ile ekonomik alanda çok büyük işbirliği potansiyeline sahiptir. Irak'taki güvenlik sorunları ticari ilişkilerin geliştirilmesinin önünde ciddi bir engel teşkil etmesine rağmen, iş dünyası da Irak'ın yeni yapılanma sürecine katkı sağlama konusunda ciddi bir gayret içerisindedir. Şartların normalleşmesi durumunda, bu çabaların yerini bulacağı ve Türk – Irak ekonomik ilişkilerinin, olması gerektiği noktalara ulaştırılacağı değerlendirilmektedir.

Ülkelerin siyasi ve ekonomik ilişkilerindeki sorunların çözümünde karşılıklı diyalogun artırılmasından kültürel ortaklıklara, toplumların paralelliklerinden barışçıl tutumlara kadar geniş bir aralıkta, farklı uzlaşma yollarının etkisinden sıkça söz edilmektedir. Kamu diplomasisinin kapsamında ele alabileceğimiz tüm bu uzlaşma yolları ve ihtilaf çözümlerinde kullanabileceğimiz unsurlar arasında ticari ilişkilerin önemli bir rolü vardır. Ticari ilişkilerin çatışma çözümündeki bu rolü “Demokratik Barış Kuramı” ile açıklanabilir.

Demokratik Barış Kuramı'na göre, demokrasinin benimsendiği ülkelerin birbirleriyle çatışmaması ve böylelikle ticari ilişkilerde bulunmaya daha eğilimli olmaları, ticaretle birlikte gelen ekonomik gelişim ve kalkınmanın sağladığı yeni yaşam şartları, demokratik toplum koşullarının bilincine varmış bir orta sınıfın ortaya çıkışını sağlayacak; sahip olunan bu koşulların sürekliliğini sağlamak isteyen bir toplumun oluşması, devletleri daha barışçıl bir tutuma sevk edecektir. Orta sınıfın geliştiği bir toplumda da, gelişen ekonominin uzun vadede getirdiği eğitimle birlikte gelişen farkındalık sosyal ve kültürel gelişmeyi de beraberinde getirecek, bu durum da demokrasinin yerleşmesini ve konsolide olmasını sağlayacaktır. Bu şekilde bir değişim ve gelişim sürecinden geçerek demokratikleşen ya da demokrasisini güçlendiren bir devlet, diğer demokratik devletlerle ticari ilişkiler içine girmeye eğilimli hale gelerek barışçıl ilişkilerini sağlamlaştıracaktır. Bu bakımdan, Irak'ta demokrasinin yerleşmesinin Türkiye ile ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceği ve sağlamlaştıracığı değerlendirmesi yapılabilir.

Türkiye'nin bölgedeki ekonomik varlığının ve etkinliğinin kalıcı kılınması, ilişkilerin geliştirilmesine yönelik önemli girişimlerin de devamlılığını sağlayacağından, Türkiye'nin, bölgeye yönelik ekonomik açılımı devam ettirmesi, bölgeye yatırım yapmanın teşvik edilmesi gerekmektedir. Böylelikle, Türk şirketleri bölge ekonomisinde ağırlık kazanacak ve ilişkiler karşılıklı bağımlılık zemininde yürümeye başlayacaktır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Uzun vadede güvenlik kaygılarının aşılmasında, ekonomik girişimler kadar toplumsal ve kültürel politikaların uygulanması da önem arz etmektedir.

ç. Türkiye'nin Irak'taki Yumuşak Güç Alanları

Irak'ın, halen, barındırdığı tehdit unsurları sebebiyle Türkiye için güvenlik açısından tedirginlik yaratan kuzey bölgesinin etkileri sürmekle beraber, son dönemde iki ülke arasındaki yeniden dostluk seviyesinde seyretmeye başlayan ilişkiler uluslararası ortamda da dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye, Irak'taki etkisini yumuşak güç unsurlarıyla pekiştirmekte ve eğitimden ekonomiye birçok farklı alanda ülkedeki varlığını güçlendirmektedir. Bunda, Türkiye'nin son yıllardaki aktif dış politikasının önemli bir etkisi vardır. ABD'nin bölgede kullandığı sert gücün yanında Türkiye'nin uyguladığı yumuşak güç politikası ve kamu diplomasisi faaliyetlerinin bölgede daha kalıcı olmasını sağlamakta ve bölgede her geçen gün yükselen bir ülke profili sergilemektedir.

Türkiye'nin bölgesindeki yumuşak gücü ele alındığında, ekonomisi, sosyal ve siyasi yapısı, ticareti, turizmi, eğitim, sağlık ve hizmet sistemleri ve kültürel çekiciliği ile komşu ülkeler arasında öne çıkan ve cazibe merkezi haline gelen bir ülke olduğu görülmektedir. Kalın (2011), Türkiye'nin yumuşak güç potansiyelinin kapsam ve biçim itibarıyla diğer ülkelere farklı olarak, Balkanlar'dan Orta Asya'ya uzanan ve tarihsel ve kültürel derinliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Irak'ın kuzeyinin ekonomik anlamda dışa bağımlı ve üretimden çok tüketim odaklı bir ekonomik performans sergilediği görülmektedir. Artan tüketim Irak'ın kuzeyi ile Türkiye arasında karşılıklı bağımlılığı arttıracak bir gelişme olarak yorumlanabilir. Bu anlamda Türkiye, bu karşılıklı bağımlılığın daha da derinleşmesini sağlayarak ekonomik gücünü etkin bir şekilde kullanması mümkün olacaktır.

Türkiye'nin ülkede etki yarattığı en önemli yumuşak güç unsurlarından biri de Türkiye'nin popüler kültürüdür. Bölgede özellikle, İbrahim Tatlıses faktörünün halk üzerindeki etkisinden bahsedilebilir. İbrahim Tatlıses'in ülkedeki popülerliği ve halk üzerindeki olumlu etkileri ülkede Türkiye'ye yönelik sempati oluşturan öğelerden biri olmakla birlikte, ülkedeki önemli projelerden imza atan Adel United şirketinin Başkanı Rüştü Said, proje reklamında Angelina Jolie ya da Arnold Schwarzenegger ve Sylvester Stallone ile iletişim kurmak yerine İbrahim Tatlıses'i tercih ettiğini ifade etmiştir (Shadid, 4 Ocak 2011)

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye'nin popüler kültürünün, Irak'ta ilgi görmesinin bir diğer sebebi ise, ülkede yoğun rağbet gören Türk dizileridir. Bu bakımdan, Türkiye'nin yumuşak gücüyle Irak'ın kuzeyinde etki yaratabileceği ve bölgedeki çekiciliğini arttırabileceği alanlardan biri televizyon ve radyo kanalları olduğu söylenebilir. Arap, Kürt ve Türk kanallarında yayınlanan Türk dizilerinin, takip edenlere Türk kültürünü göstermek ve sempatilerini kazanmanın yanı sıra, Türkçe'yi öğretmek gibi olumlu bir başka etkisi de vardır. Bu konuda, Türkçe dizilerden Türkçe'yi öğrenmiŐ biri olarak, Erbil Üniversitesi Tıp Fakültesi HemŐirelik bölümünde öğrencisi SruŐt Dahir İsmail HoŐnav Türk televizyonlarındaki dizilerden öğrendiği Türkçe ile Őanlıurfa'daki staj görmek için geldikler hastanede arkadaşlarına tercümanlık yaptığını ve ülkesinde Türkiye'nin komşu olarak sevilen ve takip edilen bir ülke olduğunu dile getirmiştir (Güler, 2011). Türk dizilerinin diğer bir etkisi, ülkedeki ticari faaliyet gösteren Türk markalarına sempati kazandırılması maksadıyla, sevilen dizi oyuncularının reklamlarında oynatılmasıdır. Örneğin, Kıvanç Tatlıtuğ'un Orta Doğu genelinde önemli bir etkisi olduğu görölmektedir. Dizilerin yarattığı bu hayranlık sayesinde, ilgi gören oyuncunun, THY, Dove, Vestel gibi Türkiye'nin önemli markalarının bölgede tanınırlılığının arttırılmasında ve böylelikle ticarete dolaylı yoldan hareket kazandırılmasına katkıları olmuştur.

Bir diğer bölgesel yatırım olarak, eğitim alanı incelendiğinde, Irak'taki Şiddet olaylarının önemli ölçüde etkilediği eğitim faaliyetleri, yeniden yapılanma süreci ile birlikte toparlanmaya baŐladıđı görölmektedir. Türkiye'nin, ülkenin kuzeyinde, eğitim sektöründe kayda değer yatırımları olduğu görölmekte; eğitim alanının iki ülke arasında bir ortak çalışma alanı olarak bir süre daha kalacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla bu alanda yapılacak girişimler, karşılıklı ilişkileri geliştirmede etkili olacaktır.

Irak'taki her türlü gelişme, Türkiye'ye fırsat ya da risk olarak yansıyabilmektedir. Türkiye, Irak'taki gelişmeleri tek başına yönlendirmesi mümkün olmamakla birlikte, engelleyici ya da yönlendirici roller üstlenme potansiyeline sahiptir. Irak Türkiye'nin öncelikli sorunudur ve potansiyel sorunları da içinde barındırmaktadır. Bu sebeple Türkiye'nin bu konuda riskleri azaltacak önlemleri zamanında alabilmesi ve fırsatları zamanında değerlendirebilmesi için uygun hareket tarzını belirlemelidir. Irak'ın kuzeyi, PKK'nın beslendiği bir bölge olduğundan, Türkiye'nin iç politikasına etkisi düşünöldüğünde, bu sorunu bertaraf etmede, kurumlar arası koordinasyonu sağlayıp, tüm güçlerini ortak bir akıl ve amaçla birleŐtirmesi temel hareket tarzı olmalıdır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Irak'ın yeni yapılanma sürecinde, Irak'ın iç siyasetinde istikrarın yakalanmasında Türkiye'nin ciddi katkıları olabilecektir. Bu katkıların sağlanması ve etkin kılınması için Türkiye'nin bölgesel yönetim ile ilişkilerini geliştirmek suretiyle sorunlarını çözüme yoluna gitmeli, Türkiye bölgeyi, yumuşak gücünü etkin olarak kullanabileceği bir alan ve fırsat olarak değerlendirmelidir. Türkçe'nin benimsenmesini, Kürtçe yayınların desteklenmesi ve arttırılması, Kuzey Irak'lı öğrencilerle değişim programlarının gerçekleştirilmesi, karşılıklı ticaretin teşvik edilmesi gibi diğer yumuşak güç alanları da Irak'ın kuzey bölgesinde, Türkiye'nin algılanışını yönetebilmek adına çalışmaların yoğunlaştırılması gereken alanlardır.

Bugün, Irak'a, güvenlik endişeleri sebebiyle salt sorun olarak bakılmaktan vazgeçilmesi ve bölge halkının isteklerini önemseyerek, bu yönde çalışmalar yapmak, yumuşak güç unsurlarını etkin kullanmak ve bölge halkının eğilimlerini doğru tespit etmek gerekmektedir. Bu bağlamda, tarihi ve kültürel bağımız olan Irak'ı daha yakından tanımalı, yeniden yapılanma sürecindeki ekonomik gelişiminden daha fazla yararlanmalı, Türkiye ve Türkiye'de bölgeye yönelik çalışmaları olan sivil toplum kuruluşlarını tanıtmalı, kamu kesimi ve özerk olarak işbirliği yapılabilecek kurumlarla iletişimi arttırmalı ve Irak' a yönelik stratejilerini belirlemelidir.

2. TÜRK DIŞ POLİTİKASININ VE TÜRKİYE’NİN ALGILANIŞINA YÖNELİK BULGULAR

a. Türk Dış Politikasında STK ve İş Dünyası Etkinliğinin Değerlendirilmesi

(1) Türk Dış Politikasında STK Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Küreselleşen dünyada, dış politika ve diplomasi yalnızca devletin denetiminde olmaktan çıkmış; devlet dış aktörlerin faaliyet alanlarına girmiştir. Bugün küreselleşen sistemde, dış politikanın yalnızca devlet kurumları eliyle yürütülebileceğini düşünmek mümkün değildir. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’nın kürselleőme sürecinde, gelişen iletişim teknolojilerinin de desteğiyle, daha ön plana çıkmaları ve görünür olmaları, tabi oldukları ölkelerin tanıtımında üstlendikleri rolleri de pekiőtirmiőtir.

Bugün sivil toplum kavramı, toplumun siyasi otoritenin baskısından kurtularak, kendi kendini yönlendirme gücünü kazanmasının bir ifadesi ve aynı zamanda demokratik yapının ve çoğulcu toplumun bir göstergesidir. Sivil toplum kuruluşları toplumsal ve siyasal yaőamda önemli bir role sahiptir.

Günümüzde, uluslararası sistemde sayısı ve etkileri artan aktörler sınır ötesi etki alanları oluşturmaya başlamışlardır. Sivil toplum kuruluşları da bu aktörler arasında bulunan topluluklar olarak, devletle işbirliği içinde çalıőmakla birlikte devletlerin eriőemediđi alanlarda da faaliyet göstermekte, bir destek kuvvet teşkil etmektedirler.

Özellikle lobicilik alanında karar verme süreçlerini yönlendirme Türkiye’nin zayıf kaldığı bir alan olmakla birlikte sivil toplum örgütlerinin öne çıktığı faaliyet alanlarından biridir. Günümüzde kurulan iletişim ağları vasıtasıyla, sivil toplum kuruluşları ölkelerinin tanıtımında ve algı yönetimlerinde çok etkili aktörlerdir.

Dış politika, klasik anlamıyla devletlerin uluslararası sistem içerisinde yetkili organ ve temsilcilikleri aracılığıyla temelde diğer devletlere yönelik olarak izledikleri siyaset ve davranıőların tümü olarak tanımlanabilir (Tayfur, 2005, s. 73). Bu tanımdan yola çıkarak, dış politikanın devletlere özgü bir hareket alanı olduğu değerlendirmesi yapılabilir. Ancak küreselleşme ve devlet odaklı düşünsel yapının etkisini yitirmesi sonucunda yeni dış politika aktörleri gündeme gelmiştir. Güce dayalı, devleti merkeze

TASNİF DIŞI

alan bir uluslararası sistem anlayışı Soğuk Savaş dönemine damgasını vurmuş olsa da (Morgenthau, 1970, s. 270-273), Soğuk Savaş sonrası dönemde, 1970'lerle başlayan periyodu takiben, uluslararası gündem artan oranda uluslararası ve uluslar ötesi aktörlerce şekillendirilmeye başlamıştır.

Buna paralel olarak uluslararası ortamdaki dış politika alanları genişlemiş, askeri güvenlikle ilgili konuları aşmış ve alanına enerji kaynakları, çevre, nüfus, ekonomi, kültürel sorunlar gibi konuları dâhil etmiştir (Keohane ve Nye, 1977, s.23-28). Özellikle askeri konuların yanında ikincil politika alanı olarak ifade edilen ekonomik yapının artan önemi, Soğuk Savaş sonrası dönemin temel belirleyicilerinden birisi olmuştur (Bayne ve Woolcock, 2007, s. 2). Dış politika bu dönüşüm neticesinde değerlendirilecek olursa devlet dışı unsurların da dış politikada etki kapasitesine sahip olmaya başladıkları görülecektir.

Devletleri dış politikaları oluşturulurken içinde buldukları güç merkezleri ve ulusal güvenlik stratejileri önemli rol oynamaktadır. Milli güvenlik ve refah ağırlıklı dış politika belirlenirken öncelikli olarak Hükümet, Cumhurbaşkanlığı ve Meclis kullanılır. Dış politikanın oluşturulmasında doğrudan veya dolaylı yoldan yararlanılan kurum ve yapılanmalara bakıldığında ana muhalefet ve muhalefet partilerinden sonra dış dünyada da etkin sivil toplum örgütlerine de önemli görevler düşmektedir (Yavuz, 2009).

STK'lar, devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemde ağırlıklarının artması ve sınır ötesi etki alanları oluşturmaya başlamaları ile birlikte, kamu diplomasisi uygulayıcıları arasında önemli bir yere sahip olmuşlardır. Günümüzde, belirsizleşen sınırlar ve gelişen iletişim kanalları sayesinde, sivil toplum kuruluşlarının da etkinlik alanları genişleyerek devletin nüfuz edemediği ya da dışışleri mekanizmaları ile ulaşılamayan alanlara ulaşmaya başlamış ve dış politikayı etkileme potansiyelleri artmıştır.

Devletin boş bıraktığı alanlarda faaliyet gösteren ve bu şekilde dış politikada yeni kanallar açma işlevi gören STK'lar, dış politika konusu olmayan konuları ele alıp o alanda faaliyet göstererek yeni konuları dış politika konusu haline getirirler. STK'ların yeni iletişim kanalları oluşturma sürecindeki en önemli özellikleri, kendilerinin inisiyatif olarak karar verme ve böylelikle de devlet politikaları üzerinde etki sahibi olma potansiyelleridir. Bu yönleriyle STK'lar toplumsal ve siyasal hayatta önemli bir yere sahiptir ve devletin vesayetinden kendini çekip çıkartarak, kendi kendisini yönlendirme ve inisiyatif alabilme gücünü kazanmıştır. Bu yönleriyle de sivil toplum, çoğulcu toplumu ve demokratik yapıyı temsil etmektedir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

STK'lar yabancı kamuoyunda daha samimi ve güven veren kuruluşlar olarak görüldüğünden, bu özellikleriyle kamu diplomasisi faaliyetlerinde bir adım öne çıkmakta ve yabancı kamuoyunda devletten daha çok kabul görmektedirler. STK'ların kamu diplomasisi faaliyetlerinde bu denli öne çıkmalarının bir başka sebebi ise, devletten ve devlet kurumlarından farklı olarak, değişen koşullara daha kolay adapte olması, kendisini çabuk güncellemesi, bilgi edinme kolaylığıdır. STK'ların bu esnekliği, devletin kendileriyle iletişim içinde olması ve işbirliği içerisinde çalışmasının bir başka önemli sebebidir. Bu yönüyle, STK'lar, kamu diplomasisi faaliyetlerinde devletin en önemli partnerleri olarak görülmektedir.

Etkin bir iletişim ve tanıtım ağı geliştirebilmek ve bunun kalıcı olmasını sağlayabilmek için, hedef olarak belirlenen ve etkilenmek istenen kitledeki tüm grupların ve iletişimde bulunan tüm tarafların çıkarlarının dikkate alınması ve böylelikle de tüm grupların bu sürece katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda, STK'ların, ülkesinin tanıtımını yapan ve stratejik iletişim faaliyetleri yürüten diğer kamu kurum ve kuruluşları ile koordinasyon içerisinde olması kadar, yurt dışındaki STK'lar ve yabancı halklarla da işbirlikleri kurarak yabancı toplumların düşüncelerini ve eğilimlerini dikkate almaları da önemlidir.

Kamu diplomasisinin temel iki ayağı olan kültür ve ekonomi, bir ülkenin kendisini yabancı kamuoyuna anlatabilmek ve bu yönde gerçekleştirdiği faaliyetlerin somut ve etkili sonuçlarını görebilmek açısından en önemli ve etkin kullanılması gereken alanlardır.

(2) Türk Dış Politikasında İş Dünyasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Uluslararası sistemde iki kutuplu düzenin sona ermesi ulusal ekonomilerin ve ulusal siyasetin artık küresel boyutlarda oluşturulması gereğini ortaya çıkarmıştır. Oluşan yeni düzende devlet politikaları ve şirket politikalarının kesişmesi iş çevrelerinde örgütlenmelere sebep olmuştur. Bu örgütlerin gündeminde dış politika önemli bir yer almaya başlamış ve görüşlerini ülkenin dış politikasına yön verenlere iletmeye başlamışlardır. Bazı zamanlarda da hükümetlerle aralarında ayrışmalar yaşanmıştır (Gürpınar, 2006, s. 3).

Ekonomi politikalarının belirlenmesinde diplomasi kavramının kullanılması, iş adamı örgütlerinin belirleyici yönünü vurgulaması yönünden gerekli görülmüştür.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Ekonomi alanını diplomasiyle birleştiren, aktörlerin çeşitliliği, bu aktörlerden iş dünyasının ekonomi politik alanına giderek artan etkisi ve farklı uluslararası bağlantıları aracılığıyla diğer aktörlerin dış politikalarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeleridir. Bu bağlamda ulusal ve uluslararası politika ayrımı, devlet ve devlet dışı aktörler, piyasaların etkisi konuları söz konusu diplomatik faaliyetlerin temel belirleyicileri olarak öne çıkmaktadırlar (Bayne ve Woolcock, 2007).

Ekonomik diplomasi tanımının iğeriğinden de anlaşılacağı üzere, iş dünyası bireysel girişimcilerin hükümet bazlı politikalarında edilgen bir aktör olma konumundan çıkarak, yaptığı ulusal ve uluslararası örgütlenmeler aracılığıyla ekonomi politika ve dış politika konularında söz sahibi olmuştur. Piyasaların gerek teknolojik gelişmeler, gerekse başat ekonomik güçlerin dayatmasıyla alınan siyasi düzenlemeler aracılığıyla birbirine yakınlaşması ile iş dünyası örgütleri önemli girişimlerde bulunma iradesi gösterebilmişlerdir. Bu temel, iş dünyası – hükümet ilişkilerini ekonomik diplomasi modellemesi sonucuna götürmüştür.

İş adamı – hükümet ilişkilerindeki en belirleyici alan uluslararası ekonomik konjonktürdür. Bu açıdan iç politikaların uluslararası politikalardan soyutlandığı bir dönem yaşanmıştır. Küreselleşme adı verilen ve oldukça tartışmalı olan bir süreç iğerisindeyse iç ve dış ayrımı yerini daha kompleks ve ilişkisel bir duruma bırakmaktadır (Bayne ve Woolcock, 2007). Bu ayrımın kalkmasında, küreselleşme süreci ve devlet dışı ekonomik aktörlerin artan rolü etkili olmuştur.

Devlet dışı aktörler olarak iş adamları ise, günümüzde diplomasiyi kurdukları hükümet dışı sivil toplum kuruluşları ile sürdürmektedirler. Piyasaların etkisi, iş dünyası örgütlenmeleri ile hükümet ilişkilerini belirleyen önemli bir etmen durumundadır. Piyasaların özgürleşmesi ve ekonomideki büyük etkisi ile iş adamları, iç ve dış politikada söz sahibi olmaktadır. Bu bağlamda piyasaların geliştirilerek serbestleştirilmesi ve bu yönde politik düzenlemelerin hayata geçirilmesi, liberal teorinin de öngördüğü biçimde piyasaların küreselleşmesi yönünde ulusal mekanizmalara baskı kurulması temel hedefler durumundadır (Bayne, 2007, s. 43-60).

Türkiye’de hükümet dışı organizasyonların oluşum süreci 1950’leri bulmaktadır. Bu dönemde örgütlerin devlet kontrol ve denetimi altında oldukları otoriter korporatizm anlayışı hâkim olmuştur. 1960 anayasasının bireysel hak ve özgürlükleri ön plana alan anlayışının ön plana çıkması ile birlikte politik arenada gönüllü üyeliğe dayanan örgütler hâkim olmaya başlamıştır (Avsar, 2001).

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

1960 sonrasında kurulmaya başlayıp, 1970 ve 1980'lerde öne çıkan gönüllü üyeliğe dayanan bu dernekler, büyük iş adamlarınca kurulmuştur. Dönem itibari ile bu derneklerin kurucuları ve üyeleri, dünyadaki diğer örnekleriyle benzer şekilde, iş adamlarının toplumdaki konumlarını güçlendirmeyi amaçlamış ve bu çerçevede kar amaçlı politikalardan ziyade toplumsal rollerini geliştirme hedefi ile hareket etmişlerdir (Buğra, 2008). Özellikle 1980 sonrası liberalleşme hareketlerinin başlaması ile birlikte birliklerin karar alma sürecine katıldıkları ve siyasi otoriteyi doğrudan etkiledikleri gözlenmiştir. Kamu diplomasisinin araçları arasında özel sektörün kullanılması, daha bağımsız aktörler olmaları sebebiyle, hedeflere ulaşmada daha esnek bir iletişim sürecinden bahsetmek mümkün olacaktır. Bu bakımdan, özel sektörün kamu diplomasisi süreçlerine katılımının, anlaşmazlıkların çözümünde ve politik ve diplomatik alandaki negatif sonuçların önlenmesinde bir "ısı kalkanı" görevi görebilecektir (Peterson, 2002, s. 86).

Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren ticareti dış politikada önemli bir unsur olarak görmeye başlarken, bu yıllarda ekonomik liberalizme ve dünya ekonomisiyle bütünleşmeye yönelik ciddi adımlar atılmaktaydı. Dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın, kendisine partner olarak bürokrasi yerine iş dünyasını seçmesi, ihracatçılara sağlanan teşvikler, Özal'ın yurtdışı gezisine iş adamlarını dahil etmesi gibi girişimler Türkiye'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi ve küresel ekonomik akışa katılımını sağlaması için gerçekleştirilmiştir (Atlı, s.116). Bu anlamda, Türkiye'de iş dünyasının dış politikada aktiflik kazanmasının, küresel ekonomiye kapıların açılmasıyla birlikte gerçekleştiği görülmektedir.

Türkiye'de son üç dönemdir iktidarda olan merkez sağ, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), komşu ve çevre ülkelerle karşılıklı ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine dayanan bir yeni dış politika paradigmasını benimsediğini görmekteyiz. Hükümet, ticareti, bir dış politika enstrümanı olarak kullanabilmesi için partner olarak, 1980'ler ve 1990'larda olduğu gibi tercihini iş dünyasından yana kullanmıştır. Bu bakımdan, son üç dönemdir hükümetin, dış ekonomik ilişkilerde, Özal modeli olarak ifade edilebilecek olan, aktif devlet-iş dünyası ortaklığı modelini benimsediği söylenebilir (Atlı, s. 116).

İş dünyası hükümet etkileşimini belirlerken beş temel faktör ele alınmalıdır. İlk olarak ülkenin politik kültürü, şirketlerin politikaya katılımını ve bu alandaki rolünün etkinliğini belirlemektedir. İkinci temel faktör halkın iş dünyasına bakışı ile ilgilidir. Bu faktör, toplumsal olaylar, işçi hareketleri ve anti-kapitalist örgütlenmeler gibi olguların iş dünyasının aleyhindeki yapılanma derecesi ile açıklanabilir. Üçüncü faktör, politik

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

partilerle çıkar grupları arasındaki ilişki derecesidir. İŞ dünyasının partilere olan finansal desteği, politik sistemin üniter ya da feodal oluşu ve ülkenin politik yapısının sağlamlığı bu alanda değerlendirilmelidir. Dördüncü faktör ise iş dünyası ile hükümet arasındaki kurumsallaştırılmış bağların derecesidir. Ülkenin ekonomik yapısı iŐverenlerin politikaya katılım derecesini etkilemektedir. EndüstrileŐme derecesi, uluslararası ticarete katılım derecesi, bizzat hükümetin iş dünyasının ana müŐterilerinden biri olması durumu ve ekonomiye katılım derecesi bu alanda değerlendirilmektedir. Son olarak iş kollarının örgütlenme derecesi -ki bu durum sistemin ne oranda korporatist olduğunun bir göstergesidir- İŞ dünyası hükümet etkileşimini belirlemektedir (Gülfidan, 1993, s. 2-3).

Genellikle, lobi faaliyetleri çerçevesinde gerçekleştirilen devlet-iş dünyası ilişkileri iş, iş dünyası örgütlerinin, faaliyet gösterdikleri ülkelerde ekonomi alanında da aktif olarak yer almaları sebebiyle, politika yapma ve karar alma süreçlerinde de rol almaya başlamışlardır. Bu anlamda sözü edilen örgütlerin dış politika yapım süreçlerini ne oranda etkiledikleri ve devlet ile ne oranda bir görev paylaşımı oluŐturulduęu konuları tartıŐılmaya başlanmıştır (Atlı, s.109).

Bir bütün olarak devletle etkileşim halinde olan iş dünyası, farklı çıkar gruplarını ve farklı hedef ile tutumları bir araya getirdiğinden homojen ve tek sesli olması mümkün değildir. Atlı (2011), iş örgütlerinin politika yapıcıların kararlarını etkilemek maksadıyla, bilgiyi ilettiklerini ve fikirlerini ifade ettiklerini savunan geleneksel görüşün, dünyanın içinden geçtiği hızlı ekonomik ve politik dönüŐümle birlikte büyük oranda deęiŐtięini söylemektedir. Őimdiye kadar baskı ve çıkar grupları kapsamında incelenen iş örgütleri, artık kendine özgü özelliklere sahip ayrı kuruluşlar olarak ele alınmakta ve daha da önemlisi, örgütlerin bilgiyi iletme ve fikir beyan etmenin ötesindeki fonksiyonları önem kazanmaktadır (Atlı, s.110). İŞ rgtleri, özel çıkar arayıŐlarını sınırlandırarak ve Őayet devlet müdahalesinden daha etkili değilse, kolektif özerk işleri ya da özel çıkar yönetimini ne ıkartabilirler.

İŞ dünyası örgütleri, büyük ölçekli organizasyonlar, devlet liderlerinin resmi gezilerine katılım ve politika yapıcılarla direk iletişime geçmek suretiyle devletle etkileşim platformları yaratarak dış politika yapımı sürecinde yer almaktadırlar (Atlı, s.124).

Türkiye'de bürokrasisi iş dünyasının kapasitesini tanımakla birlikte, kontrolü elinde tutmaktadır. Sonuç olarak, devlet yönetimsel fonksiyonlarını devretmek yerine bu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

görevleri daha etkili yöntemlerle gerçekleştireceğini düşündüğü iş dünyasına alt sözleşmeyle vermekte ve sözleşme şartlarını da kendisi belirlemektedir (Atlı, s.124).

İş dünyasının iki önemli aktörü olan DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu) ve TOBB çerçevesinde, iç ve dış politikada iş dünyası-hükümet ilişkisi değerlendirildiğinde, DEİK, diğer birtakım iş örgütünün tersine, iç meselelere dahil olmaktan kesin olarak kaçındığı; Türkiye'nin dış politikaları konusunda ise hükümetin çizgisini aktif olarak destekleyen bir profil sergilediği görülmektedir (Atlı, s.124) . TOBB'un iktidarla olan ilişkileri ele alındığında ise, tarihsel süreçte TOBB'un hükümetler ile çatışmadan çok uyum içerisinde olduğu görülmektedir (Sönmez, s. 65).

Ekonomik bağımlılığın en üst seviyede seyrettiği bu çağda, iş dünyasının milletlerarası ekonomik ilişkilerde önemi giderek artmakta ve liberal ekonomilerde hükümetlerin dış ekonomik ilişkilerini iş dünyasının aktif katılımı olmadan formüle etmeleri mümkün görünmemektedir (Atlı, s. 124).

Son dönemde, Türk diplomasisinin Orta Doğu'da ticari alt yapıyı oluşturarak bunu sürekli kılmak için yaptığı girişimler ve imzaladığı anlaşmalar Türk girişimcilere yeni fırsatlar sunarken, Türkiye'nin de bölgede ekonomik olarak varlık göstermesini sağlamaktadır. İş dünyasının dış politikayı etkileme potansiyelinin artması ve yeni iletişim kanallarının açılmasıyla birlikte, ticari ilişkilerin yarattığı diyaloglar toplumsal diyaloglara dönüşmekte ve ekonomik ilişki içerisindeki ülkeler daha istikrarlı, güçlü ve sağlam ilişkiler oturtmaktadırlar.

b. Türk Dış Politikasının ve Türkiye'nin Algılanışına Yönelik Bulgular

Türkiye'nin son yıllarda Orta Doğu'da artan ekonomik, kültürel ve siyasi işbirlikleri, bölgedeki varlığını daha hissedilir hale getirmiş ve bu durum Türkiye'nin bölge halkları tarafından algılanışında önemli değişimler yaratmıştır. Bu değişimlerde Türkiye'nin değişen dış politikalarının ne derece etkili olduğu, bölgedeki model ülke ve arabuluculuk rollerinin nasıl karşılandığı ve bölgedeki aktifliğinin nasıl yansımalarının olduğuna dair sağlıklı değerlendirmeler yapabilmek için, çalışmanın bu bölümünde, Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV)'nin 2009 ve 2010 yıllarında gerçekleştirmiş olduğu "Orta Doğu'da Türkiye Algısı" ve "Arap Dünyasında Türkiye Algısı" isimli araştırmalarından faydalanılarak, Türkiye'ye yönelik algılardaki farklılıklar değerlendirilecektir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye'nin Orta Doğu'da, siyasi ve ekonomik yapısı, dış politikadaki tutumu ve bölgedeki kültürel etkisi sebebiyle cazibe merkezi olarak görülen bir ülke olduğu söylenebilmektedir. Türkiye'nin ve Türk dış politikasının bölgede yarattığı algının ölçülmesine yönelik TESEV tarafından yapılan araştırmalar ve anketler Türkiye'nin demokrasi anlayışına, Müslüman kimliğine, Orta Doğu'da model ülke olarak algılanışına, Türkiye için tehlike yaratabilecek oluŐumlar ve ülkeler gibi konulara yönelik genel kanılar konusunda somut veriler sunmaktadır.

TESEV'in Aralık 2010'da yaptığı, Türkiye'de Dış Politika Algısı araŐtırmasında, Türkiye'nin Orta Doğu'daki ülkelere model ülke olabileceği konusunda bulgular yer almaktadır. AraŐtırmaya katılanların %82'si kültürel açıdan, %80'i ekonomik açıdan, %72'si ise siyasi açıdan Türkiye'nin Orta Doğu'da model olarak alınabileceğini düşünmektedir (Akgün, Gündoğar, Görgülü ve Aydın, 2011a, s. 6). Bu sonuçlara göre, Türkiye'nin Orta Doğu ülkeleri için model olup olamayacağı tartıŐmalarına, Türkiye tarafından bakıldığında bu fikrin kabul gördüğu söylenebilir.

Orta Doğu'da Türkiye Algısı 2010 çalışmasının sonuçlarına bakıldığında ise, bölgedeki katılımcıların %66'sı Türkiye'yi Orta Doğu ülkeleri için bir model olarak gördüklerini belirtmiŐlerdir (Akgün, Gündoğar, Levack ve Perçinoğlu, 2011b, s. 12). Aynı sorular, Orta Doğu'daki katılımcılara yöneltildiğinde, Türkiye'nin siyasi açıdan model olabileceğini söyleyenler katılımcıların %16'sını oluştururken, Türkiye'yi ekonomik ve kültürel açıdan bir model olarak gösterenler ise ülkenin ekonomik gücüne (%30) ve kültürel geçmişine (%35) vurgu yapmıŐlardır (Akgün ve diğer., 2011b, s.23).

Katılımcılara, Türkiye'nin karŐısındaki en büyük tehlikeler sorulduğunda, PKK/Terör %14 ile ilk sırada yer alırken, bunu %12 ile ABD, %11 ile uluslararası terör, %10 ile İsrail takip etmektedir. Yüzdelerin birbirine yakınlığı göz önüne alındığında araŐtırmaya katılanların en önemli dört tehlike olarak bu konuları belirttiği ve eŐ önem verdiği söylenebilir (Akgün ve diğer., 2011b, s. 10).

Türkiye'ye düşmanca yaklaşan ülkeler sorulduğunda, İsrail %40 ile ilk sırada, ABD ise %33 ile ikinci sırada, Yunanistan %16 ile üçüncü sırada, Fransa ise %8 ile dördüncü sırada yer alırken, Türkiye'nin son dönemde ikili ilişkileri hızla ilerlettiği ülkelere biri olarak Irak %7 ile Türkiye'ye düşmanca yaklaşan ülkeler arasında beŐinci sırada yer almıştır. Irak'ın bu sıralamada yer almasında özellikle PKK sorunu ile bağlantılı olarak böyle bir algının oluŐtuđu düşünülebilir (Akgün ve diğer., 2011b, s. 12).

Araştırma Türkiye'nin bölgede yalnızca siyaset ve ekonomide değil aynı zamanda kültür alanında da, geniş bir etki alanına sahip olduğunu öne sürmektedir. Bu

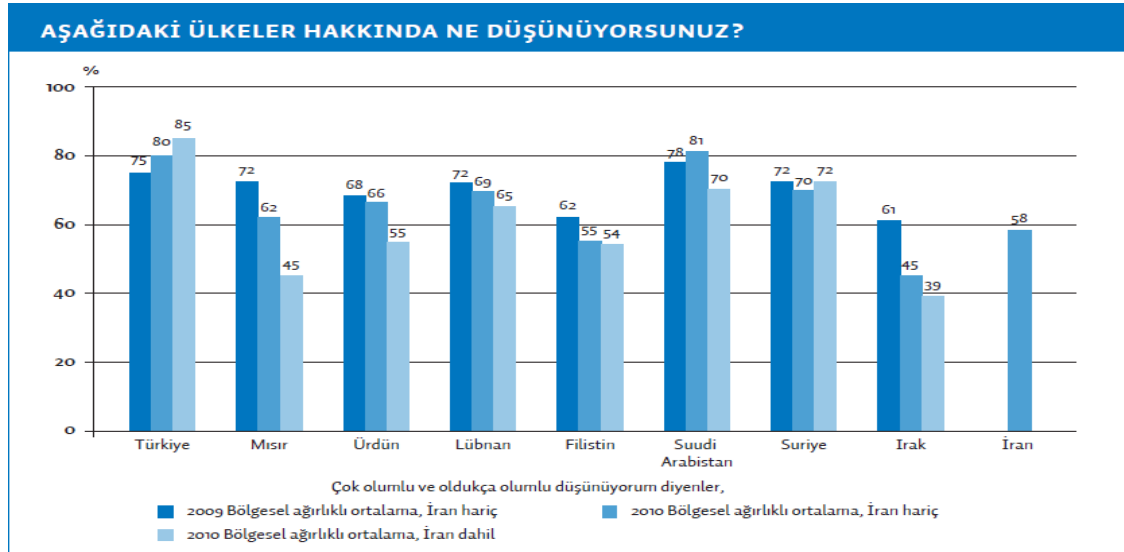
TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

alandaki tanınırlılığın ve farkındalığın bir göstergesi olarak Türk yapımı dizileri ele alan araştırma, Türk dizilerinin katılımcıların ülkelerinde izlenme oranının %78 olduğu bilgisini sunmaktadır.

Araştırmada dikkat çeken nokta, araştırma sorularına verdiği cevaplarla, Irak'ın bölgedeki diğer ülkelerin genel algısından farklı bir algıya ve kaniya sahip olmasıdır. Katılımcıların bölge meselelerindeki öncelikleri sorulduğunda diğer ülkelerden farklı olarak Irak'ta önceliği %28 ile güvenlik sorunları alırken; 2009 yılında %19 olan bu oranın yükseldiği görülmektedir (Akgün ve diğer., 2011b, s. 10).

Diğer bir araştırma sorusu olarak, bölgede karşılıklı algılamaları ve bölge dışı aktörlerin nasıl görüldüğünü ölçebilmek amacı ile katılımcılara belli ülkeler hakkında ne düşündükleri sorulduğunda, 2009 ve 2010 yılı araştırmaları karşılaştırmasına göre, bölgede diğer ülkelerin zemin kaybetmesine karşılık Türkiye'ye olan sempati oranının bariz şekilde arttığı; ancak 2009 yılına göre Türkiye'nin popülaritesini arttıramadığı tek ülkenin Irak olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Akgün ve diğer., 2011b, s. 11).

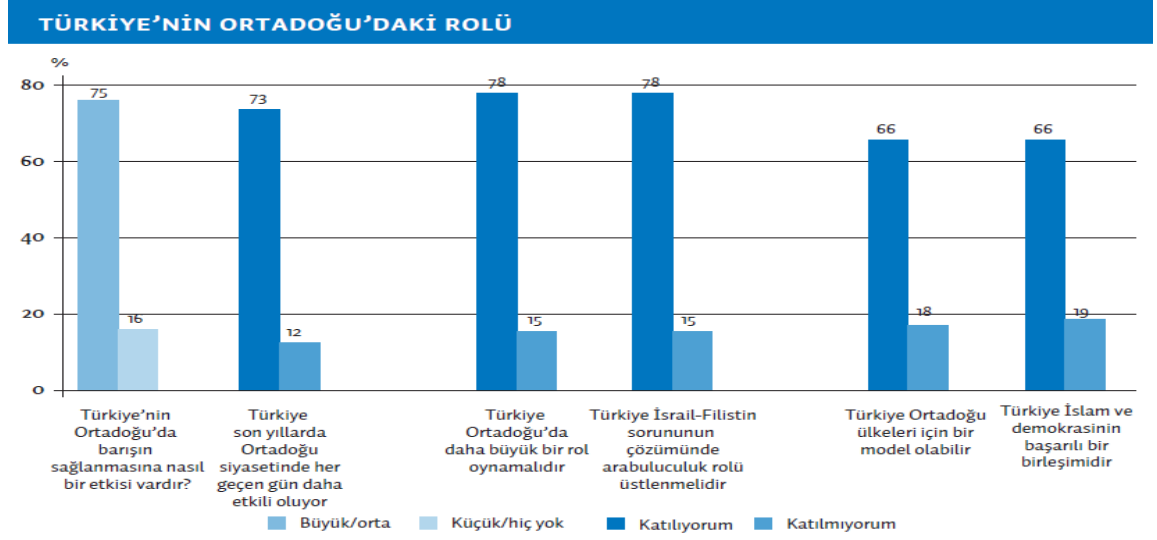
Tablo-3: Bölge Ülkelerinin Birbirleri Hakkındaki Düşünceleri (Akgün ve diğer., 2011b, s.12).

Türkiye bölgede etkili bir aktör olup olmadığı, bölgede daha büyük bir rol üstlenip üstlenmemesi gerektiğine ve bir ülke olarak neyi temsil ettiğine yönelik sorulara katılımcıların %76'sı Türkiye'nin Orta Doğu'da etkili bir aktör olduğu, %73'ü Türkiye'nin son yıllarda bölge siyasetinde daha etkili olduğu yönünde cevaplar vermiştir. Ancak yine Irak, sırasıyla %64 ve %60 oranları ile ortalamanın bir miktar altında cevap vermiştir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Buna rağmen Türkiye'nin bölge ile yakınlaŐması fark edilmekte ve barışçıl bir çaba olarak algılandığı görölmektedir.

Tablo-4: Türkiye'nin Orta Doğu'daki Rolü (Akgün ve diğer., 2011b, s.12).

Türkiye'nin bölgede daha aktif bir politika izlemesine dair sorulan iki soruya verilen cevaplarda da pozitif bir algı mevcutken; yine her iki soru için de Irak'tan gelen destek sırasıyla %60 ve %53 ile ortalamanın altında kalmıştır (Akgün ve diğer., 2011b, s.12).

İlişkilerin kültür boyutu ele alındığında, Türkiye'nin son yıllarda Orta Doğu'da sadece siyasi ve ekonomik olarak değil ayrıca kültürel olarak da daha aktif bir rol oynadığı söylenebilir. Özellikle dizi ve turizm sektörü Orta Doğulu izleyicileri ve turistleri cezbetmekte ve bu sayede Türkiye daha görünür ve yakından takip edilir hale gelmektedir. Son yıllarda seyahat için tercih edilen bir ülke olan Türkiye'ye araştırma yapılan ülkelerden gelen turist sayısında, 2007 ve 2009 yılları arasında %25 ile %55 arası bir artış görölmektedir (Akgün ve diğer., 2011b, s. 3) 2009 yılından itibaren Türkiye Ürdün, Lübnan, Suriye ile karşılıklı, Suudi Arabistan ile tek taraflı olarak kaldırdığı vize uygulaması da bu amaca hizmet eden bir uygulama olup, Ürdün'den gelen turist sayısının %32, Lübnan'dan gelen sayısının %88, Suriye'den gelen sayısının %133 ve Suudi Arabistan'dan gelen sayısının da %59 artmış olması bu politikanın somut göstergeleridir (Akgün ve diğer., 2011b, s. 4).

Araştırma sonuçlarına göre Türkiye, araştırma yapılan katılımcı ülkelerin Orta Doğu'da, Mısır hariç olmak üzere, tatil için en çok tercih ettikleri ülkedir. Orta Doğu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

dışında ise katılımcılar Fransa'dan sonra %9 ile Almanya ile birlikte ikinci sırada gelmektedir³ (Akgün ve diğer., 2011b, s. 3)

Turizm sektörünün Türkiye'nin Orta Doğu'da sağladığı bu görünürlüğe ek olarak, bir yumuşak güç unsuru olarak Türkiye menŐeli dizilerin Arapça dublaj ile bölge televizyonlarında yayınlanması izlenme oranları ve bilinirlikleri sebebiyle bölgede kalıcı etkiler bırakma potansiyeline sahiptir. Aynı zamanda bugün Türkiye'nin dizi sektörü Ortadoğu'da 50 milyon dolarlık bir ihracat hacmine sahiptir (Turkish soap operas total \$50 million in exports, 2011). Araştırma sonuçları da bu dizilerin bölgedeki popülaritesini doğrularak, bölge halkının %78'inin hayatında en az bir kere Türkiye yapımı bir dizi izlediğini göstermektedir.

Ülke bazında bakıldığında ise Türk dizilerini izlemiş olanların özellikle Irak (%89) ve Suriye'de (%85) yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Dizilere olan bu ilgi Türk oyuncu ve sanatçıların da Orta Doğu'daki tanınırlıklarını arttırmaktadır. Özellikle verdiği cevaplardaki çeşitlilik ile Irak, Türkiye televizyonlarını en yakından takip eden ülke olarak öne çıkmaktadır (Akgün ve diğer., 2011b, s. 5).

Irak'ın bölgedeki genel algılamadan farklı cevap verdiği başka bir soru ise Türkiye'nin bölge halkının tehdit algılamasında yer alıp almadığına yönelik sorudur. Bölge halkı genel olarak Türkiye'yi bir tehdit olarak görmezken Irak'ta araŐtırmaya katılanların %6'sı Türkiye'yi bir tehdit olarak gördüğünü söylemiştir. Yine de bu oran tehdit olarak görülen diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür (Akgün ve diğer., 2011b, s.17)

Bölgede bilinirliliği olan bir başka unsur ise Türk ürünleridir. Katılımcıların %76'sı Şu ana kadar Türkiye menŐeli bir ürün kullanmıştır. Türk ürünleri özellikle Irak ve İran'da önemli bir pazar payına sahip olup, Irak'ta araŐtırmaya katılanların %87'si, Şu ana kadar tekstil, gıda ürünleri, elektronik ev eŐyası ve dayanıklı tüketim alanında bir Türk ürünü kullanmıştır. (Akgün ve diğer., 2011b, s. 21)

Çalışmaların ortaya koyduğu tablo Orta Doğu'da Türkiye'ye yönelik genel bir pozitif algı olduğu ve bunun yıllara göre artış gösterdiği yönündedir. Ancak araştırmada en çok üzerinde durulması gereken noktalardan biri, bu sempatinin korunması ve güçlendirilmesi gerektiği konusu olduğu kadar, belki de daha fazla, Irak'ta aynı sempatinin oluşturulması ve algıların yönetilerek pozitive çevrilmesi gerekliliğidir. Irak'ta Türkiye'ye karşı çıkan düşük destek ve sempatide Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtlerin

³ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-63767/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>

TASNİF DIŞI

etkisinin olduğu dikkate alınarak, bu noktanın Türkiye'nin dış politik uygulamaları ve güvenlik stratejileri ile ne kadar yakından alakalı olduğu iyi tahlil edilmelidir.

24-29 Temmuz 2009 tarihleri arasında, yine TESEV tarafından ve Türkiye'nin Arap dünyasındaki algısını ölçmeye yönelik gerçekleştirilen anket çalışması, Mısır, Ürdün, Filistin, Lübnan, Suudi Arabistan, Suriye ve Irak'ta toplam 2006 kişiye uygulanmıştır. Anket sonuçları değerlendirildiğinde öne çıkan ilk konu Türk dış politikasındaki değişimdir. Türkiye'nin Orta Doğu'da soyunduğu arabuluculuk rolü, bölge insanları tarafından olumlu karşılanmakta ve desteklenmektedir. Katılımcılar aynı zamanda Türkiye'nin bölgede, barışı sağlamada olumlu katkılarının olacağına inanmaktadır (Altunışık, 2010, s.6).

Türkiye'nin Irak'taki gelişmelerden doğrudan etkilenmesi ve Irak ile ilişkilerin Türkiye'deki Kürt sorununu etkileme potansiyeli sebebiyle Irak konusu Türkiye için özel önem arz etmektedir. Türkiye'nin Irak ile yakın geçmişteki ilişkileri değerlendirildiğinde, özellikle 2008 yılı sonrası yapıcı bir rol üstlenen Türkiye'nin bölgedeki tüm gruplarla diyalog kurarak etkin bir siyasi sürecin oluşmasında da önemli bir rolü olduğu söylenebilir. (Altunışık, 2010, s.32).

Liberaller, Türkiye'nin demokrasisi, modernliği, laikliği, Batı ile ilişkileri ile bölgedeki diğer devletler için bir "model" oluşturduğu görüşündedir. Arap dünyasında, laikliğin inançla birlikte var olamayacağını savunan anlayışın değişmesinde, Ghassan Atiyah'ın "inançlı laiklik" ('*almaniyya mumine*') tasviri etkili olmuştur (Altunışık, 2010, s.38). Bu tasvir aynı zamanda Türkiye'nin dış dünyada bugünkü algısını da tanımlayan bir anlatım olmakla birlikte bu sistemin gerçekte ve pratikte de var olabildiğinin de göstergesidir.

Arap dünyasında, özellikle Suriye ve Irak-Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde, Türkiye'nin ekonomik partner ve dünyaya açılan bir kapı olarak görülmesi konusunda gitgide artan bir eğilimden bahsetmek mümkündür (Altunışık, 2010, s.55).

Türkiye komşuları tarafından doğrudan yabancı yatırımın kaynağı olarak görülmekte ve geliştirilen ilişkilere karşı Arap iş dünyasında özel bir ilgi uyandırmaktadır (Altunışık, 2010, s.56).

Türkiye'nin Arap dünyası ile ticaret oranları incelendiğinde, Irak özelinde 2003, 2008 ve 2009 yıllarında istikrarlı ve ciddi bir artıştan bahsetmek mümkündür. 2009 yılı itibarıyla, Irak, Türkiye'nin Arap dünyasındaki en yüksek ticaret hacmine sahip olduğu partneri konumundadır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

	2003			2008			2009		
	İhracat	İthalat	Hacim	İhracat	İthalat	Hacim	İhracat	İthalat	Hacim
Bahreyn	29	15	44	308	96	404	114	24	138
Mısır	376	141	517	1.426	943	2.369	2.619	641	3.260
İran	533	1.860	2.393	2.028	8.199	10.228			
Irak	829	112	941	3.912	1.328	5.233	5.125	952	6.077
Ürdün	150	17	167	461	25	486	455	20	475
Kuveyt	165	15	180	493	81	574	211	184	395
Lübnan	148	71	219	665	178	842	687	179	866
Katar	15	8	23	1.074	179	1.253			
Suriye	410	413	823	1.113	639	1.752	1.144	284	1.438*
BAE	702	113	815	7.981	691	8.672			

Tablo-5: Türkiye'nin Arap dünyası ile ticaret oranları (2003, 2008 ve 2009) Milyon dolar

(Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye)

Altunışık, dış politika dönüşümündeki kilit noktayı şu şekilde ifade etmektedir:

“...dış politika dönüşümünün kurumsal boyutu anahtardır. Bunun hem içte, hem de bölgede yansımaları vardır. Devlet içinde bürokratların yeni politikayı ‘öğrenip’ içselleştirme süreci (bürokratik öğrenme) önemlidir. Türkiye’de özellikle, bu yeni dış politikanın birçok unsuru hem dış hem de ekonomi bürokrasisinde kurumsallaştırılmış gibi görünmektedir. Bunun Arap dünyasında ne ölçüye kadar gerçekleştiği ise hala cevabı verilmesi gereken bir sorudur. Ek olarak, bölgesel ve ikili kurumsal mekanizmalar devletlerin öğrenme süreçleri ve çıkarlarını tekrar tanımlamaları açısından önemlidir. Her ne kadar önceden oluşturulmuş kurumsal çerçeveler ikili düzeyde olsa da, bu mekanizmaların bölgesel düzeyde eksikliği görülmektedir.” (Altunışık, 2010, s.24).

3. DEVLET VE DEVLET DIŞI KAMU DIPLOMASISI AKTÖRLERİ

Türkiye'nin, kamu diplomasisi alanında izlediği politikaları devlet-halk eksenindeki faaliyetleri, gerçekleştirilmiş ve gerçekleştirilmekte olan projeleri ilk ağızdan öğrenmek ve bu doğrultuda somut değerlendirmeler yapabilmek için bazı devlet ve devlet dışı kamu diplomasisi aktörleriyle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin Irak'taki konumu ve algılanışına yönelik, bölgede saha çalışmaları yapan devlet ve devlet dışı aktörlerden ülkeye ve Türkiye algısına yönelik bilgi edinmenin amaçlandığı bu mülakatlar, kültürel ve ekonomik alanda yeni işbirliği kararlarının alınmasında bu aktörlerin etkisini, özel sektörün ve STK'ların bölgedeki varlığının devreye soktuğu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yumuşak g unsurlarını ve açtığı yeni iletişim kanallarını, bölgedeki kamu diplomasisine hizmet eden aktörlerin Türkiye'yi ne oranda tanıttığı ve temsil ettiğini, iş dünyasının bölgeye yönelik politikaların yapımında ne derece katılımcı ve etki sahibi olduğunu, STK'ların devlet politikalarını yönlendirme gücünü ve hükümetle etkileşimini, aktörlerin birbiriyle olan koordinasyonunu, Türkiye'nin bölge kaynaklı güvenlik sorunlarının üzümünde bölgedeki aktörlerin etki potansiyellerini tespit edebilmek ve kamu diplomasisi bağlamında, bölgeyle ilişkilerin ne seviyede olduğunu değerlendirilebilmek amacıyla ortaya konmuŐtur. Söz konusu mülakatlar, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Dışişleri Bakanlığı, TOBB, DEİK, bölgede aktif iş adamları, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, TEPAV gibi bazı devlet ve devlet dışı kurum ve kuruluşlarla gerçekleştirilmiştir.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ile, kamu diplomasisi uygulayıcılarının Şemsiye kuruluşu olma özelliği, Başbakanlık çatısı altında faaliyet gösteren bir devlet kuruluşu olması ve bu konuda en yetkili kurumların başında gelmesi sebebiyle mülakat gerçekleştirilmiştir. TOBB, yarı resmi özelliğiyle, hem devletin politikaları ve devletin yürüttüğü faaliyetler ile ilgili hem de, iş dünyasının nabzını tutan bir kuruluş olması yönüyle, iş dünyasının kamu diplomasisi alanına katkıları konusunda bilgi alınabileceği değerlendirildiğinden, kurumla yapılacak mülakatın çalışmaya önemli katkısı olacağı düŐünülmüŐtür. DEİK'e ise, iş dünyasının Irak'taki faaliyetleri hakkında, sahada bizzat bulunmuŐ iş adamlarından bölgeye ve bölgedeki Türkiye algısına yönelik somut değerlendirmeler alabilme imkanı sunması sebebiyle mülakat yapılan kurumlar arasında yer verilmiştir. Gerçekleştirilen mülakatlar içerisinde TEPAV'ın görüşlerine yer verilmesinin sebebi ise aktif olarak politika üreten, faaliyet gösterdiği sahada yer alan ve bu alanlarda işadamları, bürokratlar ve akademisyenler ile koordineli çalışan bir kurum olması; bu yönüyle de devlet ve devlet dışı kamu diplomasisi uygulayıcılarını bir arada bulunduran bir vakıf olarak zengin bir görüŐ sunma potansiyelidir. TİKA ile, Türkiye'nin sahada projeler gerçekleŐtiren, sosyal altyapı hizmetleri sunan ve devletin tüm bakanlıklarıyla koordineli çalışan bir kurumu olarak, çalışmanın konusu olan Irak'ta yrtlen projelere ve bölgeye götürülen hizmetlere yönelik somut bilgiler edinmek ve sahada aktif olarak bulunması sebebiyle de bu yardımların bölgede Türkiye'ye bakışı nasıl etkilediğine yönelik gerçekçi değerlendirmeler yapabilmek için mülakat gerçekleştirilmiştir. Yunus Emre Enstitüsü, kamu diplomasisinin kültür ayağına hizmet eden, Türkiye'nin, Türk kültürünün ve Türk dilinin tanınırlılığını arttırarak, gerçekleştirdiği faaliyetlerle ve açtığı yeni kanallarla Türkiye'nin yumuşak gücünün yaygınlaŐtıran bir

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

kurum olduđundan ve aynı zamanda diđer űlkelerin kamu diplomasisi faaliyetleri kapsamında dűnya çapında tanınan kűltűr merkezlerinin Tűrkiye'deki űrneđi olduđundan Tűrkiye algısına yűnelik, faaliyet gűsterdiđi űlke halklarının gűrűşlerinin aktarılma imkanı sebebiyle çalıřmada yer verilen kamu diplomasisi aktűrlerinden biri olmuřtur.

a. Kamu Diplomasisi Aktűrleri ile Yapılan Műlakatların İçerikleri

(1) Kamu Diplomasi Koordinatűrlűđű (KDK)

Bařbakanlık Genelgesiyle, 30 Ocak 2010 tarihinde kurulan KDK, uluslararası toplumu yűnlendirme ve etkileme ihtiyacının artık bir zorunluluđa dűnűřtűđű gűnűműzde, geliřen teknolojinin ve uluslararası sisteme dahil olan yeni aktűrlerle birlikte oluřan yeni risk ve tehdit alanlarının kontrol altına alınabilmesi için, kamu diplomasisi faaliyetlerini uygulama konusunda gűrevli kurumlar arasındaki koordinasyonu sađlama ve iřbirliđi konusunda karar alma sűrelerini hızlandırma ihtiyacı dođrultusunda, bir çatı kurum olarak kurulmuřtur. Bu erevede, KDK'nın temel kuruluř amacı, kamu diplomasisi alanında yűrűtűlecek çalıřmalar ile stratejik iletiřim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluřları ile sivil toplum űrgűtleri arasında iřbirliđi ve koordinasyonu sađlamaktır. Bařbakanlık Genelgesi uyarınca, tűm kamu kurum ve kuruluřları, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dıřı teřkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle Kamu Diplomasisi Koordinatűrlűđű'nűn faaliyetlerinin yűrűtűlmesine yardımcı olması planlanmaktadır. Aynı zamanda, ilgili kurumların bűtelerine, kamu diplomasisi faaliyetlerinin gerçekleřtirilebilmesi için hazırlanacak yıllık faaliyet planları çerçevesinde, űdenek konulmaktadır.

Koordinatűrlűk direktűrlerinden, Bařbakanlık Műřaviri Cemalettin Hařimi, Koordinatűrlűk'űn temel amacının, Tűrk Dıř Politikası'nın dıřarıda ve içeride siyasal tanıtımını gerçekleřtirmek olduđunu belirtmiřtir. KDK'nın vizyonuna⁴ baktıđımızda ise, Tűrkiye'nin gűlű mirasına ve bűlgesel ve kűresel siyasette artan etkisinin ve farklı kesimlerle diyalođa geçip çok taraflı iletiřim kanallarının açılmasının űnemine vurgu

⁴ "Kűreselleřme ile birlikte uluslararası iliřkilerin daha girift bir hal aldıđı gűnűműzde kamu diplomasisi, uluslararası kamuoyunu etkilemenin ve yűnlendirmenin en űnemli araçlarından biri haline gelmiřtir. Yűkselen bir gű olarak Tűrkiye'nin stratejik iletiřim ve kamu diplomasisi alanlarında etkin ve bařarılı olması, milli çıkarlarının, bűlgesel etkinliđinin ve kűresel sorumluluklarının vazgeçilmez bir unsurdur. Bu durum, űlkemizin izlediđi politikaların hem meřruiyeti hem de etkinlik alanı açısından űnem arz etmektedir. Bařbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatűrlűđű, bu çerçevede gerek űlkemizin gűlű mirasını ve ađdař tecrűbesini gerekse son yıllarda bűlgesel ve kűresel siyasette artan etkisinden yola çıkarak, Tűrkiye'nin yeni hikayesini etkin bir řekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyalođa geçmeyi ve çok-taraflı bir iletiřim ekseninde faaliyet yűrűtmeyi amaçlamaktadır."

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yapıldığı görölmektedir. Bu konuda Haşimi, daha önce tek taraflı diplomasi anlayışına sahip olan Türkiye'nin artık çok taraflı iletişime yoğunlaŐtığını dile getirmiştir.

Misyonu⁵ çerçevesinde, kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında, farklı faaliyet kalemlerinin koordinasyonunu sağlamakla görevli olan KDK, bu koordinasyonu sağlamaya yönelik bir planlama yapmak ve bilgi paylaşımını sağlamak amacıyla, senede iki kez, ilgili tüm kuruluşlar ve koordinasyon heyetiyle ortak bir çalışma gerçekleştirmektedir. KDK'nın ilgili kurumlarla yaptığı görüşmelerin, gerçekleştirilmiş faaliyetlere yönelik bilgi paylaşımı ve yapılabilecek faaliyetlere yönelik de fikir paylaşımı şeklinde geliştiği ifade edilirken, aynı zamanda devletin STK ve özel kuruluşlarla ilişkilerinde sıkıntı yaşadığına da değinilmiŐtir. Kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren farklı kuruluşların, aynı konularda farklı belgelerle tanıtım yapmaya çalışması, farklı kurumların birbirinden haberleri olmaması sonucu aynı faaliyet alanında duplikasyona düşmesi ya da farklı bölgelerde, farklı kültürlerde ve siyasi yapılarda aynı Türkiye tanıtımının yapılması gibi önemli taktik hatalar, ciddi bir koordinasyon sorununa dikkat çekmektedir. Bu konuda, KDK'nın ciddi bir koordinasyon çalışması gerçekleŐtirmesi gerekmektedir. Nitekim Türkiye'nin tanıtımında, farklı kitlelere farklı tanıtım modeli uygulanması gerekliliği konusundaki problemin aşılmasında, ilk aşamada KDK'nın önemli bir katkısı olduğu ve bunun devam edeceği ifade edilmiştir. KDK'nın faaliyetleri arasında olan ülke toplantılarında da, DEİK'in İş Konseyleri'nin ciddi bir etkiye sahip olması sebebiyle, DEİK mutlaka çalışma yapılacak bölge konusunda yetkin ve bölgeyi bilen bir isim ile birlikte çalışıldığı belirtilmiştir.

Öte yandan, KDK'nın faaliyetlerini incelediğimizde, Akil Adamlar Konferansı, Gazeteci Heyetler Programı, Ülke Programları, Yabancı Basını Bilgilendirme Faaliyetleri, Tanıtım Faaliyetleri ve Kamu Diplomasisi Panelleri gibi temel faaliyet alanlarında program eksenli çalıştıklarını görmekteyiz. Akil adamlar programında, yurtdışındaki akil adamlarla, Türkiye ile ilgili programlar üzerine sivil toplum, düşünce kuruluşları ve üniversiteler işbirliğinde çalışmalar gerçekleştirilirken; gazeteci heyetleri

⁵ "Kamu diplomasisi, Türk dış politikasının ve yumuşak güç kapasitesinin en önemli araçlarından biri olarak Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğünü ve etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin dünyanın farklı kesimleri nezdinde doğru bir şekilde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diplomasi, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, yüksek öğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu farklı faaliyet kalemlerinin koordinasyonunu sağlayarak Türkiye'nin stratejik iletişimine ve etkin tanıtımına katkıda bulunur."

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

programı kapsamında Türkiye ile ilgili yurtdışında, sahayı çok iyi tanımadan, bürokratik yapıyı, siyasal organizasyonları bilmeden, önyargılı yapılan ve dolayısıyla birebir temasları olumsuz etkileyen, Türkiye'yi yanlış tanıtan haberleri önlemek ve haber yapanlara doğrusunu göstermek ve tanıtmak adına, editör düzeyinden başlayarak, Avrupa, ABD, Lübnan, İnan gibi ülkelerin haberat dünyasından heyetler getirilmekte; .ülke programları çerçevesinde yurtdışındaki düşünce kuruluşları ve üniversiteler ile temasa geçip, Türkiye üzerine, güncel olaylar, dış politika, siyasi gidiŐat vb. konularda yapılacak programlar için ortaklık teklif edilerek Türkiye'deki aktif yabancı basını üst düzey siyasetçilerle buluşturulmakta ve böylelikle, Türkiye'deki yabancı basın temsilcisinin doğrudan üst düzey isimlere ulaşmada yaşadığı sorunun çözümüne yönelik çalışmalar yapılmaktadır; tanıtım faaliyetleri ise Türkiye ile ilgili konularda, farklı ülkelerde, farklı kanallarda tanıtma çalışmalarına destek vermek şeklinde gerçekleştirilen ve icracı olmaktan ziyade, yapılan işleri ilgili isimlere ulaştırarak, geri bildirim almak gibi faaliyetleri kapsamaktadır.

KDK'nın faaliyet alanlarında en çok göze çarpan nokta, kanaat önderlerine, gazetecilere, uzmanlara, akademisyenlere danışılması ve bu yolla farklı ülkelerdeki Türkiye algısının dönüşümünün ve mevcut problemlerin anlamaya çalışılmasıdır. KDK'nın faaliyetlerinin tümünün en kritik noktasını ise, tüm bu çalışmalar sonrasında alınan geri bildirimlerin, eleştirilerin ve önerilerin dikkate alınması ve içeriye dönülerek değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu yönüyle, KDK diğer ülkelerdeki kamu diplomasisi uygulayıcılarından ayrılmaktadır. Diğer kamu diplomasisi uygulayıcıları, daha çok siyasal tanıtımla ilgilenirken, KDK, Başbakanlık'a bağlı olması sebebiyle, aldığı geri bildirimleri doğrudan ilgili isimlere/kurumlara iletebilmekte; sorun olduğu takdirde, giderme yoluna gitme konusunda yetki gücünü elinde bulundurmaktadır. Sorunu giderme aşamasında, saha çalışması çerçevesinde ilgili bölgede gözlemde bulunarak, durumu yakından görme ve gerekli kurumlara daha yakından iletebilme imkanlarına sahip olması sebebiyle de, KDK, icracı bir özellik kazanmaktadır.

Haşimi, Irak'taki Türkiye algısına yönelik, Sünnilerin bakış açısını olumlu olarak değerlendirirken, bunun temel sebebinin, Türkiye'nin, Sünnilerin siyasi sürece katılmasını doğrudan destekleyen pozisyonda olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin ülkede, diğer ülkelerin tutumlarından farklı olarak, mezhepçi denecek çizgiye kaymamakta ısrar etmesi, Türkiye'ye karşı bölgede olumlu bir algı oluşturmuştur. Kürt bölgesinde, sahada ekonomik anlamda işler iyi gitse de siyasi olarak uzun süre sıkıntı

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yaşandığını ve ciddi sorunların olduğunu ifade eden Haşimi, bölgede özellikle PKK sebebiyle, son iki senedir kayda değer bir dönüşüm olduğunu ifade etmiştir. Dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek bu dönüşümde, Milli Güvenlik Kurulu (MGK)'nün geçen sene almış olduğu, Irak'ın kuzeyindeki bütün gruplarla görüşülmesi ve bu görüşmelerin farklı boyutlarıyla desteklenmesi kararının etkili olduğu söylenebilir. Bu kararın, devlet politikasını yansıtan bir karar olması, kararın alınmasının ertesinde, basından üniversitelere kadar birçok kurumun daha rahat bir tutum içerisine girmesini sağladığını ve aynı zamanda bu kararın, kurumlar arası bir uzlaşının da temsili anlamına geldiğini ifade eden Haşimi, Irak'taki gruplar açısından bakıldığında da, Türkiye'de Irak'ın kuzeyiyle daha olumlu ilişkiler içerisine girmek isteyen ve istemeyenler olarak farklı düşünceye sahip grupların olduğuna dair algının dönüştüğünü ve buna yönelik tedirginliklerin, bu kararla birlikte ortadan kalktığı yönündeki görüşlerini dile getirmiştir.

Bölgede, Türkiye'nin, 2003 yılında tezkereye hayır demesi olumlu ya da olumsuz hala konuşulmakla birlikte, genel olarak olumlu yönde bir düşünce hakim olduğunu dile getiren Haşimi, bölgedeki işgale destek veren grupların bile, Türkiye'nin işgale destek vermeyişinin isabetli bir karar olduğu ve tersi bir karar alınmış olması durumunda, bölgedeki farklılıklardan çıkabilecek potansiyel olumsuzlukların yükünün Türkiye'ye yüklenebileceği görüşüne sahip olduklarını belirtmiştir. Bu durum, savaş sonrasında Türkiye'nin "arabulucu" pozisyonunda, istisnasız tüm gruplarla ilişki içerisine girebilmesi ve bu rolünü bölgedeki çatışmaları sonlandırmaya ve Irak'ta ihtiyaç duyulan istikrar ortamının sağlanabilmesine yönelik bir katkı olarak kullanması sebebiyle, üstlendiği bu rolün altından başarıyla kalktığına dair bir algının mevcut olduğu söylenebilir.

Öte yandan, KDK'nın sahada, doğrudan müdahil olduğu ve Türkiye'ye doğrudan ya da dolaylı olarak etki eden, yanlış ya da eksik algıları düzeltme veya yönlendirmeye yönelik girişimleri de bulunmaktadır. Haşimi, sahadaki daha pratik sorunlar ve sıkıntılar üzerinden gidip ilgili isimlere bu sıkıntıları aktararak sonuçlarını takibe aldıklarını ifade etmiştir. Örneğin, bölgedeki Sünni-Şii meselesinde, Türkiye'nin İran'a karşı Sünnilerle ortak hareket ettiğine yönelik algının düşmanlık üzerine kurgulandığını ifade ederken, KDK'nın bu algıyı düzeltmeye yönelik, ilgili isimlere durumu iletmek, gerekli bilgiler vermek suretiyle olaya müdahil olduğunu ve konuyla ilgili konuşulurken bu vurgunun daha ön plana çıkartıldığını belirtmiştir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Irak'ta KDK'nın uygulamayı planladığı projelerin gelecek seneye ertelendiğini dile getiren Haşimi, projelerin planlanmasında bölgede istikrarın sağlanması, farklı gruplar arasındaki ilişkilerin daha normalleştirilmesi ve bu süreçte Türkiye'nin önünün görülmesi eksenli değerlendirmeler yaptıklarını ifade etmiş ve Kürt bölgesindeki bütün grupları aşan, herkesi ilgilendiren konular üzerine çalıştıklarını belirtmiştir. Bu çerçevede, KDK'nın bölgeye yönelik faaliyetlerinde temel olarak, etnik kimliklere, mezhep pozisyonlarına saplanmadan, farklı gruplarla işbirliğine girerek, tüm katmanları dikey ve yatay şekilde kesen bir ilişki ağı oluşturmanın ve insani sorumluluğu yerine getirmenin amaç olarak belirlendiği değerlendirilmesini yapmak mümkündür.

KDK, kamu diplomasisi alanına hizmet eden kurumların şemsiye kuruluşu olarak, faaliyet ve projelerinde birçok kurumla birlikte ve koordinasyon içerisinde çalışmaktadır. Projelerin planlanması ve fizibilitesinin yapılması aşamalarında, ulusal ve uluslararası birçok yetkili kuruluşla ortak çalışmalar yürüten KDK, projelerin uygulanması aşamasında ise, projelerin, sahada, sivil toplum kuruluşları eliyle daha rahat ve esnek bir şekilde hayata geçirilebilecek olmasından dolayı, sivil toplum kuruluşlarının devreye sokulacağı bir model üzerinde çalışmaktadır.

(2) Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Türkiye'de büyük sermaye gruplarının dernek, birlik, oda, sendika şeklinde örgütlenmeleri 1950'li yıllarda başlamış ve 80'li yıllarda ise daha olgunlaşmış yapılar haline dönüşerek siyasi eğilimlere göre farklılaşmışlardır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2000'lerin Türkiye'sindeki en geniş tabanlı girişimci örgütlenmesi olup yarı resmi özelliğe sahiptir. Türkiye'de irili ufaklı tüm sanayici, tüccar, müteahhit, taşımacı ve armatör TOBB'a üye olmak zorundadır. TOBB yarı kamusal özelliği ve tüm iş dünyasının resmi temsilcisi olması nedeniyle önemli bir örgüttür (Sönmez, 2010, s. 46).

TOBB'un yasadaki amacı şu şekilde belirtilmiştir:

"...odalar ve borsalar arasındaki birlik ve dayanışmayı temin etmek, mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, oda ve borsa mensuplarının meslek faaliyetlerini kolaylaştırmak, bunların birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak üzere, meslek disiplinini ve ahlâkını korumak, ülkenin kalkınması, ekonominin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmak ve bu Kanunda belirtilen hizmetleri yerine getirmek amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip, kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşudur." (Madde 54)"

Birliğin Yönetim Kurulu'nun başlıca görevleri arasında "yabancı ülkelerdeki ticaret ve sanayi odaları ile borsalar tarafından yapılan yayınları izlemek ve Türkiye ile

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

ilgili olanlardan üyeleri ve gerektiğinde resmi makamları haberdar etmek” ve “uluslararası sergi, fuar ve kongrelere katılmak, yabancı ülkelerdeki oda ve borsaların vekillik, mümessillik veya muhabirliğini kabul ve ifa etmek, ulusal ve uluslararası mesleki toplantılara katılacak üyeleri seçmek” maddeleri yer almaktadır (Sönmez, 2010, s. 62).

Küreselleşme ve buna bağlı olarak yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla ticaretle bir serbestleşme dönemine girilmiş ve uluslararası ticaret ciddi bir artış göstermiştir. Türkiye de küresel ekonomiye ayak uydurmakta ve özel sektörü üretimi, yatırımı ve ihracatıyla ekonomik büyüme sağlamaktadır. Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla bölgesindeki en dinamik özel sektöre sahip olan ülke olarak örnek teşkil etmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin sanayi ihracat ürünlerinin %65'lik bölümü Türkiye tarafından yapılmaktadır. Doğu Avrupa ve Orta Doğu ülkeleri arasında en büyük ekonomiye sahip olan Türkiye, bölgesinde merkez ülke konumundadır. Türkiye'nin bölgedeki varlığına anlam yükleyen bu konumu, Türkiye'nin dünyaya açılması gerekliliği ve sorumluluğunu da beraberinde getirmektedir. Türkiye'nin bölgedeki ağırlığı arttıkça, bölgesel ve uluslararası oluşumlarda Türkiye'nin ilişkilerinde kilit rol oynayan bazı öncü kuruluşlara ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.

Bu bilinçle faaliyetlerini sürdüren Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Eurochambers, ICC, İslam Ticaret ve Sanayi Odası, Dünya Odalar Federasyonu, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) Ticaret ve Sanayi Odası, Balkan Odalar Birliği (ABC), Karadeniz Bölgesi Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği ile OECD üyesi ülkelerin iş dünyasını temsil eden İş ve Sanayi Danışma Komitesi'nde (BIAC) muhtelif görevler almaktadır. Dünya çapında değişik misyonları olan bu uluslararası ve bölgesel kuruluşlar TOBB'a yurt dışında yaygın ve etkin bir iletişim ağı oluşturmaktadır.

Türkiye'nin son yıllardaki hızlı büyüme sürecinde, TOBB inisiyatif olarak, birçok uluslararası projeye öncülük yapmış ve dünya liderlerinin iş çevrelerinin odak noktası olmuştur. Bu bakımdan, TOBB, ekonomik entegrasyonun ve artan diyalogun, müreffeh ve barışçıl bir toplumda yaşamak için önemli olduğuna inanan bir global aktör haline gelmiştir. İş dünyası örgütlerinin Türkiye'nin bu dinamik girişimcilerini bir çatı altında toplayarak doğru kanallara yönlendirme ve böylece daha güçlü kılmaya yönelik bir misyonu vardır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bu misyonun bilinciyle hareket ederek

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Türkiye'nin bu girişimci camiasına gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında öncülük etmektedir.

TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu, Birlik'in ekonomik entegrasyondaki rolünü Şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye son 5 yılda nefes kesici bir hızda büyümüştür. TOBB bu süreci desteklemiş inisiyatif olarak, birçok uluslararası projeye öncülük yapmış ve dünya liderlerinin iş çevrelerinin odak noktası olmuştur. Bu anlamda TOBB, ekonomik entegrasyonun ve artan diyaloğun, müreffeh ve barışçıl bir toplumda yaşamak için önemli olduğuna inanan bir global aktör haline gelmiştir.”

TOBB yarı kamusal özelliği ile sivil bir iş adamları örgütü olmaktan çok, devletle işbirliği halinde olan, özellikle ekonominin yeniden üretim şartlarını düzenleyici, devlet-özel sektör işbirliğini öngören bir organizasyon olarak tasarlanmış ve işlev görmüştür. Bu anlamda korporatist bir devlet yapısına daha uygun bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Tarihsel süreçte de TOBB'un hükümetlerle uyum içerisinde olduğu görülmüştür (Sönmez, 2010, s. 65).

TOBB Dış Ekonomik İlişkiler Departmanından Mustafa Bayburtlu ile yaptığımız görüşmede, Bayburtlu, Irak ilişkilerin TOBB'un tarihi kadar eski olduğunu ve Irak'ın her zaman TOBB'un gündeminde olduğunu dile getirmiştir. 2003 sonrasındaki süreçte Irak'ın Türkiye gündemine çok daha yoğun bir şekilde girdiğini ve karşılıklı bir ziyaret trafiğinin mevcut olduğunu belirtmiştir.

Irak, TOBB'un gündemine asıl, Birinci ve İkinci Körfez Savaşı arasında, 1991-2002 yılları arasında girmiş; Körfez savaşıdan kaynaklanan zararların tazminiyle ilgili yürütölen çalışmalarda, TOBB'un üstlendiği misyon sebebiyle, bu misyon çerçevesinde Türkiye'deki firmaların bilgilendirilmesine başlanmışır. İkinci Körfez Savaşı'ndan sonra ise, TOBB, Irak'ta neler yapılabileceğini hızlıca ele alan sürecin tamamen içinde bulunmuştur. 1 Mart tezkeresi sonrasında bölgede oluşun gerilim ortamında, Türk firmaları Irak'ta iş yapamaz duruma gelmiş fakat daha sonra bu durum düzelmiştir. Konuya dair, 2003 yılı içinde TOBB tarafından yapılan bir araştırmada, Irak'ta iş yapan firmalara iş yapmanın önündeki engeller sorulduğunda, güvenliğin ilk sırada çıkması beklenirken, ilk sırada “bilgi eksikliği” çıkmıştır. Bilgi eksikliğinin temelinde ise, Bayburtlu'ya göre, o dönemki gerilim sebebiyle, Irak'ta iş yapan firmaların, yeni kurulan yapıya erişimlerinin olmaması yatmaktadır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

1 Mart tezkeresi sonrası bölgede, Türkiye'nin bu kararı almasının yol açtığı olumsuzlukları gidermek ve Türkiye'ye yönelik algıyı düzelterek iş ortamının yeniden işler hale getirilmesini sağlamak amacıyla, TOBB'un önemli teşebbüsleri olmuştur. Bölgede gerilimin olduğu bu dönemde, TOBB Başkanı, Irak ile ilişkileri geliştirme konusunda görüşmek üzere ABD'ye gidip üst düzey görüşmeler yapmış ve CSIS(Center for Strategic and International Studies) ile bir işbirliği protokolü imzalamıştır. Bu görüşmeler, tezkere ile ilgili kararın alınmasının ardındaki sebepleri açıklayıp ABD'yi ikna etmeye yönelik görüşmeler olduğunu vurgulayan Bayburtlu, dönemin ABD Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz ile Pentagon'da ticaretle ilgili konular üzerine yapılan görüşme sonrasında, o dönem Irak'ta sıkıntısı yaşanan mutfak tüpü ihtiyacı doğrultusunda başlatılan mutfak tüpü ihracıyla birlikte, Türkiye-Irak arasında ticari ilişkiler yeniden başladığını dile getirmiştir.

Bir diğer girişim olarak TOBB, Irak ile ilişkilerin ABD üzerinden yürüdüğü o dönemde, Irak'ın işgal komutanı Bremen ile görüşmek üzere Irak'a gittiğinde, bu görüşmelerde bölgede Türkiye'nin bir sanayi devi olarak görüldüğü yönünde görüşleri alma imkanına da sahip olmuştur.

Bayburtlu, TOBB'un bölgeye yaklaşımına yönelik ise, TOBB'un iş yapabilmek için barış ve huzur ortamının gerekliliğini savunduğunu ve ancak bu ortam sağlandığında insanların ticaret yapabileceğini ifade etmiştir. Bu konuda, Türkiye'den Irak'a mal taşımayı kolaylaştırmak ve iş yapma ortamına bu anlamda katkı sağlamak maksatlı bir girişim olarak, TOBB, Habur sınır kapısını modernize etmiş ve o zamanki Gümrük Müsteşarlığı, şimdiki adıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile işbirliği protokolü imzalayarak, Türkiye'den Irak'a kamyonların rahat geçişini sağlamak için gerekli altyapıyı oluşturmuştur.

Orta Doğu'daki temel sorunun insanlar yerine devletlerin zengin olması şeklinde ifade eden Bayburtlu, bölgede bir orta sınıfın olmayışının devleti çalkantılara karşı zayıf hale getirdiğini belirtmiştir. Ağırlıklı olarak bu bölgede bir girişimci orta sınıfı ortaya çıkartmaya yönelik çalışmalara ağırlık veren TOBB, üretimin ve bireysel zenginleşmenin toplumsal olarak bütünlüğü ve barış ortamını da kuvvetlendireceği yönünde bir görüşe sahiptir.

Aynı zamanda, özel sektörün o bölgede gelişip kurumsallaşmasına katkı sağlayan TOBB, bunun güvenlikle alakasının daha dolaylı olduğu görüşüne sahiptir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Özel sektörü geliştirmek için özel sektöre destek veren Ticaret ve Sanayi Odaları sistemini geliştirmeye çalışan TOBB'un bu çabası ile ilgili olarak, Bayburtlu, iş adamına bu konuda destek verecek bir kurumsal bir yapı gerekliliğini vurgulamıŐ ve bölgedeki bu insanların girişimci olarak eğitilmesi ve girişimcilik alanında faaliyet gösterebilmeleri için eğitimin önemine dikkat çekmiştir. TOBB'un tüm bu girişimlerinin aynı zamanda, Türkiye'den o bölgede iş yapmak isteyen iş adamlarına da partner bulma konusuna da hizmet ettiğini dile getiren Bayburtlu, tüccar yetiŐtirip oda sistemini geliştirmeye çalıştıklarını dile getirmiş; Irak ve Türkiye arasında, ikili düzeyde gerçekleştirilen karşılıklı heyet deđiŐimlerinin somut ticari faaliyete dayalı ve altı dolu ilişkiler olduğunun da altını çizmiştir.

TOBB'un devlet ile olan ilişkilerine yönelik ise, bu bölgelerdeki Odalar Birliği başkanlarıyla iş yapabilmek için ülke yöneticisiyle mutlaka bir temasa ihtiyaç duyulduğunu ve doğru ilişkiler tesis etmek ve doğru kanallar bulmak için devletin desteğinin gerekli olduğunu söyleyen Bayburtlu, devletin görüşlerine baŐvurduđunu ve iyi ilişkiler içerisinde olduklarını ifade ederken; kurum olarak TOBB'un, devlet politikaları kapsamındaki komşularla ticareti geliştirme ve sıfır sorun politikaları doğrultusunda, yaratıcı ve görev alanına uygun projeler geliştirmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir.

(3) Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)

Türk özel sektörünün küresel gücü olarak görülen Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 5174 Sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu, 58.maddesine göre, yasal sorumluluğu, "Özel sektörün dış ekonomik ilişkiler politikalarını belirlemek; dünya ekonomisi ile entegrasyonu teminen gerekli dış ekonomik ilişkilerin tesisinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına gerekli hallerde görüŐ vermek ve bu ilişkilerin yürütülmesinde yardımcı olmak, özel sektörün dış ekonomik ilişkilerini yürütmek üzere Türkiye ile diğer ülkeler arasında ekonomik ve ticarî ilişkilerin geliştirilmesine yardımcı olmak" olan bir iş dünyası kuruluşudur.

DEİK İcra Kurulu Başkanı Rona Yırcalı, DEİK'in kuruluş amacını ve önemini Şu sözlerle ifade etmektedir:

"DEİK, 1988 yılında, Türk iş aleminin dış dünya ile ilişkilerini geliştirmek ve Türk ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonuna katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. Türkiye ekonomisi, 1980'li yıllardan itibaren girmiş olduğu dışa açılma sürecinin sonunda küresel ticaretin önemli aktörlerinden birisi haline gelmiş ve yabancı

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

sermaye açısından önemli bir çekim merkezi olmuştur. Bu baŐarıda 1980'lerden beri Türkiye'yi dış dünyaya açmak için çaba harcayan DEİK'in önemli payı vardır."

1980'lerin başlarında, Türk iş dünyası, TOBB, TÜSİAD gibi bazı iş dünyası temsilcileri etrafında örgütlenmiŐ olmasına rağmen, dış ekonomik politikalarındaki çıkarlarını devlete iletebilecekleri kurumsal kanallara sahip değildi. Turgut Özal, TOBB'nin o dönemde böyle bir fonksiyonunun olmadığını fark ederek kurumsal ereve bu önemli bir eksiklik olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur (Atlı, 2011, s.112).

O yıllarda, Dışişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı sorumluluğunda olan dış ekonomik politika yapımı, diğer ölkelerin ilgili kurumlarıyla görüşülerek gerçekleŐtirilmekteydi. Ancak devlet bu politikaları özel sektör üzerinde uygulayamamakta; bu durum özel sektör ile devletin ilgi alanlarıyla örtüŐmeyen uyumsuz bir tablo yarattığından, mevcut pazarda Türkiye'nin katılımı zayıf kalmaktaydı. Bu sebeple, Turgut Özal, devletin merkezi konumunu koruyarak aynı zamanda iş dünyasının Türkiye'nin dış ekonomik politikalarında rol oynamasını sağlayacak, alıŐılmıŐın dışında, yeni bir kurumsal ereve yaratma giriŐiminde bulunmuştur (Atlı, 2011, s.113).

DEİK'in, 1988 yılında, Türkiye'nin dünya ile iş ilişkilerini geliştirilmesi, Türk ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonuna katkıda bulunulması, ticari ve ekonomik işbirliği imkanlarına yönelik bilgilerin derlenmesi ve girişimcilere sunulması, ticari ve ekonomik işbirlikleri için uluslararası düzeyde bir koordinasyon sağlanması, var olan potansiyelin kullanılabilmesi için uygun politik ortamın sağlanması gibi görev tanımları olan bir iş örgütü olarak kurulması kararı alınmıştır. Bu yeni organizasyonun, Özal'ın kararı doğrultusunda, TOBB'a bağlı olması kararlaŐtırıldı. Çünkü böylelikle, TOBB'un yarı-resmi yasal statüsü ve geniş temsili altyapısı, DEİK'in, uluslararası düzeyde tanınırlık kazanabilmesini ve ölkedeki tüm girişimcilere aynı anda ulaşabilmesini sağlayacaktı (Atlı, 2011, s. 113). 1980'li yıllar itibarıyla dışa açılma sürecine giren Türkiye ekonomisi, bugün küresel ticarete önemli bir aktör, yabancı yatırım için ise bir çekim merkezi haline gelmiştir. Geline bu noktada, 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'nin dış dünyaya entegrasyonunu sağlamak için çaba sarf eden DEİK'in büyük payı vardır.

DEİK 1986 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak, sonrasında yürürlükte olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Kanunu uygun hükümleri

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

içermediğinden, DEİK'in resmi kuruluşu, TOBB Yönetim Kurulu'nun 26 Şubat 1988'deki onaylaması ve Kuruluş, Görevler ve İş Konseylerinin Çalışma Prensipleri'nin verilmesi ile gerçekleşmiştir. Ancak ortada bir kanun olmadığından, bu belge DEİK'e yalnızca de facto bir tüzel kişilik kazandırmıştır. Bu sebeple DEİK uzun yıllar, bazı resmi işlemlerini TOBB aracılığıyla yapmak zorunda kalmıştır. Ancak bu sorun yeni bir TOBB Kanunu'nun, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun ve İş Konseyleri'nin Çalışma Prosedürleri ve Prensiplerinde Düzenleme'ye zemin hazırlamasıyla birlikte çözülmüştür ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izni ve 27 Kasım 2005'te Resmi Gazete'de yayınlanmasıyla yürürlüğe girmiştir (Atlı, 2011, s. 114).

DEİK, TOBB'un desteği ve işbirliğinde, iş dünyasına dış ilişkilerinde öncülük etme misyonunu üstlenmiş başlıca kurumdur. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun kurulmasına TOBB ön ayak olmuştur. Kurul, Birliğin gözetimi ve denetimi altında özel sektörün dış ekonomik ilişkilerini yürütmek üzere, Birlik tarafından belirlenen özel sektör kuruluşlarından oluşturulmakta ve ikili ekonomik ilişkilerini iş konseyleri aracılığıyla yürütmektedir. Kurul'un bünyesinde faaliyet gösteren iş konseyleri yabancı muhatap kuruluşlarla imzalanan işbirliği anlaşmaları ile kurulmakta ve ilgili ülkelerle iş ilişkilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Karşılıklı İş Konseyleri üye firmalara ticaret ve sanayi sektöründe işbirliği olanakları konusunda etkin takip ve bilgi akışı imkanı sağlamaktadır (Sönmez, 2010, s. 62). Yeniden yapılanması ile birlikte yeni ve Türk özel sektörünün bütününe kapsayan kuruculara sahip olan DEİK, bugüne dek Türkiye'nin ticari ve yatırım ilişkilerinin gelişimine yaptığı katkıyı bundan sonra da yepyeni bir ivme ile devam ettirecektir.

Perspektif açısından değerlendirdiğimizde, karşımıza DEİK'in Türkiye'yi götürmek hedeflediği yedi temel varış noktası çıkmaktadır: Kamu, Sivil Toplum ve Özel Sektör İşbirliği ile Bölgesel ve Küresel Düzlemde Ekonomik ve Siyasi Gelişmelere Yön Verebilecek, Makroekonomik İstikrarı Yakalamış, Küresel Rekabet Gücüne, Lider Girişimcilere ve Markalara Sahip, Yüksek Teknoloji Üretebilen ve Yenilikçi, Dünya Ticaretinde Önemli Pay Sahibi, Dünyanın Önemli Yatırım, Finans ve AR-GE Merkezlerinden Biri Olan, Her Alanda Çağdaş Standartları Uygulayan AB Üyesi Bir Türkiye (DEİK, 2010).

Dış ekonomik ilişkilere bir bütün olarak yaklaşan DEİK, ithalat, ihracat, doğrudan yabancı yatırım, turizm, lojistik, mütteahitlik, finansman ve bankacılık, üçüncü ülkelerde işbirliği ve enerji gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Bunun için de Dünya Türk İş

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Konseyi, Kurucu Kuruluşlar, Oda Temsilcilikleri, kamu kurum ve kuruluşları, çokuluslu kuruluşlar, iş konseyleri, her ülkede muhatap alınan karşı kanatlar, büyükelçilikler, üniversiteler gibi geniş bir iş ağına sahiptir. DEİK'in faaliyetlerinde özellikle, en az bir muadil kuruluşla işbirliği anlaşıması imzalayan iş konseyleri etkin birimlerdir. İş konseyleri ikili ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla karşılıklı olarak çalışmalarını yürütür.

1990'lı yıllar boyunca, DEİK Türkiye'nin dış ekonomik politikalarında aktif rol oynayan ve bu rolünü, Türkiye'nin ekonomisini etkileyen ulusal ve uluslararası faktörlerin şekillendirdiği, yegane özel sektör organizasyonu olarak tekel olmayı sürdürmüştür. 1990'ların başlarında, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte, mal, servis ve sermayenin sınır ötesi dolaşımında tahmin edilemeyen bir artışa şahit olunmuştur. Turgut Özal ve Süleyman Demirel gibi, dönemin liderleri, Asya ve Kafkaslar'daki bağımsızlığını yeni kazanmış ve henüz girilmemiş marketlerdeki potansiyelin farkında olduklarından, bu potansiyelden faydalanabilmek için iş DEİK'in rolünü arttırması için gerekli şartları sağlamış oldu (Atlı, s. 114).

DEİK Merkez Yönetiminin ve Genel Sekreterliğin çalışmalarının daha etkin hale gelmesinin yanında, DEİK bünyesindeki iş konseylerinin sayılarını artırarak dünya sathına yaymak ve DEİK üyelerinin sektörel olarak kapsamını genişletmek için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu doğrultuda İş Konseylerimizin sayısı 84'e yükselmiştir. Yurt dışında faaliyet gösteren Türk firmaları DEİK'e üye olmak suretiyle faaliyet gösterdikleri ülkelerle oluşturulan iş konseylerine katılabilmekte, hatta bu konseylerin seçimiyle işbaşına gelen "Yürütme Kurulları"nda yer alarak konseyin çalışmalarını yönlendirebilmektedirler.

DEİK, yeni yapısına paralel olarak yeni misyon ve vizyonunu belirlemiştir. Kuruluş ve genişleme süreçlerini tamamlayan DEİK, sanayimizin dış pazarlardaki payının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi için faaliyetlerini içerik olarak zenginleştirecek, derinleştirecek ve Türk iş dünyasına, özellikle KOBİ'lere yeni ürünler sunacak, ulaşılabilen coğrafyalara ve kitlelere ulaşacaktır (Atlı, 2011, 117).

TASNİF DIŞI

(a). DEİK İŞ Konseyleri

DEİK görevlerini iki farklı mekanizma vasıtasıyla yerine getirmektedir: Büyük ölçekli uluslararası organizasyonlar ve devlet liderlerinin diğer ülkelerdeki resmi gezilerine katılım. Büyük ölçekli uluslararası organizasyonlar, Türkiye’den ve dünyadan politika yapıcılar ile üye şirketlerden temsilcileri olduğu kadar, iş dünyasının yöneticilerini de bir araya getiren ve bu yönüyle de dış politika katılımında bir enstrüman olarak değerlendirilmesi gereken etkinliklerdir. DEİK her sene Türkiye’de ve yurtdışında birçok uluslararası organizasyon düzenlemektedir. Bunlar arasında, “Ortak Yıllık Buluşma” DEİK altında faaliyet gösteren her bir iş konseyinin organizasyonları arasında başı çekmektedir. Bu buluşmalar, DEİK’in muhatap karşı organizasyonlarıyla işbirliği sonucu gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra, DEİK’in aynı ölçekte diğer bir organizasyonu ise yalnızca Türkiye’deki paydaşlarıyla organize ettiği “İŞ Forumu”dur (Atlı, s. 117-118).

DEİK’in düzenlediği organizasyonlar, Türkiye’nin dış ekonomik politika yapıcıları olan Dış İşleri Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından resmi olarak iş konseylerinin bir partner olarak tanınmak ve kıdemli bürokratlarını bu organizasyonlarda bulundurmak suretiyle resmi olarak desteklemektedir. Çoğunlukla bakanlık seviyesinde temsil ediliyor olmak Türk Hükümeti için genel bir uygulama olmanın dışında, ekonomik ilişkilere yönelik devletlerarası anlaşmaların sıkça imzalandığı organizasyonlar olma özelliğini de taşımaktadırlar (Atlı, s. 118).

Bu üst seviye katılım DEİK’e Türk iş dünyasının karşılaştığı sorunları ve önerileri direktman devlet adamlarına ve Türk ve karşı yabancı ülke bürokratlarına iletme ve her iki ülkenin de iş dünyasının bu devlet adamlarıyla direk iletişim kurmalarına olanak sağlar. Aynı zamanda DEİK’in sağladığı bu ortamlar, yarı resmi ve iş odaklı bir ortam sağlayarak fikir teatisini mümkün kılmaktadır. Aynı zamanda, sözü geçen ziyaretlerin amacından sapmaması ve farklı amaçlar ve çıkarlar için kullanılmamasında DEİK’in önemli bir rolü vardır. DEİK bu ziyaretlerin etkinliğini arttırmakta ve hem devleti hem de iş dünyasını tanıdığından bu ziyaretlerde, gerçekten karşı ülke ile ilgili ve iş yapacak ziyaretçilerin tespitini yapabilmektedir. Bu anlamda DEİK ziyaretlerin etkinliğini arttırmada ülkeye gerekli olan bilgileri sağlamaktadır (Atlı, s.119)

TASNİF DIŞI

DEİK her bir ÷lkede, genellikle karşı ÷lkenin özel sektörünün temsil organı olan eŐ organizasyonlarıyla kurulmuş iki taraflı iş konseyleri vasıtasıyla çalışmaktadır. T÷r tarafında, iş konseyleri ilgili ÷lkelerde iş yapan ya da yapmayı planlayan üye Şirketlerden oluşmaktadır. Eyl÷l 2010 itibarıyla, 700 Őirkete bağlı 84 iş konseyi vardır ve bir Şirket bir iş konseyinden fazla konseye katılabildiğinden, DEİK iş konseyi faaliyetlerinde yer alan 1,400 Şirket temsilcisi bulunmaktadır. DEİK üyelerinin sektörel dağılımına bakıldığında, üyelerin çoğunun (%35) dış ticaret sektöründen, geriye kalanının sırasıyla yapı (%22), turizm, lojistik ve sağlık (%12), dış yatırım(%9), banka ve finans(%8), tarım ve yiyecek (%4) sektörlerinden oldukları gör÷lmektedir. DEİK üyesi Şirketlerin büyük bir kısmı, küçük ve orta ölçekli Şirketler olarak sınıflandırılabilir (Atlı, s. 117).

İŞ Konseyleri iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan biri Türk tarafı , diğeri ise ilgili ÷lkedeki muhatap kuruluŐtur. Söz konusu muhatap kuruluşlar genelde ilgili ÷lkelerin özel sektörünü temsil eden kurumlardan seçilmektedir. Konseyler her sene düzenli olarak toplanmaktadır. Şubat 2011 itibarıyla, DEİK bünyesinde 8 bölge altında toplanmıŐ 97 İŞ Konseyi faaliyet göstermektedir.

İŞ Konseyleri'nin Türk kanadı ilgili ÷lke ile halihazırda iş ilişkileri olan ya da ilgili ÷lke ile iş ilişkilerini geliştirmek isteyen üye firmalardan oluŐur. Türk firmaları DEİK Genel Sekreterliği bünyesinde faaliyet gösteren 8 değişik bölgeye ayrılmıŐ İŞ Konseyleri'nin birden fazlasına üye olma hakkına sahiptirler. Dolayısıyla, bir firma birden fazla temsilci atamak yoluyla birden fazla İŞ Konseyi'ne üye olabilir. Bu nedenle, DEİK'in 700'den fazla üye firması, 1400'den fazla Konsey temsilcisi bulunmaktadır.

DEİK Türk-Irak İŞ Konseyi, 2001 yılında kurulmuştur ve Türk kanadı temsilciliğini YaPa Dış Ticaret A.Ő. karşı muhatap olarak Irak kanadı temsilciliğini ise Irak İŞadamları Derneği üstlenmektedir. Özellikle 2000 yılından sonra, İŞ Konseyi'nin kurulması, "Komsu ÷lkeler Stratejisi" çerçevesinde Irak ile ilişkilerin ve ticaretin artması sebebiyle gerekli hale gelmiştir. Konsey kısa sürede çok sayıda üyeye ulaŐarak, Türk firmalarımızın temsili konusunda önemli bir noktaya gelmiştir. DTM ve Dışişleri Bakanlığı konsey çalışmalarını koordineli olarak yür÷tmektedir. 2004 yılında Irak İŞadamları Derneği ile İŞ Konseyi AnlaŐması imzalanmıŐ fakat Irak'ın içinde bulunduğu koşullar nedeniyle verimli ortak çalışma imkanı bulunamamıŐtır. İŞ Konseyi aynı zamanda, uluslararası toplantılarda aktif olarak bulunarak ABD, Avrupa ve Orta Doğu ÷lkeleri ile gerçekteŐirdiėi ziyaretler vasıtasıyla Türkiye üzerinden Irak'a

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

gerçekleştirilecek iş imkanları konusunda önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar ũlkede ticaretin arttırılması, ekonominin hareketlenmesi gibi gũttũėũ temel amaçların yanında bũlgedeki barışa da dolaylı yoldan hizmet etme niteliği taşımaktadırlar. Bũlge dışındaki ũlkeleri, bũlgeyle ilgili bilgilendirmek ve bũlgedeki iş imkanları konusunda ilgili ũlkeleri bũlgeye çekerek, karşılıklı ticareti ve dolayısıyla karşılıklı ekonomik bağımlılığı sağlamak bũlgedeki barışı tesis etmeden önemli bir adım sayılmaktadır.

Tũrk-Irak İŞ Konseyi Başkanı Ercũment Aksoy ile gerçekteŐirdiėimiz gũrũŐmede, yirmi sekiz yıldır Irak'ta bulunduğunu ifade eden Aksoy, bugũne kadar Tũrk kimliğiyle hep sempati ve sıcaklıkla karşılandığı ve dũŐmanlık gũrmediėini belirtmiştir. Ancak 2003 sonrası, Tũrkiye'nin aldığı karar sonrasında, kendisinin de içinde bulunduğu, Dış İŞleri Bakanlığı tarafından kurulan Irak Komitesi olarak, bũlgeye yũnelik uygulamayı planladıkları proje için, o dũnemki ilişkiler sebebiyle, Bağdat'tan onay alamadıklarını ve projelerini hayata geçiremediklerini dile getirmiştir.

Ŗte yandan, Irak'ın Orta Doğu'da ve Arap ũlkeler arasında Tũrkiye'ye bakışı itibarıyla, farklı bir konumda olduğunu ifade ederken; hem Tũrk malına hem Tũrk halkına karşı sevgi, sempatinin her zaman olduğunu ve Tũrkiye bunu bozmadığı sũrece de Irak halkından Tũrkiye'ye olumsuzluk gelmeyeceğini ve beslenen sempatinin devam edeceğine yũnelik gũrũŐlerini belirtmiştir.

Tũrkiye'nin bũlgede, yumuşak gũcũnũ 2003-2008 yılları arasında ciddi Şekilde kullandığını ifade eden Aksoy, DEİK-TOBB'a bağlı olarak, Dış İŞleri Bakanlığı ile de Konsey olarak, belirli dũnemlerde ũst dũzey toplantılar gerçekteŐirdiklerini, ũzellikle bu kurumların İstanbul ayağında, Irak'tan genel bũtũn ũst kesimin, DEİK tarafından ağırlandığını, bu gũrevin Ankara tarafından kendilerine bırakıldığını belirtmiştir

2008 sonrası ortamı değerlendiren Aksoy, 2008 başı itibarıyla Tũrkiye'nin Bağdat'a ve yerel yũnetime verdiği ũnemin artmasıyla ve devletin bu ilişkileri layıkıyla yũrũtmesi sebebiyle, DEİK'in Irak ile olan ilişkilerinin daha geri planda kaldığı ve Kurul'un bu ilişkilerin dışında bırakıldığını ifade etmiştir. Ancak, 2003-2008 dũneminin ilişkiler anlamında çok yoğun bir dũnem olduğu sũylenebilmektedir. Tũrkiye'ye gelen dini ve siyasi liderlerin muhakkak, DEİK'te ağırlandığını sũyleyen Aksoy, Irak vatandaşlarına vizeyi kaldırma konusundaki bireysel girişimi doğrultusunda Dış İŞleri Bakanlığı'nın inisiyatif kullanmasıyla, Tũrkiye'yi "oksijen çadırdı" gibi gũren ve hava almaya, İstanbul'da denizi gũrmeye, alışveriş yapmaya gelen Iraklıların ũnũndeki vize

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

engelinin kaldırılmasının ve bölgede İnan ile birlikte, Irak vatandaşlarından vize istemeyen tek ÷lke olmasının, Türkiye algısına olumlu etki ettiği görüşünü belirtmektedir.

Kökleri Osmanlı'ya dayanan, dört yüz yıllık ilişkimize ve kültürel bağlarımıza vurgu yapan Aksoy, Türkiye'nin bölgedeki algısına hizmet eden bir başka bireysel çaba olarak, 2001 yılında, ailesinin sahip olduğu yaklaşık 150 adet Osmanlı elbisesini sergilemek ve Türk kültürünü canlandırmak maksatlı bir "Türk Gecesi" düzenlenmiştir. Ancak, bu tür girişimleri konusunda, o dönemde devletin desteğini almak yerine engeline takıldıklarını belirten Aksoy, organizasyon kapsamında maddi manevi zorluk yaşadıklarını ve bu konuda devletin daha çok desteğine ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir.

Ekonomik açıdan ise, Irak'taki küçük üreticilerin Türkiye'ye gelip alışveriş yaptığını, Irak'ta neler üretebileceklerine dair gözlemlerde bulduklarını söyleyen Aksoy, özel sektörde "made in Turkey" imajının çok popüler olduğunu, Çin ve Hindistan mallarının sevilmediğine dair gözlemlerini; Bağdat merkezli devlet ihalelerinde ise Batı Avrupa, ABD, Japonya, Kanada'nın ön planda olduğu ve belli ihalelerde Türk olduğu zaman teknik konularda bir antipati olduğu ve Türkiye'yi bu ihalelere sokmak için çok çaba sarf ettiklerine dair tecrübelerini aktarmıştır. Ancak, buna rağmen, 2010 yılında ithalatta 6 milyar dolara ulaşıldığını ve 2011'de bu rakamın da aşılabacağına dair görüşlerini belirten Aksoy, Irak'a üretim götürme konusunda belirli grupların acilen teşvik edilmesi gerektiğini, aksi takdirde, bölgedeki kaos tamamen ortadan kalktığı anda bölgeye akacak olan yoğun bir ilgide Türkiye'nin geri kalabileceği, bu duruma hazır olması için de Konsey olarak çaba sarf ettiklerini ifade etmiştir.

Aksoy, Irak gibi hassasiyeti olan bir bölgede, DEİK gibi ciddi bir potansiyele sahip olan kurumun hükümet ile etkileşiminin çok daha iyi olması gerektiğini, son dönemde DEİK'in fikirlerine, Türkiye hükümetinden çok yabancı hükümetlerin ilgi gösterdiğini, 2008 yılından itibaren hükümet ile etkileşimin zayıfladığını ve Irak konusunda daha çok takım çalışmasına ve istişareye gerek duyulduğunu belirten Aksoy, bunun Türkiye'nin Irak'taki etkinliği ve Türkiye'nin dış politikası konusunda önemli olduğunu dile getirmiştir.

Irak'taki güvenlik ortamına iş adamı, Konsey başkanı ve insan gözlükleriyle baktığında farklı bakış açılarına sahip olduğunu belirten Aksoy, Irak'taki güvensiz ortamın iş yapma potansiyelini arttırdığını belirtirken, 2010 yılındaki altı milyar dolarlık

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

ithalatın yapılmasının altında yatan sebebin, ortamın güvensiz olması, Türkiye'nin lokomotif ihraç ürünleri olan otomotiv ve tekstilin Irak'ta olmaması sebebiyle, bunların Irak'a ihraç edilmemesi, KOBİ'nin ürettiği herşeyin Irak'a satılabilmesi olarak göstermiştir. Bu bakımdan, iş adamı gözünden bakıldığında, ortamın güvensiz olması iş ortamının devamlılığını sağlayacağından güvenlik sağlanması iş adamının destekleyeceği bir durum olmayabileceğini dile getiren Aksoy, insan olarak ve Konsey Başkanı gözüyle baktığında ise bölgedeki kaosu bitmesi yönünde bir bakış açısına sahip olduğunu, bu durumda da Türkiye'nin ihracat rakamının 6 milyardan direkt olarak 1,5-2 milyar dolara düştüğünün görüleceğini belirtmiştir. Bölgede herşeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade eden Aksoy, ülkede güvenliğin olmayışının başka ülkelerin Irak'a gitmesi önünde bir engel olduğu, Irak'a giden ülkelerin ise özel güvenlik firmalarıyla çalışmak zorunda kaldığı, bu özel güvenlik firmalarının ise bölgedeki güvenlik olayları istedikleri gibi kanalize etme potansiyelleri olduğunu, bu durumun da güvenliğin istenilen doğrultuda manipüle edilebileceğine dair bir tehlikeyi içinde barındırdığını vurgulamıştır.

Aksoy, Irak'ın kuzeyindeki PKK varlığının bölgeye gidecek yatırımların ve ticaretin önünde engel teşkil edip etmediğine yönelik, Irak'a yatırımın yok denecek kadar az olduğu ve mevcut ticarete yönelik olası bir PKK müdahalesine Kuzey Irak'ta izin verilmeyeceğini yönünde kişisel fikir beyan etmiştir.

DEİK Orta Doğu İş Konseyleri Bölge Koordinatörü Mehmet Habbab ile yapılan görüşmede, yeniden inşa edilen bir ülke olarak Irak'ın, Türkiye'nin hem komşu sıfatı ile hem de risk alan bir ülke olma özelliği ile bu inşa sürecinde yer alması gerektiğini ifade etmiştir. Ülkedeki istikrarsızlığa rağmen, ülkenin ihtiyacı olması sebebiyle, ihracatımızın sürekli arttığına dikkat çeken Habbab, bunda Türkiye'nin büyük rolü olduğunu ifade etmiştir.

DEİK İş Konseyleri kapsamında ilişkilerin Saddam Hüseyin zamanında başladığını ifade eden Habbab, ülkedeki ilk Kuveyt müdahalesinden sonra Birleşmiş Milletler'den Irak ile sınır ticareti müsaadesi alındığından, ambargoya rağmen ticari ilişkilerin iyi seviyede olduğunu, o dönemden 2003'e kadarki süreçte de iyi ilişkilere sahip olduğunu; son dönemde de hem merkezi hem de yerel yönetimle Türkiye'nin tekrar iyi ilişkiler içerisine girdiğini belirtmiştir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Ülkeyle olan ticari ilişkilerin hükümet tarafından desteklendiğini belirten Habbab, Irak'ın ticari ve siyasi olarak önemli bir bölge olduğuna, ilişkilerin geliştirilmeye devam etmesinin PKK sorununun azalmasında etkili olabileceğine ve Irak'ın kuzeyiyle ilişkilerin on sene önceki duruma nazaran, çok daha iyi durumda olduğuna yönelik görüşlerini dile getirmiştir.

Bugün yaşanan terör olaylarının işsizlik, eğitimsizlik sebebiyle yaşandığını belirten Habbab, ticaretin işsiz ve eğitimsiz insanlar için bir meşguliyet alanı yaratması, insanların para kazanmasını sağlaması sebebiyle, teşvik edilmesi durumunda artan ticaretin terör faaliyetlerini azaltıcı bir etkisi olacağına dair görüşlerini ifade etmiş, hükümetin de bunu idrak ettiğini ve ticareti arttırmaya yönelik bir çaba içerisinde olduğunu belirtmiştir.

(4) Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

TEPAV, 2004 yılında, politika önerileri üretme, projeler geliştirme, uygulanan kamu politikalarını izleme ve değerlendirme ve bu alanları destekleyecek program ve toplantıları organize etme gibi çalışmalarını yürütmek üzere bir grup işadami, bürokrat ve akademisyen tarafından kurulmuş olan bir vakıftır.

Temel faaliyet alanları, "Ekonomi", "Yönetişim" ve "Dış Politika" olan TEPAV'da dokuz araştırma enstitüsü faaliyet göstermektedir: Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü (Economic Policy Research Institute - EPRI), İstikrar Enstitüsü (Stability Institute - SI), Uluslararası Politikalar Araştırma Enstitüsü (International Policy Research Institute - IPRI), Girişimcilik Enstitüsü (Entrepreneurship Institute - EI), Özel Sektör ve Ekonomik Kalkınma Enstitüsü (Institute for Private Sector and Economic Development - IPSED), Kamu Politikaları Eğitim ve Araştırma Enstitüsü (Training and Research Institute for Public Policy - TRIPP), Avrupa Birliği Enstitüsü (European Union Institute - EUI), Hukuk Çalışmaları Enstitüsü (Institute of Legal Studies - ILS), Finans Enstitüsü (Finance Institute - FI). TEPAV, araştırma enstitüleri ile birlikte, ülkemizde yaşanan ekonomik dönüşüm sürecini anlamaya, istikrarın sürdürülmesinde hükümete ve ilgili kurumlara destek olmaya, dış politika alternatifleri geliştirmeye, politika-eksenli araştırmalar yaparak sonuçlarını karar alıcılar ve kamuoyuyla paylaşmaya, bölge ülkelerinin özel sektörlerinin gelişimine katkıda bulunmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Tüm bu çalışma ve faaliyet alanları itibarıyla, TEPAV'ın hükümeti destekleyici, kamuoyunu bilgilendirici ve Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerini de temel

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

faaliyet alanlarının merkezine koymuŐ bir özellik göstermekte; tüm bu yönleriyle hükümetle uyumlu ve görüşlerine baŐvurulan bir profil sergilemektedir.

Irak ve Türkiye arasındaki işbirliği girişimi olarak, Irak Ticaret Odaları Federasyonu (FCCI), TEPAV'ı ziyareti etmiş ve ziyaret kapsamında faaliyetler tanıtılarak iki ülke arasındaki işbirliği imknları masaya yatırılmıŐtır. Bu kapsamda, ortak ticaretin düzenlenmesi için odalarla bilgi ofisleri kurulması, firma bilgilerinin paylaşımı ve sınır yönetiminde işbirliğinin yanı sıra Türkiye'nin organize sanayi bölgeleri deneyiminin Irak ile paylaŐılması konuları konuŐulmuŐtur. Irak'ın yeniden yapılanma sürecinde kurulacak böyle bir politika diyalog mekanizmasından başarılı sonuçlar alınacağına iŐaret edilmiştir.

Irak ile Türkiye arasında ikili ticareti ve ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla imzalanan eylem planı ise TOBB ile FCCI arasındaki işbirliğini geliştirme, yatırım olanakları hakkında karşılıklı bilgi paylaşımı, sektörel işbirliği oluşturulması, yatırım yapmak isteyen iŐadamlarının teŐviki, anlaşmazlık czm, sorunların tespiti ve czmlendirilmesi gibi konuları kapsamaktadır (Irak Ticaret Odalarıyla IŐbirliĐi İmkânları Konuşuldu, 2011).

Türkiye ile Irak arasındaki ekonomik ilişkilerin, Kürt Bölgesel Yönetimi ile Türkiye arasındaki ticaret ve özel sektörünün bölgede gerçekleştirdiği yatırımların, bölgesel yönetimin dönüŐümünde oldukça önemli bir rol oynadığı değerlendirilmektedir.

TEPAV'ın 27 Eylül 2010 Pazartesi günü düzenlediği "Irak'ın Belirsiz Geleceği, Bağdat-Erbil Gerginliği ve Türkiye ile İlişkiler" konulu yuvarlak masa toplantısıyla Irak'taki son gelişmeler tartıŐıldı. Toplantının açılıŐ konuŐmasını yapan Uluslararası Kriz Grubu'nun Orta Doğu ve Kuzey Afrika Programı Direktör Yardımcısı Dr. Joost R. Hiltermann, Türkiye-Irak ilişkilerine iŐaret ederek, Türkiye ile İnan'ın bölgede diplomatik anlamda son derece etkin olduğunu ve Irak'ı etkileme konusunda yarıŐ halinde bulunduğunu söylemiştir (Hükümet Kurma Sürecindeki Irak, Belirsizlikler İçinde, 2010).

TEPAV'ın yayınladığı Irak raporunda (2007), bölgede yaşanan sorunların czmnde yalnızca sert gücün kullanılamayacağı, kültürel, ekonomik, psikolojik ve sosyal unsurları da içinde bulunduran politikaların belirlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Aynı zamanda, bölgedeki olası sıkıntılar, raporda Şu Şekilde sıralanmaktadır:

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

"Coğrafyası derinlikten yoksun. Askeri müdahaleye karşı hassas. Siyasi sınırları sürekli kriz yaratacak nitelikte. Uluslaşma süreci devam etmektedir. Aşiret yapısı etkin ve baskın. Küreselleşmenin etkileri hızlı ve yıkıcı. Kontrolsüz, hızlı, sosyal ve kültürel altüst oluş, toplumu ayrıştırmaktadır. Devlet geleneği yoktur, oluşması uzun yıllar gerektirir. Diasporaya göç, insan sermayesi ve genç nüfusu cezp etmektedir. Süreklilik kazanmış güvenlik kriz alanları oluşmuştur."

Bölgeyle ilgili olarak, raporda, Mustafa Aydın, bölgeyi sürekli takip etme ve değişen koşullara uygun politikaları hayata geçirmenin önemine değinmekte ve sadece sert güç unsurlarını değil, kültürel, ekonomik, psikolojik ve sosyal "tüm yumuşak" güç unsurlarını içeren pek çok faktörü bir arada kullanma gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Yalnızca sert gücün kullanılması durumunda Türkiye'nin, terör örgütü PKK ve bölgedeki Kürt gruplarla çatışmasının, uluslararası toplumun tepkisini çekmesi, bölgeye yönelik nüfuzunu kaybetmesi gibi olasılıklarla karşı karşıya kalma ihtimallerinin söz konusu olabileceğini ifade etmiştir.

TEPAV Direktörü Güven Sak ile yapılan görüşmede, kamu diplomasisi uygulayıcısı kurumların Türkiye'nin dış dünyada ve çevre ülkelerde kavranma biçimini değiştirmeye yönelik, mevcut projelerden daha temelli ve ayakları yere basan projelere ihtiyaç olduğunu dile getirmiş ve TEPAV olarak böyle projeler üretmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Proje tasarlamada ilk aşamanın bölgeye yönelik tespitlerin yapılması, bölge için önemli projenin bulunması ve üzerine düşünülmesi olduğunu belirten Sak, sahaya yönelik tespitler yapabilmek, ihtiyaçları yerinde görebilmek için TOBB ve DEİK ile birlikte Irak'a gittiklerini, bu ziyaretin aynı zamanda bölgeye dikkat çekmek ve Türk iş dünyasının Irak'a olan ilgisini haberler yoluyla arttırmak gibi amaçlar da içerdiğini ifade etmiştir.

Irak'ın kuzeyine yönelik şu an üzerinde çalıştıkları projeler olduğunu ifade eden Sak, Türkiye'nin daha büyük şirketlerinin bölgeyle ilgilenmesi gerektiğinin, Irak'taki geçiş sürecinin yönetilmesinde Türkiye'ye de önemli roller düştüğünün, Türk yatırımlarının artırılması gerektiğinin, bölgede çok konuşulan bir dil olarak Türkçe'nin daha çok konuşulmasının sağlanmasının, var olan iş konseyleri temelli bağlantıların projelerle desteklenmesi yoluyla yeni kanallar açılması gerekliliğinin altını çizmiştir.

Ticari ilişkilerin güçlenmesinin para kazanma hedefli bir kitlenin ortaya çıkmasına yardımcı olduğunu belirten Sak, orta sınıfın güçlenmesinin ve bölgede ekonomik gelişmelerin artmasının bölge açısından güzel gelişmeler olduğunu

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

vurgulamıő, bu konuda da devamlılığı sağlama konusunda özel sektörun çabası dışında, gerekli yasal deđiőiklilerin yapılarak ilgili ölkede ekonomik programların uygulanması gerektiği, bunun için de devletin desteğine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Sak, sıfır sorun politikasının, aslında, iç piyasa ekonomisi olmayan ölkelerde başkentlerle iyi geçinerek iş adamlarının o ölkede iş yapabilmesini sağlayan, şeklinde bir alt mesajı içerdiğini ifade etmiştir. Bunu sağlamak için de kamuyla çalıőılması gerektiğini belirten Sak, TEPAV'ın hem özgürlük alanı yaratıp hem de hukuk reformundan anayasaya, demokrasiye kadar her konuda daha iyi neler yapılacağına dair çalışmalarını siyasetçilerle ve hükümetle birlikte yürüttüklerini belirtmiştir.

(5) Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Türk Cumhuriyetleri'nin yeniden yapılanma, uyum ve kalkınma ihtiyaçlarına cevap vermek temel amacıyla, 27 Ocak 1992 tarihinde, Dışışleri Bakanlığı'na bağlı bir uluslararası teknik yardım kuruluşu olarak kurulmuş ve 1999 yılında Başbakanlığa bađlanmıőtir. TİKA'nın özellikle 2002 yılı itibarıyla faaliyetlerindeki etkinliği ve yaygınlığını arttırdığına şahit olmaktayız. Kuruluőunun ilk yıllarında, Kafkaslar ve Orta Asya ağırlıklı bir çalışma alanına sahip olan TİKA, 2002 yılı itibarıyla, faaliyet coğrafyasını Balkanlar, Afrika ve Orta Doğu olmak üzere, kalkınma yardımına ihtiyaç duyan diğer bölgeler olarak genişletmiőtir. 2002 yılında dünya çapındaki koordinasyon ofislerinin sayısı 12 iken, 2010 yılında bu rakamın 23 ölkede 26 ofis sayısına ulaőmıőtir (TİKA, 2011).

TİKA'nın koordinasyon içerisinde çalıőtıđı kurumlara baktığımızda ise, yapılan yardımlar Türkiye Cumhuriyeti yardımı olduğundan, Dış İşleri Bakanlığı başta olmak üzere bütün kamu kuruluşlarıyla ilişki halinde ve ilgili olduğu konunun ilgili kurumyla koordineli çalıőtıđı görölmektedir. Yapılacak projeler tüm ilgili kurumlar arasında görüőülmekte ve fikir birliğine varıldığında, TİKA projeyi yürütme görevini üstlenmektedir.

Kuruluőun temel faaliyet alanları, sosyal altyapılar ve hizmetler, ekonomik altyapılar ve hizmetler, üretim sektörleri ve çoklu/çakıőan sektörler olmak üzere dört temel alandan oluşmaktadır. Sosyal altyapılar ve hizmetler alanında eğitim, sağlık, nüfus politika programları, su ve su hijyeni, idari ve sivil altyapılar gibi temel başlıklar altında sosyal altyapı yardımları ve hizmetleri sağlanmaktadır.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

TİKA Irak Masası Koordinatörü Yaver Demir ile yapılan görüşmede, Demir, Irak'ta Türkiye'ye bakış halk arasında ve siyasi olarak farklılık gösterdiğini, özellikle kuzeydeki Türkmenler'in Türkiye'ye çok iyi bir gözle baktığını ifade etmiştir.

Irak'ta Türkiye'nin yapmak istediğı çok şey olduğunu dile getiren Demir, TİKA'nın da bu yardımlara hazır olduğunu fakat güvenlik sorunları sebebiyle bunların gerçekleştirilemediğini ifade etmiştir. Özellikle, TİKA'nın oturduğu yerden proje yapan bir kurum olmanın ötesinde, arazide çalışma yapan bir kurum olması sebebiyle, Irak'taki güvenlik ortamının, istenip yapılamayan projelerin temel sebebi olduğunu vurgulamıştır. Buna rağmen, Irak'a yönelik faaliyetleri sürdürmeye çalışan TİKA, Bağdat'taki Al Razi Hastahanesi projesi kapsamında, savaşta bombalanıp yıkılan bu hastaneyi, yeniden inşa edilerek, medikal donanımı sağlanarak teslim edilmiştir. Hastane projesi dışında, teknik yardım çalışmalarını da sürdüren TİKA, kurumsal altyapının güçlendirilmesine çalışmaktadır.

Bölgedeki yeni bir devlet oluşumu ve bu çerçevede de devlet kurumlarının yeniden yapılandırılması sebebiyle, Irak makamlarının talep ettiği alanlarda, TİKA tarafından eğitim çalışmaları gerçekleştirilmekle birlikte, oturmuş bir güvenlik ve istikrar ortamının olmayışı, bu çalışmaları sekteye uğratmaktadır. Demir, TİKA'nın hayat geçirdiğı projelerin ve kalkınma yardımlarının, genellikle, şehir merkezleriyle sınırlı kaldığını fakat daha halka dönük işler yapmak, halkı içine alacak projeler gerçekleştirmek istediklerini ifade etmiştir.

Demir, Irak'ta halihazırda bir koordinatörlük ofisi bulunmayan TİKA'nın, önümüzdeki yıllarda Irak'ta ofis açma planı olduğu ve ülkede ofis açıldığı takdirde, Irak'ın en yoğun çalışılan ülkelerden biri olacağı değerlendirmesinde bulunmuştur.

TİKA'nın Irak'a yönelik Faaliyet Raporları incelendiğinde, TİKA'nın faaliyet gösterdiği diğer ülkelere oranla Irak'taki faaliyetlerin henüz çok geliştirilemediğı görülmektedir. TİKA Strateji Daire Başkanlığı, Raporlama ve Koordinasyon Birimi'nden alınan verilere göre, yapılan faaliyetler içerisinde, Devlet Demiryolları tarafından Irak'taki teknik personele verilen altyapı çalışmaları eğitimi, Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından verilen meteorolojik eğitim kursu tarımsal ilaçlama desteğı, Kızılay tarafından yapılan insani yardım kapsamındaki gıda ve ilaç yardımları, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Iraklı polis öğrencilere verilen insanları koruma Kursu ve Iraklı sığınmacıların barınmasının sağlanması, Türk Dil Kurumu tarafından yüksek

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

lisans öğrenimi eğitim desteği ve bilimsel toplantılara destek ve burs desteği, TÜBİTAK tarafından Bilim İnsanını Destekleme bursları, Diyanet Vakfı tarafından verilen öğrenci eğitimleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen Büyük Öğrenci Projesi kapsamında Iraklı öğrencilere burs desteği, Sağlık Bakanlığı tarafından hastaların tedavilerinin sağlanması ve sağlık eğitimi gibi farklı kurumlar veya Bakanlıklar tarafından desteklenen projeler dışında, tarımda kullanılmak üzere teknik araçlar, bilgisayar yardımları, Türkmen öğretmenlere eğitim desteği, ülkemizde hasta tedavi desteği ve tedavi süresince yaralıların ve refakatçilerinin konaklama ve yeme-içme masrafları, yerel yetkililere katı atık çöp yönetimi eğitimi, ortopedistler derneğine eğitim, tekerlekli sandalye projesi, Bilkent Üniversitesinde, hizmetiçi eğitim gören kursiyerlere sosyal program işbirliği ve savaşta yıkılan Al Razi Hastanesi'nin yeniden inşası ile medikal donanımının sağlanması gibi, TİKA'nın sağladığı teknik ağırlıklı yardımlar olduğu görölmektedir.

TİKA'nın kültürel faaliyetleri arasında ise Iraklılar'ın da katılım sağladığı Uluslararası Hazar Şiir Akşamları, 19 Mayıs gibi resmi devlet törenleri, Selçuklu Sempozyumu, Türkiye'nin Sesi Radyosu'nun Irak'tan dinlenebilmesinin sağlanması gibi girişimler sayılabilir.

Öte yandan, TİKA Kalkınma Yardımlarını incelediğimizde, Türkiye tarafından yapılan acil yardımlarda Irak'a yönelik yardımlar 2007 ve 2008 yıllarında ilk sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 2008 yılında yaptığı acil yardımlar toplamının % 37,7'sini oluşturan Irak'a, 11. 73 milyon dolar yardım yapılmıştır. Bu yardımların büyük bir bölümü gıda paketleri ve hijyen setlerinden oluşmaktadır.

Türkiye'ye en çok sığınmacı gelen ülkeler arasında Pakistan'dan sonra ikinci sırada gelen Irak'tan 2008 yılında 14232 kişi sığınmacı olarak Türkiye'ye gelmiştir.

2008 yılında Irak'a Türkiye'nin doğrudan yatırımı yoktur. Ancak 2009 yılında, Türkiye'den Irak'a giden doğrudan yatırım,36,91 milyon dolar ile 44,67 milyon dolarlık Orta Doğu bölgesinde ilk sırayı almıştır.

Türkiye'nin 2008 yılı iki taraflı resmi kalkınma yardımlarına baktığımızda Orta Doğu'daki toplam 116,4 olan rakamın 47,68'lik kısmını Irak oluştururken, 2009 yılında bu sayı toplamda 139, 44'ü, Irakta ise 51,33'ü bulmuştur.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

TİKA'nın 2009 yılında eğitim verdiği 16512 öğrencinin 645'i Iraklı olup, Irak, öğrenci sayısına göre sıralamada, tüm ülkeler arasında, altıncı sırayı almıştır.

(6) Yunus Emre Enstitüsü

Yunus Emre Vakfı; Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye'nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini artırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla 05.05.2007 tarihli ve 5653 sayılı Kanun'la kurulmuş bir kamu vakfıdır.

Yunus Emre Vakfına bağlı olarak kurulan Yunus Emre Enstitüsü, kanunun amaçlarını gerçekleştirmek üzere eğitim ve öğretim faaliyetleri ile bilimsel araştırma ve uygulamaları yürütmektedir. Enstitü, kuruluş amaçları doğrultusunda Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi tanıtılması ve öğretilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, farklı kurumlarla işbirliği yaparak bilimsel çalışmalarını desteklemek ve ortaya çıkan sonuçları çeşitli yayınlar vasıtasıyla kamuoyuna duyurmak amacıyla yönelik faaliyetler yürütmektedir.

Yunus Emre Enstitüsü, Türk dili, tarihi, kültürü, sanatı ve müziği alanlarında yetkin akademisyen ve araştırmacıların yetişmesine katkı sağlamayı; sertifika programlarıyla eğitim-öğretim uygulamalarını gerçekleştirmeyi de hedeflemektedir.

Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında çeşitli ülkelerde açacağı Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri ile Türkiye'nin, Türk dilinin, kültürünün, sanatının ve tarihinin tanıtılması adına çalışmalar yapacaktır. Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinde bilimsel projeler, kültürel etkinlikler ve kurslar aracılığıyla bir taraftan Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlanırken, diğer taraftan Türkiye ile diğer ülkeler arasında dostluk pekiştirilecek ve kültürler arasındaki münasebetler artırılacaktır.

Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri bünyesinde yürütülecek olan Türkçe dil kursları sayesinde hem yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyenlere Türkçe öğrenim imkânı sağlanmış olacak hem de ilgili ülkelerdeki Türk vatandaşlarının, dillerini daha yakından tanımaları temin edilerek, Türkiye ile kültürel bağlarının devamı sağlanacaktır.

Yunus Emre Enstitüsü'nün, Irak'ta halihazırda bir merkezi bulunmamakla birlikte, vakfın kurulunun beşinci yılı olan, 2013 yılında, ülkenin birkaç ayrı şehrinde

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

merkez açma planları mevcuttur. Açılacak olan bu merkezlerde, yalnızca Irak'taki Türkmenlere değil, Irak'ın tamamına hitap eden bir yapı oluşturulacak olması Enstitü'nün temel hassasiyet noktasını oluşturmaktadır.

Irak'ta merkezi olmamasına rağmen, filli olarak Irak'ta var olan Yunus Emre Enstitüsü, ilk aşamada, Türkçe'nin Irak'ta yaygınlaştırılması amacıyla Irak ile Türkiye arasında, Iraklı ve Türk Türkologların karşılıklı değişimleri, başarılı Iraklı öğrencilerin burs kapsamında Türkiye'ye getirilmesi, Türkiye'de yüksek lisans yapacak başarılı öğrencilere burs sağlanması gibi, hem bölgedeki Türkçe'ye olan ilgiye cevap verilmesine hem de Türkiye'nin yerinde tanıtılmasına olanak sağlayan projeleri gerçekleştirmekte ve üniversiteler ile işbirliği içerisinde çalışmalar yürütmektedir.

Uzun vadede ise, Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin tam anlamıyla tanınmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirerek, Türkiye ve Irak'ın birbirine yakınlığını, ortak kültürünü ön plana çıkarmak, Türkiye'nin Irak'tan çok da farklı olmadığı algısını yaratıp bilinmeyene olan düşmanlığı kırmaya yönelik projeleri hayata geçirerek, yerel kültürler temelinde, büyük planda bir ortak kültür oluşturmak ve böylelikle de bölge barışına hizmet etmeyi amaçlamaktadır.

Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye açısından çok geç kalınmış bir girişim olduğu değerlendirmesini yapmak mümkündür. Zira Türk dilinin, tarihinin ve kültürünün tanıtılmasına yönelik faaliyetler ve projeler gerçekleştirerek Türkiye'nin ve Türk kültürünün tanınırlılığını arttırmak, sahibi olduğumuz değerleri aktarmak, diğer ülkelerde lobi yapmak, kültürel alışverişleri arttırmak ve ortak zeminler oluşturmak amacına hizmette bulunan bir kurumun eksikliği fazlasıyla hissedilmekteydi. Bu amaçla kurulan, İspanya'nın Cervantes Enstitüsü, Almanya'nın Goethe Enstitüsü, İtalya'nın Istituto Italiana di Cultura, Avusturya'nın Österreich Enstitüsü, İngiltere'nin British Council'i, Fransa'nın Alliance Française'i gibi dil, eğitim, sanat alanlarında faaliyetlerde bulunarak ait oldukları ülkenin dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmada büyük emekleri olan bu kuruluşların Türkiye'deki karşılığını Yunus Emre Enstitüsü oluşturmaktadır.

Türkçe'nin yurt dışında yaygınlaşması amacıyla 2001 yılından bu yana TİKA tarafından yürütülen 'Türkoloji Projesi' Türkoloji konusunda ihtisaslaşmak ve daha başarılı çalışmalar yapmak amacıyla Yunus Emre Enstitüsü'ne devredilmiştir. Türkoloji Projesi kapsamında, 15 ülkede her yıl ortalama 4 bin öğrenci Türkçe eğitimi almaktadır. Yine 2003 yılından itibaren proje kapsamındaki üniversitelerden en başarılı 100 öğrenci

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

yaz staj programı vesilesi ile Türkiye'ye getirilmekte; 2010-2011 eğitim döneminde, 77 öğretim elemanından oluşan akademik kadrosuyla, 15 ülke ve 2 özerk cumhuriyette, 19 bölüm, 6 Türkçe öğretim merkezi ve 18 Türkçe kursu ile hizmet vermektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu tarihi ve kültürel bağları itibarıyla, farklı kültürlerle bu denli harmanlanmış ve köklü bir kültür birikimi oluşturmuş bir ülke olarak, özellikle ortak kültürel değerlere sahip olduğu ve ortak bir geçmişi paylaŐtığı coğrafyalarda, bu birikimin getireceği yeni paylaşım alanları oluşturmak, Türkiye'ye yönelik algıyı dil ve kültürün yaygınlaştırılması yoluyla yönlendirebilmek, Türkiye'nin aktif dış politikasını destekleyecek ve yumuşak güç unsurlarımızı ön plana çıkartma amacına hizmet edecektir.

b. Kamu Diplomasisi Aktörleri ile Yapılan Mülakatlara Yönelik Bulgu Ve Yorumlar

Irak'taki genel Türkiye algısına bakıldığında, görüşme yapılan kurumlar ve kişilerin ortak tespiti, geçen sene Milli Güvenlik Kurulu (MGK) tarafından alınan ve Irak'ın kuzeyindeki bütün gruplarla görüşülerek, bu görüşmelerin farklı boyutlarıyla desteklenmesi ve eşit mesafe politikasının yürütülmesi kararının dönüm noktası niteliğini taşıyor olmasıdır. Zira bu kararla birlikte Irak'ın kuzeyinde, Türkiye'nin bölge ile olumlu ilişkiler içine girmek isteyen ve istemeyen ayrı gruplar olduğuna dair yerleşmiş algı ve tedirginlik, yerini, devlet politikası olan ve kurumlar arası uzlaşmayı da temsil eden bu kararla birlikte, daha rahat bir tutuma bırakmış ve bölgede Türkiye'ye karşı olumsuz algı dönüşmüştür.

KDK ile yapılan görüşme sonucunda, kamu diplomasisi faaliyetlerinde işbirliği ve koordinasyon vurgusu ön plana çıkmıştır. Temel kuruluş amacı itibarıyla, kamu diplomasisi alanına hizmet eden ve bu alanda faaliyet gösteren tüm kamu kurum ve kuruluşlar ile sivil örgütlenmelerin çatı kuruluşu olan KDK, bu alanda ortak çalışmalar yürüterek Türkiye'nin çok taraflı dış politikasına uygun ve doğru bir siyasal tanıtım yapma amacını taşımaktadır. Bu bakımdan, kuruluşundan önce hem kamu kuruluşlarının hem de sivil örgütlenmelerin Türkiye'nin tanıtımında yaptıkları taktik hatalar, koordinasyon eksikliği sebebiyle aynı bölgelerde farklı kuruluşlar tarafından yapılan aynı özellikteki kamu diplomasisi faaliyetlerinin çakışması, farklı kitlelere aynı tanıtım modellerinin uygulanması gibi ciddi hatalar, KDK'nın koordinasyon ve yetki kapasitesi ile icracı olma özelliği sayesinde düzeltilerek daha sistematik ve planlı işleyen bir yapı oturtulacağı öngörülmektedir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Öte yandan, KDK'nın bölgedeki sorumluluğunu arttıran bir başka faktör, Türkiye'nin bölgedeki arabuluculuk rolüdür. Ancak yapılan görüşmeler neticesinde, 1 Mart tezkeresi sonrası dönemde, bölgedeki Türkiye algısı ve arabuluculuk rolüne yönelik, iş dünyası ile KDK'nın farklı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. İş dünyası, tezkere kararı sonrası bölgede gerilimin arttığı ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğine yönelik görüşlerini ifade ederken, KDK, genel görüşün aksine, sahadan edinilen bilgiler doğrultusunda, Türkiye'ye genel olarak olumlu yönde bir bakışın hakim olduğunu belirterek, bölgede işgale destek veren grupların bile, Türkiye'nin tezkereye hayır demesinin isabetli bir karar aldığı, arabulucu rolü sebebiyle bölgedeki farklılıkları ön plana çıkartma potansiyeli olan bir karardan kaçınmış olduğu ve böylece muhtemel çatışmaların önüne geçip istikrarın sağlanmasına yönelik katkıda bulunduğu görüşüne sahip olduklarını dile getirmiştir.

KDK'nın, çok kısa bir geçmişi olmasına rağmen, geliştirdiği çok yönlü ve geniş kapsamlı projelerinin var olmasının yanında, bu projelerde Irak'a yönelik faaliyetlerin ve projelerin çok sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir. KDK'nın, bölgedeki istikrarın sağlanması, farklı gruplar arasındaki ilişkilerin normalleşmesi ve bu süreçte Türkiye'nin önünü görmesi eksenli değerlendirmeler yaparak proje geliştirdiği ifade edilirken, gerçekleştirilecek projelerde özellikle bütün gruplara hitap edecek, herkesi ilgilendiren konulara yoğunlaşılacağı belirtilmiştir. Ancak, Irak konusunda, bölgedeki güvenlik ve istikrara yönelik endişeleri sebebiyle, pasif bir tutum sergilediği görülen KDK'nın, bölgede, kamu diplomasisi faaliyetleri çerçevesinde bu sürece katkı sağlayabileceği ve bu süreci Türkiye'nin lehine şekillendirebileceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple, KDK'nın projeleri içinde Irak'a daha geniş yer verilmesi ve bölgedeki dengelerin oturmasını beklemekten ziyade yetki gücü ve icracı özelliğiyle bu sürecin aktif olarak bir parçası olması gerekmektedir.

Devletle işbirliği içerisinde olan ve yarı kamusal özelliğiyle aynı zamanda sivil bir iş adamları örgütü olma özelliği taşıyan TOBB da, hem hükümetlerle uyum içerisindeki profiliyle Türkiye'nin tanıtımında hem de muhatap ülkeyle ilişkileri ticaret yoluyla geliştirmede önemli bir devlet ve devlet dışı kamu diplomasisi aktörü olma özelliği taşımaktadır. TOBB'un Irak'la ilişkilerinde, özellikle savaş dönemlerindeki zarar tazminleri ile ilgili yürüttüğü çalışmalarının önem arz ettiği belirtilirken, yukarıda değinildiği gibi, iş dünyasının genel görüşü olarak, 1 Mart tezkeresi kararı sonrası bölgede, Türkiye'ye yönelik oluşan olumsuz algının bölgedeki iş ortamını etkilediği fakat

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

bunun, sanılanın aksine, bölgedeki güvenlik ortamından ziyade yeni kurulan yapıya erişimin olmamasının yarattığı bilgi eksikliğinden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bu noktada Türkiye'ye yönelik olumsuz algının dönüştürülmesi ve iş ortamının yeniden işler hale getirilmesinde TOBB'un önemli girişimleri olmuştur. TOBB da KDK gibi, projelerin gerçekleştirilmesi ve iş yapma ortamının oluşturulması için barış ve huzur ortamının gerekliliğini savunurken, KDK'dan farklı olarak, iş ortamının yaratacağı üretim ve bireysel zenginleşmenin de toplumsal bütünlüğü ve barış ortamını kuvvetlendireceği düşüncesinden hareketle, barış ortamının ticareti, ticaretin de barış ortamını arttıracığı bir döngü içerisinde olduğunu ve bu bakımdan da bu süreçte, Türkiye'deki kurum ve kuruluşlarının yer alması gerektiğine dikkat çekmiştir.

KDK ve TOBB arasındaki bir diğer paralellik ise, ilişkilerin geliştirilmesinde, doğru kanalları bulmak ve doğru ilişkiler içerisinde bulunmak adına, devlet desteğine ihtiyaç duyulduğuna yönelik görüşleridir. Zira TOBB'un, devlet politikaları kapsamında, Irak ile ticareti geliştirme ve sıfır sorun politikası doğrultusunda, görev alanına uygun projeler geliştirmekle yükümlü olduğunu belirtilirken, KDK da, Başbakanlık'a bağlı olması ve faaliyet alanlarında karşılaşılan problemlerin çözümünde ya da proje geliştirmede ilgili ve yetkili isimlerle doğrudan iletişim kurabilme özelliğine sahip olması sebebiyle, elinde bulundurduğu icra ve yetki gücünün kamu diplomasisi faaliyetlerinde önem arz ettiğini ifade edilmektedir.

Öte yandan, bölgede iş yapan isimler bölgede Türkiye'ye karşı olumlu bir algının var olduğunu ve Irak'ın Arap dünyasında Türkiye'ye bakışı açısından farklı bir noktada olduğunu ifade etmişlerdir. İş dünyasının 2003 yılından sonra bölgede iş yapmada zorlandığını dile getiren iş adamları, DEİK tarafından 2003-2008 yılları arasında yumuşak gücün ciddi anlamda kullanıldığını belirtirken, bu yıllarda devletle işbirliği içerisinde faaliyetler gerçekleştirdiklerini, iş dünyasının ve DEİK'in görüşlerine ciddi bir önem verildiğini ifade etmişlerdir.

Ancak 2008 yılı sonrasına dair iş dünyasının hükümetle olan ilişkilerine yönelik görüşlerinde de birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. DEİK Irak İş Konseyi Başkanı Ercüment Aksoy, 2008 sonrası iş dünyasının görüşlerine daha az başvurulduğunu ifade ederken, bunun sebebini 2008 sonrası Ankara-Bağdat ve Irak'ın kuzeyindeki yerel yönetim ile ilişkilerin artması olarak göstermektedir. 2003 yılı öncesinde de bölgeye yönelik faaliyetlerde devletin desteğinin zayıf olduğunu belirten Aksoy, iş adamı rolüyle gerçekleştirilen bireysel girişimlerinde karşılaştığı maddi ve manevi zorluklara rağmen

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

bir devlet dışı aktör olarak kamu diplomasisi alanındaki bireysel çabalarına dikkat çekmiştir.

Öte yandan, devlet ve devlet dışı aktörlerin, güvenlik ve istikrar endişelerinin mevcut olduğu yerlerdeki tutumlarına yönelik önemli bir farklılık göze çarpmaktadır. Orta Doğu İş Konseyleri Koordinatörü Mehmet Habbab, yeniden inşa sürecindeki Irak'ta, Türkiye'nin hem komşu sıfatıyla hem de risk alan bir ülke olma özelliğiyle yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Bölgede yaratılacak olan meşguliyet alanlarının ve iş ortamının terörü azaltıcı bir etkisi olacağını savunan Habbab, hükümetin de bu görüşü benimsediğini ve ticareti bu sebeple artırma çabasında olduğunu dile getirmiştir. Aksoy ise Irak'ta yatırım azlığına dikkat çekerek, bölgedeki kaos ortamının tamamen bitmesi durumunda bölgeye akan yoğun ilgide Türkiye'nin geri kalmaması için ilgili grupların bu konuda teşvik edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu görüşler ışığında, devlete bağlı hareket eden kurumların bölgede daha temkinli davrandığı sonucuna varılırken, iş dünyasının ve devlet dışı aktörlerin daha risk almaya yatkın ve süreci şekillendirme konusunda istekli bir tutum içerisinde olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye'de kamu diplomasisi faaliyetlerinin uygulanmasına yönelik bir eleştiri olarak, TEPAV Direktörü Güven Sak, Türkiye'nin dışı dünyada kavranma biçimini değiştirmeye yönelik daha temelli projelere ihtiyaç olduğunu ve bu eksikliği gidermek için çaba sarf ettiklerini dile getirmiştir. Bu anlamda, saha çalışmalarının önemine dikkat çeken Sak, bölgede Türkiye algısını dönüştürecekle temel faktörün, bölgede eksikliği duyulan, ihtiyaç olan konulara yönelik yapılacak çalışmalar olduğunu dile getirmiştir. Bu eksikliklerin tespiti, ihtiyaçların yerinde görülebilmesi ve Türkiye'deki diğer potansiyel kamu diplomasisi aktörlerinin dikkatini bölgeye çekilebilmesi için saha ziyaretlerinin önemini vurgulayan Sak, TOBB, DEİK ve devletin ilgili birimleriyle, bu amaçlar doğrultusunda, bölge ziyaretlerinde bulduklarını ifade etmiştir.

DEİK gibi TEPAV da Irak'taki geçiş sürecinin yönetilmesinde, Türkiye'ye önemli roller düştüğu ve gerçekleştirilen çalışmaların devamlılığı konusunda da devlet desteğinin mutlaka olması gerektiği görüşündedir. TEPAV diğer kamu diplomasisi aktörlerinden farklı olarak, kamuyla birlikte çalışmanın önemine dikkat çekmiştir. Sıfır sorun politikasının aslında, "iç piyasa ekonomisi olmayan ülkelerde başkentlerle iyi geçinerek, iş adamlarının o ülkede iş yapabilmesini sağlamak" şeklinde okunabileceğini ifade eden Sak, bunu gerçekleştirmede sivil toplumun bir özgürlük alanı yaratarak aynı zamanda hukuktan demokrasiye kadar her alanda daha iyi neler yapılabileceğine dair

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

hükümetle birlikte çalışması gerektiğini vurgulamıştır. KDK da, TEPAV'a paralel olarak, sivil toplumun hareket alanının daha rahat ve esnek olması sebebiyle, projelerin uygulanma aşamasında, projeleri sahada sivil toplum eliyle hayat geçirmenin ve sivil toplumun devreye sokulduğu bir modelin daha etkili olduğunu ve bu model üzerine çalışmakta olduklarını ifade etmiştir.

Bir diğer kamu diplomasisi aktörü ve kalkınmaya yönelik yaptığı sosyal, ekonomik ve hizmet alanlarındaki yardımlarla faaliyet gösterdiği bölgelerde ve ülkelerdeki Türkiye algısını yönlendirme gücüne sahip bir kuruluş olarak TİKA, Türkiye Cumhuriyeti adına faaliyet gösterdiğinden tüm devlet birimleri ve bakanlıklarla koordineli çalışmakta, ortak projeler yürütmektedir. Ancak TİKA da, KDK'da olduğu gibi, projelerinde Irak'a çok sınırlı bir yer vermektedir. Sahada çalışma yapan bir kurum olarak TİKA, bölgesel güvenlik faktörlerinin Irak'ta yapılacak faaliyetlerin önünde engel teşkil ettiği görüşündedir. 2010 yılında, 23 ülkede 26 ofis ile yer alan TİKA'nın, halihazırda Irak'ta bir koordinatörlük ofisi bulunmamaktadır. Ofis açıldığı takdirde, Irak'ın en yoğun çalışılan ülkelerden biri olacağı görüşünde olan TİKA'nın Irak'taki mevcut faaliyetleri, altyapıya yönelik eğitimler, insani yardım kampanyaları, bilimsel destek bursları, ilaç ve talep doğrultusunda ihtiyaç duyulan hasarlı binaların onarılması ya da yeniden inşası gibi faaliyetlerle sınırlı kalmaktadır. TİKA örneğinde de görüldüğü gibi, devlet eliyle yapılan faaliyetler sınırlı ve gerekli güvenlik ortamının sağlanması sonrası hayata geçirilmek üzere bekleyen projelerden oluşmaktadır.

Benzer şekilde, Yunus Emre Enstitüsü de, Türkiye'yi, Türk kültürünü ve dilini tanıtmaya ve yaymaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmekte ve yurtdışında bu amaçla faaliyet göstermek üzere merkezler açmaktadır. 2011 yılı itibarıyla 15 ülkede faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüsü'nün de Irak'ta bir merkezi bulunmamakla birlikte, merkez açmaya yönelik en yakın planlar 2013 tarihini göstermektedir. Enstitü, fiili olarak karşılıklı öğrenci ve Türk Türkologların değişimi, Iraklı başarılı öğrencilere burs verilmesi şeklinde birtakım çalışmalar yürütmekte ancak bu çalışmaların, ortak tarihi ve kültürel bağlara sahip olduğumuz Irak ile ilişkilerimizde yeni paylaşım alanları oluşturma ve Türkiye'nin aktif dış politikasını destekleyecek yumuşak güç unsurlarını kullanmada zayıf kaldığı görülmektedir.

Bölgede fiili olarak bulunan aktörlerin tespitlerine yönelik, mülakatlar yapılmadan önceki genel beklenti, Irak ve Türkiye'nin ortak kültürü ve değerleri sebebiyle, Türkiye'nin Irak'ta yoğun sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde bulunması; yumuşak

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

güç unsurlarının etkin bir şekilde kullanılıyor ve yeni kanalların geliştiriliyor olması; aktörler arası etkileşimin daha kuvvetli ve bölgeye yönelik projelerin daha somut ve sürdürülebilir olması; bölgenin güvenlik ve istikrar tesisi sürecinde, daha aktif ve tüm yumuşak güç potansiyellerini kullanan bir Türkiye'nin bulunması yönünde oluşmuştur. Ancak görüşmeler sonrasında, Irak'ın güvenlik ve istikrar açısından zayıf bir bölge olması sebebiyle, özellikle devlet aktörleri tarafından daha pasif yaklaşım tarzlarının benimsendiği ve bu süreçte, kamu diplomasisi faaliyetlerinin, hem devletten daha aktif tutumları hem de daha esnek ve özgür bir hareket alanına sahip olmaları sebebiyle, daha çok sivil toplum eliyle yürütüldüğü sonucu çıkmıştır.

Sonuç olarak, kamu diplomasisi faaliyetlerinde, devlet ve devlet dışı aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerinden faydalandıkları; projelerin hayata geçirilmesinde aktörler tarafından tercih edilen ve verimli sonuçlar alınan bir sistem olarak, devletin, sivil toplumun esnek hareket alanından, sivil toplumun ise devletin yetki ve icra gücünden istifade ettiği işbirliği temelli bir çalışma modelinin benimsendiği ve uygulandığı görülmektedir. Hassas bir bölge olarak, özellikle Irak'ta, kurumlar arası etkileşimin ve devletin desteğinin elzem olduğu ve daha koordineli çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Günümüzde özel önem atfedilen bir yumuşak güç konsepti olarak kamu diplomasisi, uluslararası ortamdaki tehdit unsurlarıyla mücadelede devletlerin yabancı kamuoylarını destek olarak arkalarına almalarında ve yabancı kamuoylarını bu mücadeleye ikna etmede etkili yöntemlerden biridir. Geleneksel diplomasiyi ve mevcut güvenlik anlayışlarını tamamlayıcı yönüyle de devletin önemli strateji alanlarındandır. Bu bakımdan dış politika planlamasında, karşılıklı ilişkilerin yönetilmesinde, çatışma çözümlerinde ve tek taraflı bağımlılık oluşturmada devletin etkinliğini arttıran bir model olarak kabul edilmektedir.

Çalışmaya konu olan kamu diplomasisi, güvenlik kavramı ve Irak-Türkiye ilişkileri temelinde ele alındığında ise, tehditlerin önlenmesinde ve ortadan kaldırılmasında etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Yabancı kamuoylarının beklentilerin ve isteklerin iyi anlaşılması, nabzının ölçülmesi, etki altına alınarak algıların yönlendirilmesi yoluyla devletlerin ortak hareket tarzları belirlemeleri ve işbirlikçi politikalar geliştirerek güvenliği tesis etmeleri ile mümkün olmaktadır. Tehdit unsurlarının ortadan kaldırılmasında yürütülen politikalarda, uluslararası ortamdaki tüm aktörlerin geniş katılımı ve özel olarak da sorunun kaynağı olarak görülen ülkelerin hükümetlerinin yardımıyla oluşturulacak işbirliklerinin oluşturulması sürecinde rol sahibi devlet ve devlet dışı aktörler çeşitlilik arz etmektedir.

Çalışmada yer verilen TESEV- Orta Doğu'da Türkiye'ye yönelik algıyı ortaya koyan anket çalışmaları, bölgede Türkiye'ye yönelik genel bir pozitif algı olduğunu ve bunun yıllara göre artış gösterdiği sonucunu verirken, Irak kamuoyunun bölgedeki ülkelerin kamuoylarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Irak'ta Türkiye'ye karşı çıkan düşük destek ve sempatinin temelinde Kuzey Irak'ta yaşayan Kürtlerin muhtemel etkisinin olduğu düşünüldüğünde, bunun Türkiye'nin dış politika uygulamaları ve güvenlik stratejileri ile yakından ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Bölgedeki diğer ülkelerin Türkiye'ye olan sempatilerinin korunup güçlendirilmesi kadar Irak'ta aynı algının oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Irak-Türkiye ilişkilerindeki Kürt faktörünün etkisi ve Türkiye'nin Irak'taki gelişmelerden doğrudan etkilenmesi sebebiyle Irak konusu Türkiye için özel önem arz etmektedir. KDK, TOBB, DEİK, TEPAV, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü ile yapılan mülakatlarda ortaya çıkan bir sonuç olarak, Türkiye'nin Irak ile ilişkilerinde farklı

TASNİF DIŞI

gruplara eşit mesafe politikası uygulaması ve tüm gruplarla diyalog kurmasının etkin bir siyasi sürecin oluŐmasını sağladığına ve Türkiye'ye karşı olumsuz algının dönüŐtüđüne dair hem kamuoyunda hem de mülakat yapılan kurumlarda genel bir genel tespit olduğu grlmektedir.

Kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları ile sivil örgütlenmelerin çatı kuruluşu olarak kurulan KDK, kamu diplomasisi faaliyetlerinde koordinasyon eksikliğinin, yapılan iŐlerin amacına ulaŐtırılmasının önünde bir engel olduğuna dikkat çekerken, kurumun sahip olduğu yetki gücü ve icracı ola özelliği ile kamu diplomasisi faaliyetlerinin daha planlı bir Şekilde uygulanacağı dŐnlmektedir. Ancak, KDK, Irak'taki güvenlik konusundaki endişeleri sebebiyle, pasif bir tutum sergilediği ve ülkeye yönelik projelerini hayata geçirmek için lkedeki dengelerin oturmasını beklediği grlmektedir. KDK'nın icra ve yetki gücünü değerlendirerek, bu süreci Türkiye'nin lehine kullanabilmesi ve daha aktif bir tutum içerisinde olması gerektiği dŐnlmektedir.

Öte yandan, yapılan görüşmelerde, 1 Mart tezkeresinin lkede nasıl yankılandığına ve Türkiye'ye bakışın tezkereden sonra ne yönde deđiŐtiđine dair bir görüŐ birliğine ulaŐılmamıŐtır. Verilen cevapların iş dünyası ve devlet kurumlarına göre değişiklik gösterdiği görülürken, bu durumun resmi ve sivil aktörlerin hareket tarzlarının farklılığından kaynaklandığı değerlendirmesini yapmak mümkündür. İŞ dünyası, tezkere kararı sonrası bölgede gerilimin arttığını ve bu durumun kendilerini olumsuz etkilediğini söylerken; KDK, Türkiye'ye genel bakışın olumlu olduğunu ve bölgede işgal destekçisi grupların dahi, Türkiye'nin "hayır" kararının isabetli olduğunu, arabulucu rolü sebebiyle bölgedeki farklılıkları ön plana çıkartma potansiyeli olan bir karardan kaçınmış olduğunu söylemiştir. Bu bakımdan 1 Mart tezkeresinin, lkede olası çatışmaları önleyici ve istikrarı teşvik edici bir katkı olarak da yorumlanabilir. TOBB ise tezkere sonrası ortama dair iş dünyasını olumsuz etkileyen bir süreçten geçildiğini söylerken, ticaretin ve iş ortamının yaratacağı zenginleşme ve toplumsal bütünleŐmenin barış ortamını güçlendirici bir etkisinin olacağı görüşündedir. Ticaretle birlikte tesis edilecek olan barış ortamının da yine ticareti hareketlendireceği düŐünülüđünde, bu alanda faaliyet gösteren tüm aktörlerin bu süreçte yer alması ve Türkiye algısının olumlu Őekillenmesine dolaylı ya da direk katkı sağlaması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Devlet aktörlerinin, kamu diplomasisi faaliyetlerinde devlet desteğinin gerekliliğine yönelik mülakatlardan çıkan genel kanısı ise doğru iletişim kanallarının bulunması ve doğru ilişkilerin kurulması için devletle birlikte çalışma gerekliliğidir.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Yapılan faaliyetlere devletin müdahil olmasının, sahada karşılaşılan problemlerin çözümünde ve yeni projeleri hayata geçirmede devletin yetki gücüyle sürecin doğru ve sistemli yürütülmesi mümkün görünmektedir.

Çeşitli devlet ve devlet dışı kamu diplomasisi aktörleri ile yapılan mülakatlarda, tespitlere yönelik genel beklenti, Irak ve Türkiye'nin sahip olduğu ortak kültürü ve değerleri sebebiyle, Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarını Irak'ta yoğun olarak kullanarak sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde bulunması; yeni kanalların geliştiriliyor olması; bölgeye yönelik daha somut ve sürdürülebilir projelerin yürütülmesi ve aktörler arası etkileşimin daha kuvvetli olması; bölgenin güvenlik ve istikrar tesisi sürecinde daha aktif ve tüm yumuşak güç potansiyellerini kullanan bir Türkiye'nin bulunması yönünde oluşmuştur. Ancak görüşmeler sonrasında, Irak'ın güvenlik ve istikrar açısından zayıf bir bölge olması sebebiyle, özellikle devlet aktörleri tarafından daha pasif yaklaşım tarzlarının benimsendiği ve bu süreçte, kamu diplomasisi faaliyetlerinin, hem devletten daha aktif tutumları hem de daha esnek ve özgür bir hareket alanına sahip olmaları sebebiyle, daha çok sivil toplum eliyle yürütüldüğü sonucu çıkmıştır. Sonuç olarak, kamu diplomasisi faaliyetlerinde, devlet ve devlet dışı aktörlerin karşılıklı olarak birbirlerinden faydalandıkları; projelerin hayata geçirilmesinde aktörler tarafından tercih edilen ve verimli sonuçlar alınan bir sistem olarak, devletin, sivil toplumun esnek hareket alanından, sivil toplumun ise devletin yetki ve icra gücünden istifade ettiği işbirliği temelli bir çalışma modelinin benimsendiği ve uygulandığı görülmektedir. Hassas bir bölge olarak, özellikle Irak'ta, kurumlar arası etkileşimin ve devletin desteğinin elzem olduğu ve daha koordineli çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bugün Türkiye, Orta Doğu bölgesinde ekonomisi, demokratik bir rejime sahip olması, Müslüman kimliği, İslam ve demokrasinin başarılı bir birleşimi olarak görülmesi ve Filistinliler ile Müslümanların hakkını koruyan bir imaja sahip olması gibi farklı yönlerden model olarak görülen bir ülke konumundadır. Bu bakımdan, Türkiye bölgede sahip olduğu algı ve bölgesel gücü itibarıyla, bölge halklarının Türkiye'ye yönelik algısını, kamu diplomasisi çalışmalarını daha aktif hale getirerek yönlendirme potansiyelini kullanmalıdır. Zira bölgede, Arap Baharı sonrasında demokratik rejimlere geçişlere şahit olacağımız yakın gelecekte, demokrasisi ile bölgede model olarak görülen Türkiye'nin etkilerini bölge ülkeleri üzerinde daha net görmemiz mümkün olacaktır. Bu sebeple de etki kapasitemizin en yüksek olduğu bu süreçte, bunu imkanlar

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

iyi değerlendirmeli, bölge halklarına yönelik kamu diplomasisi çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Bir lke, etki altına almak istediği diğer ülkeler üzerinde, refah seviyesi ve sahip olduğu imkanlarla ülkesine yönelik bir ilgi uyandırarak kendisini cazibe merkezi haline getirebilmektedir. Türkiye'nin, Irak'a yönelik güvenlik odaklı dış politikasında, Irak'ı kendisi için sürekli bir tehdit unsuru olarak gören ve dış politikasını da bu tehdit algılamaları üzerine inşa eden bir komşu ülke profilinden uzaklaŐması, iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık, işbirliği, demokratik barış gibi çoğulcu bir anlayışın olumlu sonuçlarından faydalanma imkanlarını da beraberinde getirecektir. Bu tehdit algılamalarının dönüŐmesini sağlayacak, karşılıklı bağımlılık ve işbirliği fırsatları yaratarak barış ortamının tesis edilmesini sağlamada önemli etkileri olacak olan en önemli yumuşak güç unsurlarından ve kamu diplomasisi araçlarından biri olarak ekonomi etkin kullanılması gereken bir alandır.

Irak'ın ciddi ekonomik gereksinimleri olmakla birlikte, Türkiye ile ekonomik alanda çok büyük işbirliği potansiyeline sahiptir. Irak'taki güvenlik sorunları ticari ilişkilerin geliştirilmesinin önünde ciddi bir engel teşkil etmesine rağmen, iş dünyası da Irak'ın yeni yapılanma sürecine katkı sağlama konusunda ciddi bir gayret içerisindedir. Şartların normalleşmesi durumunda, bu çabaların yerini bulacağı ve Türk-Irak ekonomik ilişkilerinin, olması gerektiği noktalara ulaştırılacağı değerlendirilmektedir. İçinde bulunduğumuz sistemi açıklamaya yönelik bu teorik yaklaşımları güvenlik temelinde değerlendirdiğimizde, karşılıklı bağımlılık konusunda, Türkiye'nin bölgesindeki temel güvenlik sorunu olarak öncelikli gördüğü PKK sorunu ve buna yönelik, bölge ülkeleri ve Irak'ın kuzeyindeki yerel yönetimle işbirliğine yönelik kurduğu ilişkiler ve bölgesel yatırım konusundaki teşvik çalışmaları örnek gösterilebilir. Ticaretin hacmi hem tarafların birbirine siyasi olarak yaklaşmasının göstergesi ve var olan politik sorunların üstesinden gelinmesini kolaylaştırıcı bir araçtır. Bu yönleriyle, artan ticari ilişkiler, karşılıklı politik anlayışı da teşvik edici bir özelliğe sahiptir. Bu bakımdan, ticari ilişkilerin uzlaşmazlıkların çözümünde fayda getirme ve karşılıklı çıkarları arttırarak devletlerarası ihtilafları azaltma nitelikleri üzerinde durulması ve buna göre strateji geliştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin, bölgeye yönelik ekonomik açılımı devam ettirmesi, bölgeye yatırım yapmanın teşvik edilmesi gerekmektedir. Böylelikle, Türk Şirketleri bölge ekonomisinde ağırlık kazanacak ve ilişkiler karşılıklı bağımlılık zemininde yürümeye başlayacaktır. Uzun vadede güvenlik kaygılarının aşılmasında, ekonomik girişimler kadar toplumsal ve

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

kültürel politikaların uygulanması da önem arz etmektedir. Ticari ilişkileri yürütme sürecindeki ülkeler birbirlerinin dilini öğrenme, kültürlerini tanıma gibi aŐamalardan da geçtiğinden, farklı toplumlar arasındaki bir kültür paylaşımından ve dolayısıyla, ortak bir kültür geliŐtirmeden bahsedilebilmektedir. Karşılıklı yarar sağlayan işbirlikleri ve ticari ilişkiler, aynı zamanda farklı devlet halklarının çıkarlarının kesiŐme noktasını da oluŐturduėundan, toplumların birbirlerinin beklentilerini, kurallarını, isteklerini anlama ve birbirlerini tanıma süreçlerini de içinde barındırmaktadır. Bu sayede oluşturulan ortak değerler, ticaretin getirdiği ve barışı teşvik edecek bir başka unsurdur.

Tehditlerin ortadan kaldırılmasında ve problemlerin çözümünde coğrafi yakınlık, politik yapı, ekonomi, kültürel ve tarihsel faktörleri kullanarak bölgesel güvenlik stratejileri geliştirme ve bölgeyi istikrarsızlık ve güvensizlikten koruma yoluna gidilerek yumuşak güç temelli bir dış politika olarak stratejisi yrtlmesin Türkiye-İrak ilişkileri açısından en ideal yaklaşım olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

a. Basılı Eser ve Makaleler

Akgün, M., Gündoğar, S., Görgülü, G., Aydın, E. (2011, Mayıs). *Türkiye’de Dış Politika Algısı*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Akgün, M., Gündoğar, S., Levack, J., Perçinoğlu, G. (2010). *Ortadoğu’da Türkiye Algısı*. İstanbul: TESEV Yayınları.

Altunışık, M., (2010). *Arap Dünyasında Türkiye Algısı*. TESEV Yayınları. İstanbul.

Arı, T. (2002). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. İstanbul: Alfa Basımevi.

Arıboğan, D. (2007). *Uluslararası İlişkiler Düşüncesini*. İstanbul: BahçeŐehir Üniversitesi Yayınları.

Atlı, A. (2011, Kış). *Businessmen as Diplomats: The Role of Business Associations in Turkey’s Foreign Economic Policy*. Insight Turkey Vol.13. No.1. ss. 109-128

Avsar, S. A. (2001). “Civil Society and Democratization”, a paper for the Department of International Relations of Atılım University. Ankara: Atılım University.

BaŐbuđ, İ. (2009, Haziran). *İpek Yolu-2009 General/Amiral Semineri*, İstanbul.

BaŐbuđ, İ. (2010, Mart). *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu*, İstanbul.

Bayne & Woolcock (2007). *The New Economic Diplomacy Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations*.

Buğra, A. (2008). *Devlet ve İşadamları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Buzan, B. (1991). *People, States, and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Boulder: Lynne Rienner Publishers,

Çeçen, A. (2000, Sonbahar). *Güney Komşumuz Irak*. Avrasya Dosyası. Cilt:6 Sayı:3 ss.13-28. ASAM.

Cull, N. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press.

Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul: Derin Yayınları.

Fisher, G. (1972). *Public Diplomacy and Behavioral Science*. IN: Bloomington.

Fisher, G. (1988). *Mindsets. The Role of Culture and Perception in the International Relations*. Yarmouth ME.

Fulton, B. (2004). *Taking the Pulse of American Public Diplomacy in a Post- 9/11 World*. Public Diplomacy Institute. George Washington University.

TASNİF DIŞI

Gülfidan, Ő. (1993). *Big Business And The State In Turkey: The Case of TÜSİAD*. İstanbul: Boğaziçi University Press.

Gürpınar, B. (2006). Türkiye Dış Politikasında Bir Aktör: TÜSİAD. S. C. Mazlum, & E. Doğan içinde, *Sivil Toplum ve Dış Politika: Yeni Sorunlar, Yeni Aktörler* (s. 233-253). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Gregory, B. (2008, April). *Public Diplomacy and National Security: Lessons from the U.S. Experience*. "Assessing and Countering Jihadist Propaganda. Swiss Federal Department of Foreign Affairs" Coference. Switzerland.

Haas, E. (1964). *Beyond the Nation State*. Stanford University Press. California. [Aktaran: Toprak, E. (2007). Neofonksiyonalizmden Yapısalcılığa, Entegrasyon Kuramları IŞığında Türkiye-Avrupa Birliği Uyumu. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. Cilt: 7 No:1 Güz 2007. S.69-89.]

İŞyar, Ö. (2008, Kış). *Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri: Kavramsla Çerçeve ve Uygulama*. Akademik Bakış Dergisi. Cilt:2 Sayı: 3. İstanbul.

Kalın, İ. (2011, Sonbahar). *Soft Power and Public Diplomacy in Turkey*. Perceptions. Cilt: 16. Sayı:3. ss.5-25.

Keohane, R. and Nye, J. (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, NJ, Princeton Universtiy Press. ss. 85-109.

Kirişçi, K., Çarkoğlu, A. ve Eder M. (1998). *Türkiye ve Ortadoğu'da Bölgesel İŞbirliği- Türkiye'nin Bölgesel Orta ve Uzun Dönem Politika Analizi*. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlr Vakfı. Boyut Yayınları.İstanbul.

Kruckeberg ve Vujnovic (2005). *Public Relations, not Propaganda, for US Public Diplomacy in a Post-9/11 World: Challenges and Opportunities*. Journal of Communication Management. Vol.9, 4. Iowa: ABI/INFORM Global. ss. 296-304.

Kutlay, M. (2009). *A Political Economy Approach to the Expansion of Turkish-Greek Relations: Interdependence or Not?* Perceptions: Journal of International Relations. Cilt: 14, Sayı: 1-2, ss. 91-119.

Küçükşahin, A. (2006, Aralık). *Güvenlik Bağlamında, Risk ve Tehdit Kavramları Arasındaki Farklar Nelerdir ve Nasıl Belirlenmelidir?* Güvenlik Stratejileri Dergisi. s.7-41. Küçükşahin, A. (2007, Nisan). *Türkiye' ye Yönelik Dış Kaynaklı Risk ve Tehditler Sempozyumu*. T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı SAREN.

Küçükşahin, A. ve Akkan, T. (2007, Haziran). *Değişen Güvenlik Algılamaları IŞığında Tehdit ve Asimetrik Tehdit*. Güvenlik Stratejileri Dergisi, s.41-66.

Leonard, M. ve Small A. (2003). *Norwegian Public Diplomacy*. London: The Foreign Center,

Malone, G. (1988). *Political Advocacy and Cultural Communications: Organising the Nation's Public Diplomacy*, Lanheim: University of America.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Manheim, J. (2001, 18 Aralık). *Talking Points for Meeting with Staff of Senate Foreign Relations Committee*. [Aktaran Christopher Ross (2002). *Public Diplomacy Comes of Age*. *The Washington Quarterly*. Printemps. s. 75.

Morgenthau, H. (1970). *Uluslararası Politika*. (B. Oran, & Ü. Öskay, Çev.) Ankara: Sevinç Matbaası.

Nye, J. (2005). *Yumuşak Güç*, Ankara: Elips Kitap.

Öniş, Z. (2009). *Conservative Globalism at the Crossroads: The Justice and Development Party and the Thorny Path to Democratic Consolidation in Turkey*. *Mediterranean Politics*. Vol. 14. No 1. s. 21-40.

Oran, B. (1996). *Türk Dış Politikası: Temel İlkeleri ve Soğuk Savaş Ertesindeki Durumu Üzerine Notlar*. SBFD, Prof. Dr. Oral Sander'e Armağan. Cilt 51, No. 1-4 (1996), s. 353-370

Palabıyık, S. (2010). *Sadabad Paktı (8 Temmuz 1937): İttifak Kuramları Açısından Bir İnceleme*. *Ortadoğu Etütleri*. Cilt 2, Sayı 3. S.149-179.

Peterson, P. G. (2002, Eylül/Ekim). *Public Diplomacy and the War on Terrorism*. *Foreign Affairs*. Volume 81. No. 5.

Picard, E. (1993). *Relations Between Iraq and Turkish Neighbours. Ideology and Geostategy, Iraq, Power and Society*. Oxford. [Aktaran: Çeçen, A. (Sonbahar, 2000). *Güney Komşumuz Irak*. *Avrasya Dosyası*. Cilt:6 Sayı:3 ss.13-28]

Potter, E. (2002). *Canada and the New Public Diplomacy*, *Discussions Papers in Diplomacy*. Netherlands Institute of International Relations

Potter, E. (2010) *Ca*. [Aktaran: Akçadağ, E. (2010) *Dünya'da ve Türkiye'de Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Bilim Yayınları.]

Pratkanis A. (2009). *Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis*. Ch. 12, *Routledge Handbook for Public Diplomacy*. Routledge. s. 120.

Riggins, J. (1998). *A Strategic Assessment of Public Diplomacy*. USAF. s. 4

Riordan, S. (2004, Kasım). *Dialogue-based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm?* *Discussion Papers in Diplomacy*. No.95. Netherlands Institute of International Relations "Clingendael".

Rosamond, B. (2000). *Theories of European Integration*. Macmillan Press. New York. [Aktaran: Toprak, E. (2007). *Neofonksiyonalizmden Yapısalcılığa, Entegrasyon Kuramları Işığında Türkiye-Avrupa Birliği Uyumu*. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. Cilt: 7 No:1 Güz 2007. S.69-89.]

Salem, P. (2010). *Orta Doğu'nun Doğusunda İşbirliği Tesisi*. Carnegie Orta Doğu Merkezi Sayı 24. Carnegie Yayınları.

Sancar, M. (2010). *Comparison of the Roles of Neighboring Countries in the Foreign Trade of the USA, Germany and Turkey*. DEİK Working Paper Series:1. İstanbul.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Smith, R. H. (2007). *Public Diplomacy: Enabling National Security Strategy*. Strategy Research Project. United States Marine Corps. U.S. Army War College. Philadelphia.

Sönmez, M. (2010). *Türkiye’de İş Dünyasının Örgütleri ve Yönelimleri*. İstanbul: Friedrich Ebert Stiftung Derneği.

Tayfur, M. F. (2005). Dış Politika. A. Eralp içinde, *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar* (s. 73-105). İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekin, R. B. (2005). *Türkiye’nin Komşu ve Çevre Ülkeleriyle Sınır Aşan Ticaretin Geliştirilmesine Yönelik Bir Strateji Denemesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Tiedeman, A. (2004). *U.S. Public Diplomacy in Middle East*. Seminar on Geography, Foreign Policy and the World Order.

Toprak, E. (2007, Güz). Neofonksiyonalizmden Yapısalcılığa, Entegrasyon Kuramları Işığında Türkiye-Avrupa Birliği Uyumu. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. Cilt: 7 No:1. S.69-89.

Tuch, H. N. (1990). *Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas*, New York: St.Martin’s Press.

Tzu, S. (2008). *Savaş Sanatı*. Kutup Yıldızı Yayınları.

Vanclay F. (2006). International Principles for Social Impact Assessment, Enviromental Impact Assessment Review. [Aktaran Şener, Ü. (2011, Temmuz). Kadın Çalışmalarında Sosyal Etki Analizi: Amasya’da Kadın İstihdamının Artırılmasına Destek Projesi. Ankara: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV).

Yılmaz, Ş. ve Öniş, Z. (2009). Between Europeanization and Euro-Asianism: Foreign Policy Activism in Turkey during AKP Era. Turkish Studies. Vol.10 No.1. ss.7-24.

b. İnternet Kaynakları

Akçadağ, E. (2010). Dünya’da ve Türkiye’de Kamu Diplomasisi. <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/emineakcadag.pdf> 17 Kasım 2010 tarihinde alındı.

Bir Gurur Tablosu TİKA. <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/kurumsal-yayinlar/bir-gurur-tablosu.pdf> 14 Ekim 2011 tarihinde alındı.

Dedeoğlu, B. (2009). *Değişen Dünyada Değişen Türkiye*, Stratejik Düşünce Enstitüsü. <http://www.sde.org.tr/haberler/328/degisen-dunyada-degisen-turkiye.aspx> 13 Kasım 2010 tarihinde alındı.

Dış Ticaret Müsteşarlığı. <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/OrtaDoguDb/Irak.pdf> 5 Mayıs 2011 tarihinde alındı.

Glassman, J. K. (2004). *Selling America: How Well Does U.S. Government Broadcasting Work in the Middle East?: Introductory Remarks*. http://www.aei.org/publications/pubID.20529,filter.all/pub_detail.asp 2 Şubat 2011 tarihinde alındı.

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

Güler, Y. (2011, 6 Ağustos). Dizi İzleyerek Türkçe Öğrendi. <http://urfahaberler.com/Saglik-dizi-izleyerek-turkce-ogrendi-11599.html> 20 Ekim 2011 tarihinde alındı.

Hükümet Kurma Sürecindeki Irak, Belirsizlikler İçinde <http://yeni.tepav.org.tr/tr/haberler/s/1715> 21 Nisan 2011 tarihinde alındı.

Irak Ticaret Odalarıyla İşbirliği İmkânları Konuşuldu <http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2194> 21 Nisan 2011 tarihinde alındı.

Shadid, A. (2011, 4 Ocak). Resurgent Turkey Flexes Its Muscles Around Iraq. http://www.nytimes.com/2011/01/05/world/middleeast/05turkey.html?_r=1&scp=3&sq=ir aq&st=nyt 14 Haziran 2011 tarihinde alındı.

Tepav'ın Irak Raporu: Türkiye Bölgeye Yönelik Sosyal ve Kültürel Politikalar da Geliştirilmeli. (2007, 17 Temmuz) <http://www.haberler.com/tepav-in-irak-raporu-turkiye-bolgeye-yonelik-haberi/> 22 Nisan 2011 tarihinde alındı.

Turkish Soap Operas Total \$50 Million in Exports. *Hurriyet Daily News*. (2011, 16 Ocak). *Hürriyet Daily News*. <http://www.hurriyetdailynews.com/n.php?n=turkish-soap-operas-total-50-million-in-exports-2011-01-16> 17 Mart 2011 tarihinde alındı

Türkiye Ve Irak: Bölgede Barış Ve İstikrar İçin Yeni Bir Ortaklığın Parametreleri. Irak'ın Ekonomik Yeniden Yapılanmasında İşbirliği Alanları (2004, 8 Şubat). TOBB. Abm.Tobb.Org.Tr/Raporlaryayinlar/Turkiye%20ve%20irak_3.Doc 10 Mart 2011 Tarihinde Alındı.

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm> 12 Şubat 2011 tarihinde alındı.

Yavuz, C. (2009, Kasım 17). Klasik Diplomasi ve Dış Politikadan Çağdas Diplomasi Uygulamalarına Geçiş. <http://www.turksam.org/tr/a1861.html> 26 Mayıs 2010 tarihinde alındı

c.Gazete, Dergi ve Raporlar

Hürriyet Avrupa Gazetesi. (12 Mart 2010)

Hürriyet Avrupa (13 Mart 2010)

Hürriyet Gazetesi (6 Ocak 2011)

Sabah Avrupa Gazetesi, (15 Mart, 2010)

Sabah Gazetesi. (9 Mart 2009)

TİKA, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 2008 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara: Temmuz, 2009

TİKA, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 2007 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara: 2007

TASNİF DIŞI

TASNİF DIŞI

TIKA, Türk İŞbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 2008 Yılı Kalkınma Yardımları Raporu, Ankara.

TIKA, Türk İŞbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 2009 Yılı Kalkınma Yardımları Raporu, Ankara.

Under, M. ve Özpinar, M. (2009, 2 Ağustos) Türk-Kürt Ortak Pazarı mı? Newsweek Türkiye. s.59.

Yunus Emre Bülteni (2009, Eylül).

Yunus Emre Bülteni (2010, Nisan)

Yunus Emre Bülteni (2011, Şubat)

Yunus Emre Bülteni (2011, Temmuz)

Zaman Avrupa Gazetesi. (14 Mart 2010)

d.Kişisel Görüşmeler

AŞkı Murat Fatsa Yunus Emre Esntitüsü- Özel Kalem Müdürü 21 Kasım 2011

Cemaletin Haşimi Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü- Başbakanlık MüŐaviri 21 Kasım 2011

Dış İŞleri Bakanlığı 22 Kasım 2011

Güven Sak Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı 22 Kasım 2011

Ercüment Aksoy- DEİK Türk-İrak İŞ Konseyi Türk Tarafı Başkanı- Yapa Dış Ticaret Yönetim Kurulu Başkanı 3 Kasım 2011

Mehmet Habbab DEİK Orta Doğu İŞ Konseyleri Başkanı- Delta Petrol Yönetim Kurulu Başkanı 4 Kasım 2011

Mustafa Bayburtlu Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Avrupa Birliği Daire Başkanı 21 Kasım 2011

Yaver Demir Türk İŞbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı 21 Kasım 2011

TASNİF DIŞI

EKLER

	SAYFA
EK-A: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları	A-1
EK-B: Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi	B-1

TASNİF DIŞI

TOBB/DEİK Mülakat Soruları

1. Türkiye'nin Irak'taki konumu ve algılanışı/İrak kamuoyundaki Türkiye imajına yönelik tespitleriniz nelerdir? Bu algıyı şekillendirmede bir kamu diplomasisi aktörü olarak DEİK/TOBB nasıl bir etkiye sahiptir?
2. DEİK/TOBB çerçevesinde Türkiye'nin Irak ile ilişkileri nasıl bir tarihsel süreçten geçmiştir?
3. Kültürel ve ekonomik alandaki mevcut ortaklıklar, işbirliği kararlarının alınmasında ne derece etkili?
4. Yumuşak güç kullanımında düşünce kuruluşlarının ve özel sektörün işlevleri nedir? Bölgedeki faaliyetler yumuşak güç uygulamaları olarak düşünüldüğünde uygulama kanalları nelerdir? Yumuşak güç unsurları Irak ile gerçekleştirilen işbirliklerinde nasıl devreye girmektedir?
5. DEİK/TOBB'un kurduğu temas ağları, Türkiye'nin tanıtımında ne oranda etkilidir?
6. Özel sektör devleti hangi kanallarda etkiliyor? İş dünyasının politika yapımına ne oranda katılım sağladığını, karar mekanizmalarını ne ölçüde etkilediğini düşünüyorsunuz?
7. STK'ların devlet politikalarını yönlendirme gücü konusunda fikirleriniz nelerdir? (STK'ların dış politika açılımlarındaki rolünü nasıl değerlendirirsiniz?)
8. DEİK/TOBB Orta Doğu'da ve Irak özelinde nasıl bir strateji izliyor?
9. DEİK/TOBB bölgede nasıl işbirliği kuruyor? İşbirliği pratikte nasıl gerçekleştiriliyor? TOBB/DEİK'in örgütlenme bakımından nasıl farklılık gösterir? Bağımsız mı koordineli mi hareket etmektedir?
10. DEİK ve TOBB'un bölgedeki varlığı ticaretin (karşılıklı bağımlılığın?) barışı arttırdığına yönelik teze örnek teşkil edebilir mi? Bölgedeki güvenlik sorunlarının çözümüne ne oranda yardımcı olabilir? Irak'ın kuzeyindeki işbirliklerinin Türkiye'nin güvenliğine yönelik ne gibi getirileri olabilir?
11. DEİK/TOBB'un Irak'taki faaliyetleri ve resmi girişimleri nelerdir?
12. DEİK İş Konseyleri'nin etkinliği?
13. Hükümet ile etkileşiminiz nasıl? Ne sıklıkla sizin görüşlerinize başvuruyorlar?
14. Devlet güvenlik perspektifiyle STK'lara (veya DEİK/TOBB'a)nasıl destek olmaktadır?

- 15.** Orta Doğu'da son dönemde yaşanan gelişmeler ve değişimler Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerine ne Şekilde yansıyor?
- 16.** "Kürt Sorunu"nun iç ve dış boyutları ile Türkiye'nin Irak'ın kuzeyindeki işbirliğine yönelik faaliyetleri nasıl bir etkileşim içerisindedir?
- 17.** Türkiye'den bölgeye giden yatırımların bölgedeki PKK yandaŐları ve karŐıtlarından hangi tarafla ilişki kurduğu konusunda nasıl bir kontrol mekanizması mevcut?

Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü Genelgesi⁶

30 Ocak 2010 CUMARTESİ	Resmî Gazete	Sayı : 27478
GENELGE		
<u>Başbakanlıktan:</u>		
Konu : Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü		
GENELGE		
2010/3		
<p>Günümüzde, küreselleşmenin bir sonucu olarak uluslararası ilişkiler daha karmaşık bir hale gelmiş, devletler arasındaki resmi diplomasi yanında, uluslararası toplumu etkilemenin ve yönlendirmenin bir aracı olarak "Kamu Diplomasisi" ayrı bir önem kazanmıştır. Uluslararası platformlarda, Ülkemizin uzun süredir maruz kaldığı itham ve sorular karşısında haklılığımızı kanıtlamaya yönelik çalışmaların başanya ulaşabilmesi için, kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi gerekmektedir.</p>		
<p>Kamu diplomasisi yöntemleriyle Ülkemizin uluslararası kamuoyu nezdinde saygınlığının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilerek, ülkemizin dış tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesine ilişkin görevler, ilgili mevzuatla çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına verilmiştir. Ancak, ülkesel ve bölgesel sorunların kolayca küresel bir boyut kazandığı günümüzde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, uluslararası alanda ortaya çıkan fırsatlar ve tehditler, kamu diplomasisi konusunda görevli kurumlar arasında daha etkin bir koordinasyonu, yakın işbirliğini ve hızlı karar alma süreçlerini zorunlu hale getirmiştir.</p>		
<p>Bu itibarla, kamu diplomasisi alanında yürütülecek çalışmalar ile stratejik iletişim ve tanıtım faaliyetleri konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, bir Başbakan Başmüavirinin uhdesinde Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün oluşturulması uygun görülmüştür. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün sekretarya hizmetleri Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilecektir.</p>		
<p>Tüm kamu kurum ve kuruluşları, sahip oldukları personel, mali kaynaklar, yurt dışı teşkilatları ve teknik ve bilimsel kapasiteleriyle Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünün faaliyetlerinin yürütülmesine yardımcı olacaktır. Ülkemizin kamu diplomasisi faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için hazırlanacak yıllık faaliyet planları çerçevesinde ilgili kurum bütçelerine ödenek konulması sağlanacaktır.</p>		
Bilgilerini ve gereğini rica ederim.		
Recep Tayyip ERDOĞAN Başbakan		

⁶ (Resmî Gazete, 30 Ocak 2010)

ÖZGEÇMİŐ

1986 yılında Tekirdağ/Çorlu'da doğdu. 2004 senesinde Çorlu Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi'nden mezun oldu. 2009 senesinde Koç Üniversitesi'nden "Uluslararası İlişkiler" bölümünden mezun oldu. 2009–2010 eğitim ve öğretim yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri Yüksek Lisans Programına başladı. Halen yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.)